

Prudentiële regelgeving en prudentieel toezicht

A. Inleiding

Begin 2022 deden de afname van de COVID-19-pandemie en het economisch herstel vermoeden dat de normale prudentiële activiteiten van de Bank zouden kunnen worden hervat. Eind februari 2022 belemmerde de Russische inval in Oekraïne echter deze terugkeer naar normaal.

Dit conflict veroorzaakte een reeks onzekerheden en leidde tot een verdere stijging van de inflatie, met name voor energie. Tegelijkertijd werden de groeiverwachtingen sterk naar beneden bijgesteld. De centrale banken begonnen hun monetair beleid te verkrappen om de inflatoire druk te beperken, wat tot een stijging van de marktrente leidde. Deze macro-economische en macrofinanciële ontwikkelingen hebben hun weerslag gehad op de agenda van de prudentiële autoriteiten in België en elders.

Tegen deze achtergrond werden er zowel op Europees als op nationaal niveau macroprudentiële initiatieven genomen. Het Europees Comité voor Systeemrisico's (European Systemic Risk Board – ESRB), dat verantwoordelijk is voor de coördinatie van het macroprudentieel beleid in de Europese Unie, heeft met name een waarschuwing¹ (*warning*) gepubliceerd, waarin wordt gewezen op de toegenomen waarschijnlijkheid dat een aantal ernstige risico's voor de financiële stabiliteit zich zal manifesteren. Op nationaal niveau heeft de Bank, als macroprudentiële autoriteit in België², besloten een reeks bestaande maatregelen te handhaven, maar geen nieuwe kapitaalvereisten op te leggen aan de banksector, om de banken aan te moedigen oplossingen aan te reiken aan huishoudens en niet-financiële ondernemingen in moeilijkheden. Deze keuzes worden nader beschreven in hoofdstuk B.

1 Waarschuwing van het ESRB betreffende kwetsbaarheden in het financiële stelsel van de Unie (ESRB/2022/7).

2 Wet van 25 april 2014 tot invoering van mechanismen voor een macroprudentieel beleid en tot vaststelling van de specifieke taken van de Nationale Bank van België.

Naast haar macroprudentiële taken is de Bank bevoegd voor het toezicht op de kredietinstellingen – in het kader van het gemeenschappelijk toezichtsmechanisme (Single Supervisory Mechanism – SSM) –, de beursvennootschappen, de verzekeringsondernemingen, de financiële marktinfrastructuren en de betalingsinstellingen. De ontwikkelingen in het regelgevend en wettelijk kader die specifiek zijn voor een of meerdere van deze sectoren komen aan bod in hoofdstuk C. De aanpassingen aan het regelgevend en wettelijk kader voor banken en verzekeringsondernemingen betreffen voornamelijk structurele ontwikkelingen die al in gang gezet of aangekondigd waren. Daarnaast blijft de Bank voor alle sectoren die onder haar toezicht staan meer aandacht en middelen besteden aan het toezicht op de naleving van de bepalingen inzake de voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme en aan de risico's die verbonden zijn aan de klimaatverandering.

De operationele aspecten van het toezicht op de financiële instellingen in 2022 komen aan bod in hoofdstuk D. De werkzaamheden van de Bank, waaronder haar inspecties, hadden zowel betrekking op aspecten die verband houden met recente economische en financiële ontwikkelingen als op meer structurele aspecten.

De aspecten van de regelgeving en het prudentieel toezicht die specifiek verband houden met de digitalisering van de financiële diensten worden behandeld in hoofdstuk E. De digitalisering van de financiële diensten schept zowel kansen als risico's voor de financiële sector. De werkzaamheden die de Bank op dit gebied heeft uitgevoerd, betreffen de voorbereiding van de financiële sector op de digitale transitie, de prudentiële behandeling van bepaalde activa en de operationele veerkracht van de sector, waaronder aspecten in verband met cyberrisico's.

Tot slot is de Bank ook de nationale afwikkelingsautoriteit in België. De activiteiten die de Bank in het kader van dit mandaat heeft verricht, worden gedetailleerd besproken in hoofdstuk F. Er wordt met name ingegaan op de recente ontwikkelingen in het wetgevend kader (zowel voor de banken als voor de verzekeringsondernemingen), de verwachtingen van de afwikkelingsautoriteiten ten aanzien van de afwikkelbaarheid en de uitwerking van afwikkelingsfinancieringsregelingen.

B. Macroprudentieel beleid

Als macroprudentiële autoriteit in België volgt de Bank de ontwikkelingen in de financiële sector op de voet en richt ze zich in het bijzonder op het opsporen van eventuele risico's die de stabiliteit van de financiële sector in het gedrang kunnen brengen. Wanneer dergelijke systeemrisico's zich voordoen, kan de Bank de nodige macroprudentiële maatregelen nemen om de verdere opbouw van die risico's tegen te gaan en de kwetsbaarheden en blootstellingen van de financiële sector aan die risico's te verminderen. Deze macroprudentiële maatregelen kunnen verschillende vormen aannemen. Zo kunnen bijvoorbeeld aanvullende kapitaalvereisten worden opgelegd wegens ontwikkelingen in de financiële cyclus, specifieke blootstellingen van de financiële sector, of het systeemrelevant karakter van bepaalde instellingen. Ook kunnen maatregelen genomen worden wat betreft het kredietbeleid van de financiële instellingen. De belangrijkste beslissingen van de Bank worden hieronder kort weergegeven. Het macroprudentieel kader wordt uitvoeriger behandeld in het Macroprudentieel Verslag, dat de Bank jaarlijks publiceert.

1. Contracyclische kapitaalbuffer

Het percentage van de contracyclische kapitaalbuffer werd gehandhaafd op 0% om de banken volledige flexibiliteit te geven om de reële economie te ondersteunen. In haar hoedanigheid van macroprudentiële autoriteit besliste de Bank in maart 2020 – aan het begin van de COVID-19-pandemie – om de contracyclische kapitaalbuffer, die op dat moment voor de hele Belgische banksector samen ongeveer € 1 miljard bedroeg, vrij te geven. Deze buffer wordt opgebouwd in tijden van dynamische kredietverlening, zodat de banken over voldoende manoeuvreerruimte beschikken wanneer de economische omstandigheden verslechteren. Dankzij

deze versoepeling van de reglementaire vereisten konden de banken hun kredietverlenende rol blijven vervullen en de ondernemingen en huishoudens ondersteunen.

Begin 2022 was de behoefte aan dergelijke steun aanzienlijk verminderd, aangezien het economisch herstel op gang was gekomen en de indicatoren voor de kwaliteit van de activa verder verbeterden. Tegelijkertijd wezen de indicatoren van de kredietgroei op een hernieuwde dynamiek, die vergelijkbaar was met de situatie in 2019, toen de activering van de contracyclische kapitaalbuffer voor het eerst werd aangekondigd in België. Vóór de Russische invasie van Oekraïne eind februari 2022 leek het dus, gelet op de macrofinanciële omstandigheden, noodzakelijk om een reactivering van de contracyclische kapitaalbuffer te overwegen.

De zeer hoge energie- en grondstoffenprijzen, de stijgende rente en de hoge volatiliteit op de financiële markten leidden echter tot grote onzekerheid over de macrofinanciële ontwikkelingen. Om de geschikte macroprudentiële beleidskoers te kunnen uitstippelen, besloot de Bank in eerste instantie om de impact van deze ontwikkelingen, met name de cyclische risico's en de waarschijnlijkheid dat er zich staartriscoscenario's zouden voordoen met gevolgen voor de financiële stabiliteit, op te volgen en te analyseren.

Toen de Bank eind september 2022 vaststelde dat het macro-economisch klimaat aanzienlijk was verslechterd en dat de groeiverwachtingen neerwaarts werden bijgesteld, besloot zij het contracyclisch bufferpercentage op 0% te handhaven. Op die manier wil de Bank ervoor zorgen dat de Belgische banken hun ruime beschikbare kapitaalmiddelen volledig flexibel kunnen aanwenden om de reële economie te ondersteunen. De Bank rekent er dus op dat de Belgische banken de Belgische huishoudens en niet-financiële

ondernemingen waar nodig helpen om de uitdagingen van de historisch hoge energieprijzen en de moeilijke macro-economische omstandigheden het hoofd te bieden. Concreet wordt verwacht dat zij zorgen voor een continue adequate kredietstroom naar de reële economie en proactief moratoria en andere mogelijkheden tot schuldherschikking aanbieden aan kredietnemers die tijdelijke of meer structurele terugbetalingsproblemen ondervinden als gevolg van hoge energierekeningen en stijgende levenskosten of bedrijfsuitgaven.

In dit verband verwelkomde de Bank de eenzijdige verbintenis van de Belgische banken om vanaf 1 oktober moratoria aan te bieden aan hypothecaire kredietnemers die zwaar getroffen zijn door de energiecrisis en om, meer in het algemeen, individuele oplossingen aan te reiken aan huishoudens en niet-financiële ondernemingen die zwaar te lijden hebben onder het verslechterende macro-economische klimaat (zie hoofdstuk 5 in het deel 'Economische en financiële ontwikkelingen' van dit Verslag).

De Bank drong er bij de financiële instellingen ook op aan om voorzichtig te blijven op vlak van dividenduitkeringen en andere winstuitkeringen, en om

deze beslissingen te baseren op een voorzichtige prospectieve beoordeling van hun kapitaal- en voorzieningsbehoeften in het licht van mogelijke macro-economische ontwikkelingen.

2. Woningmarkt

De Bank blijft de risico's die verbonden zijn aan de vastgoedmarkt nauwlettend volgen en handhaaft de bestaande maatregelen. In het kader van haar macroprudentieel mandaat volgt de Bank de ontwikkelingen op de Belgische woningmarkt al vele jaren op de voet. Sinds 2013 vraagt ze de Belgische banksector om een specifieke macroprudentiële kapitaalbuffer voor vastgoedrisico's aan te houden, wegens zijn grote blootstelling aan de vastgoedmarkt in de vorm van hypothecaire leningen. Deze maatregel werd verscheidene keren verlengd en aangepast. Toen de Bank eind 2021 overwoog om dit vereiste tot na april 2022 te verlengen, oordeelde zij dat het risico verbonden aan de portefeuilles hypothecaire kredieten in België over het algemeen stabiel was gebleven. Daarom besloot zij deze kapitaalbuffer te handhaven op hetzelfde niveau, ongeveer € 2 miljard voor de volledige banksector. Vanaf mei 2022 werd de buffer

echter omgevormd tot een sectorale systeemrisicobuffer (sectoral systemic risk buffer – SSyRB). Dit instrument, dat werd geharmoniseerd op Europees niveau en van toepassing is sinds de invoering van de CRD V, vervangt de vorige maatregel die werd opgelegd op grond van artikel 458 van de CRR. Zoals zij in het verleden al heeft aangegeven, houdt de Bank zich klaar om deze macroprudentiële kapitaalbuffer vrij te geven indien bijvoorbeeld een aanzienlijke toename zou worden vastgesteld van de betalingsproblemen voor hypothecaire kredietnemers.

Naast deze kapitaalbuffer heeft de Bank begin 2020 ook prudentiële verwachtingen geformuleerd voor instellingen die hypothecaire leningen verstrekken. Met deze aanbevelingen – die van kracht blijven – wordt beoogd de gemiddelde kredietkwaliteit van nieuwe hypothecaire leningen te verbeteren. De prudentiële verwachtingen van de Bank hebben hun tweeledig doel bereikt: het aandeel van de meest risicovolle leningen in de nieuwe productie van hypothecaire leningen in België werd verminderd en de toegang tot de hypotheekmarkt voor solvabele kredietnemers, waaronder jongeren, bleef gevrijwaard. Dit geeft onder meer aan dat in deze aanbevelingen voldoende speelruimte wordt geboden aan de kredietgevers, met name wat betreft het verstrekken van leningen met een hoge loan-to-value ratio aan startende kopers.

Nog steeds in verband met de vastgoedblootstellingen van de Belgische financiële instellingen heeft

de Bank eind 2020, op grond van financiële stabiliteitsoverwegingen, een macroprudentiële circulaire gepubliceerd waarin zij haar verwachtingen en rapporteringsvereisten uiteenzet wat betreft de energie-efficiëntie van vastgoedblootstellingen, waar de financiële sector rekening mee moet houden bij het beheer van klimaatveranderingsrisico's (zie paragraaf C.3.2.).

3. Systeemrelevante instellingen

Het aanvullend kapitaalvereiste voor de nationaal systeemrelevante banken bleef gehandhaafd. Als macroprudentiële autoriteit legt de Bank ook specifieke kapitaalvereisten op aan de zogenaamde nationaal systeemrelevante banken om hun weerbaarheid te vergroten, rekening houdend met de hoge economische en maatschappelijke kosten die hun faillissement zou teweegbrengen. Het aanvullend kapitaalvereiste dat wordt opgelegd hangt af van de belangrijkheid van de bank. Het bedraagt 1,5% van de gewogen activa voor de vier grootste instellingen en 0,75% voor de overige vier banken. Deze buffers zijn relatief groot. Eind 2021 beliepen ze in totaal ruim € 5 miljard. Naar aanleiding van de overname van AXA Bank Belgium door Crelan eind 2021 heeft de Bank Crelan toegevoegd aan de lijst van systeemrelevante banken. Vanaf 1 januari 2023 zal voor Crelan een kapitaalvereiste van 0,75% van de risicogewogen activa gelden.

C. Regelgevend en wettelijk kader

1. Banken

1.1 Activiteiten van het Bazels Comité voor Banktoezicht

Het Bazels Comité voor Banktoezicht (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS) heeft zich de laatste jaren vooral toegelegd op de implementatie en evaluatie van zijn wereldwijde prudentiële standaarden voor banken en minder op de ontwikkeling van nieuwe regelgeving. Na de voltooiing van de zogenaamde Bazel III-standaarden als antwoord op de financiële crisis van 2008 werd namelijk een ‘regelgevingspauze’ ingelast. Het Comité richt zijn aandacht dan ook vooral op nieuwe ontwikkelingen die een weerslag hebben op het financiële stelsel in het algemeen en de banksector in het bijzonder.

Eén van deze nieuwe ontwikkelingen is de opkomst van cryptoactiva en van daaraan gerelateerde bankdiensten. Het BCBS zette zijn werkzaamheden m.b.t. de behandeling in de prudentiële regelgeving van blootstellingen van banken aan cryptoactiva voort na een tweede consultatie van de sector. Het blijft de bedoeling een conservatieve benadering te hanteren. In Deel E wordt hier nader op ingegaan. Meer in het algemeen besteedde het Comité uitgebreid aandacht aan de impact van de digitalisering op de activiteiten van en het toezicht op banken.

Recente crisissituaties bij een aantal niet-bancaire financiële instellingen (met name Archegos) brachten kwetsbaarheden en tekortkomingen aan het licht in de wijze waarop banken de risico's verbonden aan de relaties en interacties met dergelijke instellingen beheren. Er werd vastgesteld dat de risico's die verband houden met blootstellingen aan onder meer derivatentransacties

met deze financiële spelers werden onderschat en dat de concentratielimiten te hoog waren ingesteld. Na een evaluatie publiceerde het BCBS een nieuwsbrief¹ met aanbevelingen voor de interacties tussen banken en niet-bancaire financiële instellingen.

Het Comité onderzocht tevens de impact van de gedeeltelijk voltooide Europese Bankenunie op de systeemrelevantie van met name Europese banken met veel grensoverschrijdende activiteiten in het eurogebied. In die context werd besloten dat de betrokken toezichthouders discretionaire bevoegdheid krijgen om deze transacties binnen het eurogebied al dan niet als minder risicovol te beschouwen bij de berekening van de kapitaalbuffer voor mondiaal systeemrelevante banken (*global systemically important banks* – GSIB's). De Bank nam een eerder kritische houding aan in deze discussies omdat dit besluit kan leiden tot lagere kapitaalbuffers voor systeemrelevante banken.

Klimaatrisico's bleven ook hoog op de agenda staan van het BCBS. De werkzaamheden in dit verband hadden zowel betrekking op de eerste pijler van de prudentiële regelgeving voor banken, die de voor alle banken geldende kapitaalvereisten omvat, als op de tweede pijler van die regelgeving, die de kwaliteit van het risicobeheer bij banken op basis van hun individueel risicoprofiel beoordeelt. In het kader van deze werkzaamheden publiceerde het Comité enerzijds antwoorden op veelgestelde vragen over het opnemen van klimaatrisico's in de eerste pijlervereisten en anderzijds principes over effectief risicobeheer en toezicht op klimaatgerelateerde financiële risico's bij banken. In paragraaf C.3.2 van dit verslag wordt een meer gedetailleerde beschrijving gegeven van de klimaatgerelateerde activiteiten van het Bazels Comité.

¹ Newsletter on bank exposures to non-bank financial intermediaries, BCBS, 23 november 2022.

Daarnaast werd de werking van het Bazelse raamwerk van prudentiële standaarden en vereisten onder de COVID-19-omstandigheden en daarbuiten aan een evaluatie onderworpen. Hoewel nog niet alle onderdelen van het Bazel III-pakket van kracht zijn, werd toch al overgegaan tot een grondige doorlichting van de impact van deze regelgeving. De resultaten van deze doorlichting wijzen op een belangrijk positief effect op de robuustheid van banken en weinig ongewenste gevolgen, onder meer voor de kredietverleningscapaciteit van banken. Ook de mogelijkheid om de kapitaal- en liquiditeitsbuffers aan te wenden en de procyclicaliteit van het raamwerk werden onderzocht. Gelet op de huidige geopolitieke context blijft het Comité het belang van de geleidelijke verdere opbouw van buffers bij banken benadrukken om de impact van interne en externe schokken, inclusief schokken die geen verband houden met de kredietcyclus¹, op te vangen.

1.2 Europese ontwikkelingen

Het bankenpakket – Voortzetting onderhandelingen

In het vorige jaarverslag werd reeds een overzicht gegeven van de verschillende onderdelen van het eind oktober 2021 door de Europese Commissie gelanceerde bankenpakket, dat de Europese regelgeving voor banken aanpast². Dit pakket bestaat uit één richtlijn (die de Capital Requirements Directive (CRD6) aanpast) en twee verordeningen, waarvan de ene de verordening inzake kapitaal- en liquiditeitsvereisten voor banken (Capital Requirements Regulation – CRR3) bijwerkt en de andere afwikkelingsgerelateerde onderwerpen behandelt (zie ook Hoofdstuk F van dit Verslag over afwikkeling).

Met deze wijzigingen wordt enerzijds beoogd de laatste onderdelen van de Bazel III-standaarden in de Europese regelgeving in te voeren en anderzijds het arsenaal aan toezichtsinstrumenten en -praktijken te versterken en te harmoniseren. Het gaat onder meer om de regelgeving voor bijkantoren van banken uit niet-Europese landen, de sanctiebevoegdheden van toezichthouders, de vereisten inzake deskundigheid en betrouwbaarheid

(‘fit and proper’) van bestuurders en sleutelpersonen bij banken, en de verdere uitwerking van de regels voor het beheer van en het toezicht op ESG-risico’s (*Environmental, Social and Governance-related risks*).

De onderhandelingen over het bankenpakket werden voortgezet in 2022, zowel op het niveau van de Europese Raad als dat van het Europees Parlement. De Europese Raad Economische en Financiële Zaken (ECOFIN) publiceerde haar finale standpunt ter zake begin november. De Bank heeft net als de Europese Centrale Bank (ECB) en de Europese Bankautoriteit (EBA) altijd gepleit voor een consistente en tijdige implementatie van het Bazel III-pakket en betreurt dat het bankenpakket in belangrijke mate blijft afwijken van deze internationale standaarden, waardoor de regels minder streng zijn voor Europese banken. Zij is van oordeel dat de Europese toezichthouders en regelgevers en de banksector er alle belang bij hebben om hun reputatie hoog te houden in deze context. De Bank zal de onderhandelingen over dit regelgevend pakket tussen het Europees Parlement, de Europese Raad en de Europese Commissie nauwgezet blijven volgen.

Voltooiing bankenunie

De onderhandelingen over de voltooiing van de bankenunie werden opnieuw gelanceerd in de eerste helft van 2022. Er werd meer bepaald bekeken of er verdere stappen konden worden gezet voor de oprichting van de nog ontbrekende derde pijler van de bankenunie, het gemeenschappelijk Europees depositogarantiestelsel. Dit *European Deposit Insurance Scheme* (EDIS) zou een aanvulling vormen op de reeds ingevoerde eerste pijler (gemeenschappelijk toezichtsmechanisme) en tweede pijler (gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme) van de bankenunie. Daarnaast werd ook nagedacht over de prudentiële benadering van risico’s verbonden aan blootstellingen van banken op overheden, over de mogelijkheid om lokale liquiditeits- en kapitaalbuffers bij dochterondernemingen van grensoverschrijdende Europese bankengroepen te verminderen en over bepaalde aanpassingen ter verbetering van het crisisbeheer door Europese autoriteiten bij Europese banken. Door een gebrek aan consensus over de gezamenlijke vooruitgang op alle vermelde gebieden kon enkel overeenstemming worden bereikt over het laatste onderdeel. De Europese Commissie werd gevraagd een voorstel te formuleren om het raamwerk te verbeteren, in het bijzonder

¹ Newsletter on positive cycle-neutral countercyclical capital buffer rates, BCBS, 5 oktober 2022.

² Zie paragraaf II.B.1.3 van het Jaarverslag 2021.

voor kleine en middelgrote kredietinstellingen (zie ook Hoofdstuk F van dit verslag over Afwikkeling).

1.3 Ontwikkelingen op nationaal niveau

Ontwikkelingen op het gebied van governance

Actualisering van het handboek governance

De Bank heeft haar handboek governance voor de banksector bijgewerkt. De afgelopen jaren hebben er zich op het gebied van governance verschillende ontwikkelingen voorgedaan in de Belgische en internationale regelgeving: er verscheen een nieuw Wetboek van vennootschappen en verenigingen, de EBA ontwikkelde drie nieuwe reeksen EBA-richtsnoeren over interne governance¹, geschiktheidsbeoordelingen² en beloning³, de Bank publiceerde een nieuw reglement inzake externe functies, enz.

In het licht van deze nieuwe wet- en regelgeving heeft de Bank haar handboek governance voor de banksector, waarin alle toepasselijke nationale en internationale regelgevende teksten inzake governance zijn samengebracht, bijgewerkt. In haar mededeling van 11 oktober 2022 worden de aanpassingen nader toegelicht⁴.

In het bijgewerkte handboek worden verschillende nieuwe elementen onder de aandacht gebracht. Zo moet diversiteit – zoals gedefinieerd in de EBA-richtsnoeren⁵ – voortaan in aanmerking worden genomen bij de samenstelling van de bestuursorganen en het personeel van kredietinstellingen. Het handboek bevat ook nieuwe prudentiële vereisten inzake risicobeheer (waaronder het beheer van klimaat- en milieurisico's), risicocultuur, belangenconflicten en ICT-veiligheid (waaronder de aanwijzing van een Chief Information Security Officer). Daarnaast verduidelijkt het handboek hoe de nieuwe regels inzake de

bestrijding van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme verzoend kunnen worden met de algemene regels inzake governance. Tot slot is er in het handboek een nieuw hoofdstuk opgenomen over de governancevereisten op het niveau van een financiële groep, waarin onder meer wordt ingegaan op het beheer van belangenconflicten binnen een groep.

Omzetting van de EBA-richtsnoeren over de beloning van bestuurders

De Bank heeft een nieuwe circulaire over beloningsbeleid gepubliceerd. De wijzigingen die door de CRD5 in het Europees kader voor beloningsbeleid zijn aangebracht, werden in juli 2021 omgezet in de bankwet. Op 2 juli 2021 publiceerde de EBA tevens nieuwe richtsnoeren inzake beloningsbeleid⁶ ter vervanging van de vorige EBA-richtsnoeren inzake beloningsbeleid van 2015. Deze nieuwe richtsnoeren, die in werking zijn getreden op 31 december 2021, werden omgezet in een nieuwe NBB-circulaire over beloningsbeleid, namelijk circulaire NBB_2021_30⁷, die de bestaande circulaire NBB_2016_44 over beloningsbeleid vervangt.

Deze nieuwe circulaire verschaft toelichting bij de wijzigingen in het wettelijk kader voor beloningsbeleid en gaat in op een aantal aandachtspunten die tijdens de dagelijkse toezichtspraktijk alsook de horizontale doorlichtingen van de Bank en de EBA betreffende de bestaande praktijken bij banken aan het licht zijn gekomen.

In de eerste plaats vestigt de circulaire nogmaals de aandacht op de verantwoordelijkheid van de instellingen om over een degelijk beloningsbeleid te beschikken. De Belgische prudentiële beloningsregels gaan op diverse vlakken verder dan het gemeen arbeidsrecht en het vennootschapsrecht. De Bank heeft echter vastgesteld dat sommige instellingen de voorrang van deze strengere beloningsregels nog niet voldoende geïntegreerd hebben in hun beloningsbeleid. De instellingen moeten deze specifieke regelgeving zowel naar letter als naar geest naleven.

1 EBA-richtsnoeren van 2 juli 2021 inzake interne governance (EBA/GL/2021/05).

2 EBA-richtsnoeren van 2 juli 2021 voor het beoordelen van de geschiktheid van leden van het leidinggevend orgaan en medewerkers met een sleutelfunctie (EBA/GL/2021/06).

3 EBA-richtsnoeren van 2 juli 2021 betreffende een degelijk beloningsbeleid overeenkomstig Richtlijn 2013/36/EU (EBA/GL/2021/04).

4 Mededeling NBB_2022_23 van 11 oktober 2022 over het nieuw handboek governance voor de banksector.

5 In de EBA-richtsnoeren van 2 juli 2021 inzake interne governance (EBA/GL/2021/05) worden 5 diversiteitskenmerken opgesomd waarmee rekening moet worden gehouden bij de samenstelling van de bestuursorganen: leeftijd, geslacht, geografische herkomst, opleiding en professionele achtergrond.

6 EBA-richtsnoeren van 2 juli 2021 betreffende een degelijk beloningsbeleid overeenkomstig Richtlijn 2013/36/EU (EBA/GL/2021/04).

7 Circulaire NBB_2021_30 getiteld 'Beloningsbeleid: actualisering van het wettelijke kader en omzetting van de richtsnoeren van de EBA van 2 juli 2021 betreffende een degelijk beloningsbeleid overeenkomstig Richtlijn 2013/36/EU (EBA/GL/2021/04)'.

De nieuwe circulaire biedt ook nadere toelichting bij het nieuwe proportionaliteitsregime¹, dat het oude regime – waarbij medewerkers bepaalde vrijstellingen konden genieten indien hun variabele beloning kleiner dan of gelijk aan € 75.000 was – vervangt.

Ook wat de groepscontext betreft wordt in de circulaire verduidelijking verschaft: aan de beloningsregels dient te worden voldaan op geconsolideerde of gesubsolideerde basis. De Belgische regels inzake beloningsbeleid moeten bijgevolg worden nageleefd door de buitenlandse dochterondernemingen die deel uitmaken van de reglementaire consolidatieperimeter, indien de beroepsactiviteiten van hun medewerkers een significante invloed hebben op het risicoprofiel van de groep. Overeenkomstig de bankwet² zijn dochterondernemingen die binnen de reglementaire consolidatieperimeter vallen echter vrijgesteld van de toepassing van de beloningsvereisten op geconsolideerde basis indien zij onderworpen zijn aan beloningsvereisten op grond van eigen sectorspecifieke regels. Op deze wijze werd dus een voorrangregeling ingevoerd, waar echter meteen ook een omzeilingsverbod aan werd gekoppeld. Bankgroepen en bankverzekeringsgroepen dienen bijgevolg een adequaat en coherent beloningsbeleid te ontwikkelen op groepsniveau.

Overeenkomstig de EBA-richtsnoeren en bijlage II bij de bankwet³ gaat de circulaire ook in op het regime inzake ontslag- en vertrekvergoedingen en de bijbehorende uitzonderingsregeling. De driejaarlijkse horizontale doorlichting van de Bank heeft immers aangetoond dat bepaalde instellingen deze uitzonderingsregeling op oneigenlijke wijze toepassen. De circulaire beklemtoont het uitzonderingskarakter van deze regeling en maant de instellingen die er gebruik van maken tevens aan om dit te doen met respect voor de geest van de tekst.

Tot slot vestigt de circulaire de aandacht op het gewijzigde artikel 67 van de bankwet, dat nu expliciet bepaalt dat het beloningsbeleid genderneutraal dient te zijn. Dit betekent dat de instellingen hun beloningsbeleid moeten baseren op het beginsel van een gelijke beloning voor gelijk werk of werk van gelijke waarde.

Voorts werd ook de rapportering over beloning geactualiseerd. Op 17 november 2022 heeft de Bank

1 Zie artikel 9/1 van bijlage II bij de bankwet.

2 Zie het nieuwe artikel 168/1, § 1 van de bankwet.

3 Zie de artikelen 12 en 12/1 van bijlage II bij de bankwet.

twee circularies⁴ gepubliceerd ter omzetting en uitvoering van drie reeksen EBA-richtsnoeren inzake de kwantitatieve rapportering over beloning⁵. De belangrijkste nieuwigheden ten opzichte van de vorige regels zijn enerzijds de uitbreiding tot beleggingsondernemingen van de verplichting om in de vorm van een rapportering een vergelijkende analyse te maken van de beloningspraktijken (de zogenaamde benchmarking-rapportering) en om aanvullende informatie te verstrekken over personen die een totale beloning van meer dan € 1 miljoen ontvangen (de zogenaamde 'High Earners'-rapportering), en anderzijds het feit dat de informatie die de kredietinstellingen moeten rapporteren, nu ook aspecten in verband met het beloningsverschil tussen mannen en vrouwen moet omvatten. Deze nieuwe rapporteringen zijn met onmiddellijke ingang van kracht geworden.

Toezichtsverwachtingen met betrekking tot de Europese verordeningen over derivaten en effectenfinancieringstransacties

Na de wereldwijde financiële crisis van 2008 heeft de Europese Unie de markt voor derivaten en de markt voor effectenfinancieringstransacties transparanter proberen te maken, onder meer door de verordening betreffende de Europese marktinfrastructuur (*European Market Infrastructure Regulation – EMIR*) en de verordening betreffende de effectenfinancieringstransacties (*Securities Financing Transactions Regulation – SFTR*) aan te nemen. Een van de belangrijkste vereisten in beide verordeningen is de verplichting om dagelijks de details van respectievelijk elke derivaten- en effectenfinancieringstransactie te rapporteren aan door de Europese Autoriteit voor Effecten en Markten (*European Securities and Markets Authority – ESMA*) toegelaten transactieregisters.

4 Circulaire NBB_2022_28 van 17 november 2022 tot omzetting van de EBA-richtsnoeren van 30 juni 2022 inzake de benchmarkexercities voor beloningspraktijken en het beloningsverschil tussen mannen en vrouwen overeenkomstig de CRD en de IFD (EBA/GL/2022/06 en EBA/GL/2022/07) en circulaire NBB_2022_29 van 17 november 2022 tot omzetting van de EBA-richtsnoeren van 30 juni 2022 inzake het verzamelen van gegevens over grootverdieners overeenkomstig de CRD en de IFD (EBA/GL/2022/08).

5 EBA-richtsnoeren van 30 juni 2022 inzake de benchmarkexercities voor beloningspraktijken, het beloningsverschil tussen mannen en vrouwen en goedgekeurde hogere percentages overeenkomstig Richtlijn 2013/36/EU (EBA/GL/2022/06); EBA-richtsnoeren van 30 juni 2022 inzake de benchmarkexercities voor beloningspraktijken en het beloningsverschil tussen mannen en vrouwen overeenkomstig Richtlijn (EU) 2019/2034 (EBA/GL/2022/07); en EBA-richtsnoeren van 30 juni 2022 inzake het verzamelen van gegevens over grootverdieners overeenkomstig Richtlijn 2013/36/EU en Richtlijn (EU) 2019/2034 (EBA/GL/2022/08).

De vereisten die in beide verordeningen zijn opgenomen gelden voor alle Europese tegenpartijen die een derivatencontract of een effectenfinancieringscontract sluiten, namelijk zowel financiële instellingen (banken, verzekeringsondernemingen, beursvennootschappen, enz.) als niet-financiële instellingen (kleine, middelgrote of grote ondernemingen, betalingsinstellingen, enz.). Bovendien gelden de rapporteringsverplichtingen voor zowel verrichtingen met derden als voor intragroepcontracten, in alle valuta's en op alle handelsplatformen.

De Bank heeft deze vereisten verduidelijkt in 2022. Ondanks het feit dat de EMIR-rapporteringsverplichting reeds sinds 2014 van kracht is, en hoewel de kwaliteit van de gerapporteerde gegevens aanzienlijk is verbeterd dankzij de verschillende wijzigingen die in de rapporteringsstandaarden werden aangebracht, heeft de Bank herhaaldelijk vastgesteld dat de rapportering van een aantal Belgische banken nog aanzienlijke tekortkomingen vertoont. Daarom heeft zij in de loop van het verslagjaar haar toezichtsverwachtingen met betrekking tot deze rapportering kenbaar gemaakt aan de grootste banken.

De Bank heeft een geautomatiseerd proces ontwikkeld om de informatie met betrekking tot de derivaten- en de effectenfinancieringstransacties die gerapporteerd worden door de entiteiten onder haar toezicht te verzamelen en te analyseren. Dit stelt haar in staat om de ontvangen gegevens efficiënt te benutten voor de opvolging van zowel micro- als macroprudentiële risico's in beide markten en om de naleving van de EMIR- en de SFTR-vereisten te controleren. Voor de controle op de naleving van kwalitatieve vereisten worden andere instrumenten aangewend.

In het kader van de EMIR-verordening heeft de Bank de afgelopen jaren ook een aantal vrijstellingen toegekend van de centrale clearingverplichting voor intragroepderivatencontracten en van de verplichting om risicobeperkende technieken toe te passen voor niet-centraal gelearde derivaten¹. Als nationale bevoegde autoriteit voor het toezicht op de naleving

1 De door de Bank verleende vrijstellingen van de verplichting om risicobeperkende technieken toe te passen voor niet-centraal gelearde derivaten beperken zich tot de uitwisseling van initiële marges (Initial Margins). Dit betekent dat Belgische tegenpartijen die niet-centraal gelearde OTC-derivaten afsluiten, nog steeds verplicht zijn om Variation Margin uit te wisselen.

van beide verordeningen² is de Bank van mening dat entiteiten die een dergelijke vrijstelling hebben verkregen, de risico's die voortvloeien uit hun derivatenposities nog steeds moeten beoordelen en nauwkeurig opvolgen. In dit verband en met als doel haar toezicht op beide verordeningen aan te vullen, vestigde zij de aandacht van de grotere Belgische tegenpartijen op de toezichtsverwachtingen voor de procedures die essentieel zijn voor de naleving van beide verordeningen. Tot slot heeft de Bank de erkende revisoren verzocht om in de loop van 2023 een verslag op te stellen over de naleving door de betrokken banken van de door de verordeningen opgelegde vereisten.

Nieuwe regeling voor beursvennootschappen

De nieuwe wet op de beursvennootschappen³ en de gewijzigde FSMA-wet⁴ voltooiën de omzetting van de richtlijn betreffende het prudentiële toezicht op beleggingsondernemingen (Investment Firms Directive – IFD)^{5,6,7}. Aldus wordt een nieuwe, specifieke prudentiële regeling voor beleggingsondernemingen ingevoerd, die wordt aangevuld enerzijds door de verordening betreffende prudentiële vereisten voor beleggingsondernemingen (Investment Firms Regulation – IFR)⁸ en anderzijds

2 In België zijn de Bank en de FSMA bevoegd om toe te zien op de naleving van beide verordeningen door de entiteiten onder hun respectievelijk toezicht.

3 Wet van 20 juli 2022 op het statuut van en het toezicht op beursvennootschappen en houdende diverse bepalingen.

4 Wet van 20 juli 2022 tot wijziging van de wet van 25 oktober 2016 betreffende de toegang tot het beleggingsdienstenbedrijf en betreffende het statuut van en het toezicht op de vennootschappen voor vermogensbeheer en beleggingsadvies, en houdende diverse andere bepalingen tot omzetting van Richtlijn (EU) 2019/2034 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende het prudentiële toezicht op beleggingsondernemingen.

5 Richtlijn (EU) 2019/2034 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende het prudentiële toezicht op beleggingsondernemingen en tot wijziging van Richtlijnen 2002/87/EG, 2009/65/EG, 2011/61/EU, 2013/36/EU, 2014/59/EU en 2014/65/EU.

6 Zie Jaarverslag 2021, paragraaf II.B.1.4.

7 Ter herinnering: in het Belgische recht wordt onder het begrip 'beleggingsondernemingen' zowel de beursvennootschappen verstaan, die onder het toezicht van de Nationale Bank van België vallen, als de vennootschappen voor vermogensbeheer en beleggingsadvies, waarop de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) toezicht uitoefent. Zie hiervoor het Jaarverslag 2016, paragraaf II.C.3.2.

8 Verordening (EU) 2019/2033 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende prudentiële vereisten voor beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordeningen (EU) nr. 1093/2010, (EU) nr. 575/2013, (EU) nr. 600/2014 en (EU) nr. 806/2014.

door de richtlijn en verordening betreffende markten voor financiële instrumenten (MifID en MiflR)^{1,2}.

1) Een nieuwe, specifieke prudentiële regeling voor beleggingsondernemingen

Vóór de hervorming was een groot deel van de prudentiële regeling voor de kredietinstellingen ook van toepassing op de beleggingsondernemingen die, volgens het Belgische recht, een vergunning als beursvennootschap verkrijgen.

Om beter rekening te houden met de bijzondere aard van de risico's waarmee de meeste beleggingsondernemingen geconfronteerd worden en met de risico's die zij in het bijzonder voor de globale financiële stabiliteit inhouden, wilde de Europese wetgever in 2019 in een specifieke prudentiële regeling voorzien voor beleggingsondernemingen. In de IFR worden de beleggingsondernemingen aldus thans ingedeeld in verschillende categorieën, naargelang van de aard van hun activiteiten en de waarde van hun activa. Voor elk van deze categorieën gelden passende en evenredige prudentiële vereisten:

a) Klasse 1

Klasse 1 omvat de beleggingsondernemingen die vallen onder de nieuwe definitie van 'kredietinstelling'³. Deze ondernemingen moeten een vergunning hebben als kredietinstelling en zijn dus niet langer beursvennootschappen. Ze zijn uitsluitend onderworpen aan de prudentiële vereisten voor banken.

b) Klassen 1A en 1B

Klasse 1A bestaat uit de beleggingsondernemingen die de vorm van beursvennootschappen aannemen en waarvan de totale waarde van de geconsolideerde activa minstens € 15 miljard bedraagt of, onder bepaalde voorwaarden (met name indien de bevoegde autoriteit dit gerechtvaardigd acht), minstens € 5 miljard. Klasse 1B omvat de beursvennootschappen die dochterondernemingen zijn en die onder het toezicht op geconsolideerde basis op een bankgroep vallen,

1 Richtlijn 2014/65/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende markten voor financiële instrumenten en tot wijziging van Richtlijn 2002/92/EG en Richtlijn 2011/61/EU.

2 Verordening (EU) nr. 600/2014 van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende markten in financiële instrumenten en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012.

3 Zie artikel 1, § 3 van de bankwet van 25 april 2014.

voor zover de toezichthouder zich ervan vergewist heeft dat de toepassing van de eigenvermogensvereisten van de CRR⁴ prudentieel geschikt is. De beleggingsondernemingen die tot deze categorie behoren, zijn onderworpen aan de CRR en aan de meeste bepalingen van de CRD⁵.

c) Klasse 2

Onder klasse 2 vallen de beleggingsondernemingen die een vergunning hebben als beursvennootschap of als vennootschap voor vermogensbeheer en beleggingsadvies, met uitzondering van de beleggingsondernemingen die tot de klassen 1, 1A, 1B en 3 behoren. De ondernemingen die een vergunning hebben als beursvennootschap, zijn onderworpen aan de wet op de beursvennootschappen (zie punt 2 hieronder) en de IFR⁶.

d) Klasse 3

Klasse 3 bestaat uit de 'kleine niet-verweven beleggingsondernemingen', waarvoor een meer flexibel prudentiële regeling geldt. Tot deze categorie, die door de IFR in het leven is geroepen, behoren alleen ondernemingen die geen gelden van cliënten aanhouden, cliëntenactiva bewaren en beheren en/of handelsactiviteiten voor eigen rekening uitoefenen. Deze categorie omvat dus uitsluitend beleggingsondernemingen die een vergunning hebben als vennootschap voor vermogensbeheer en beleggingsadvies en als dusdanig onderworpen zijn aan de FSMA-wet en de IFR.

2) Belangrijkste nieuwigheden in de wet van 20 juli 2022 op de beursvennootschappen

Om rekening te houden met het nieuw Europees kader voor beleggingsondernemingen heeft de Belgische wetgever besloten de beursvennootschappen uit het toepassingsgebied van de bankwet te lichten en een nieuwe wet op het statuut van en het toezicht op

4 Verordening (EU) nr. 575 /2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 648/2012.

5 Richtlijn 2013/36/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende toegang tot het bedrijf van kredietinstellingen en het prudentieel toezicht op kredietinstellingen en beleggingsondernemingen, tot wijziging van Richtlijn 2002/87/EG en tot intrekking van de Richtlijnen 2006/48/EG en 2006/49/EG.

6 De ondernemingen van deze categorie die een vergunning hebben als vennootschap voor vermogensbeheer en beleggingsadvies, zijn onderworpen aan de FSMA-wet en de IFR.

beursvennootschappen aan te nemen, waarin de voor beursvennootschappen geldende bepalingen van de IFD worden omgezet. Met de invoering van een specifieke wet voor beursvennootschappen, die naast de bankwet zal bestaan, wordt aldus de situatie op Europees niveau weerspiegeld, waar ook twee aparte prudentiële regelingen naast elkaar bestaan.

Over het algemeen, werd de richtlijn getrouw omgezet in Belgisch recht, waarbij zoveel mogelijk werd gezorgd voor continuïteit met de regeling voor beursvennootschappen die vóór de inwerkingtreding van de nieuwe Europese regeling van toepassing was.

De nieuwe wet behandelt de grote beursvennootschappen afzonderlijk. Zij maken deel uit van de hierboven genoemde klassen 1A of 1B ¹. Voor deze beursvennootschappen verwijst de wet voor verscheidene onderwerpen naar de toepasselijke bepalingen van de bankwet.

1 Zie artikel 3, 5°.

De andere beursvennootschappen, die tot de hogervermelde klasse 2 behoren, maken de kern uit van de nieuwe regeling. In deze groep vindt men de 'kleine beursvennootschappen'². Voor hen is een minder strenge regeling van toepassing, dat hieronder verduidelijkt wordt.

De vereisten met betrekking tot het aanvangskapitaal zijn afgestemd op die van de IFD, die de nationale wetgevingen zo dicht mogelijk tot elkaar wil brengen, in overeenstemming met het beginsel van maximale harmonisatie.

Op het gebied van governance zijn de grote beursvennootschappen onderworpen aan de regeling die van toepassing is op de kredietinstellingen en moeten zij dus naast een directiecomité ook een risicocomité, een remuneratiecomité, een benoemingscomité en een auditcomité oprichten.

2 Zie artikel 23.

Tabel C.1

Governancevereisten

	Directiecomité	Gespecialiseerde comités	Onafhankelijk bestuurders
Grote beursvennootschappen	Ja	4 (audit-, risico-, remuneratie- en benoemingscomité)	Minimaal 2
Andere beursvennootschappen	Nee ¹	2 (risico- en remuneratiecomité) ¹	Minimaal 1
Kleine beursvennootschappen	Nee ²	0 ²	0

Bron: NBB.

- 1 De beursvennootschap kan op vrijwillige basis een directiecomité en/of audit- of benoemingscomité instellen. De toezichthouder kan de oprichting van een directiecomité en/of audit- of benoemingscomité eisen wanneer de omvang, de interne organisatie of de activiteiten van de beursvennootschap dit rechtvaardigen. Er kan onder bepaalde voorwaarden rekening worden gehouden met de comités die op het niveau van de groep zijn opgericht.
- 2 De beursvennootschap kan op vrijwillige basis een directiecomité en/of een audit- of benoemingscomité instellen. De toezichthouder kan de oprichting van een directiecomité eisen wanneer de omvang, de interne organisatie of de activiteiten van de beursvennootschap dit rechtvaardigen.

Voor de andere beursvennootschappen legt de nieuwe wet niet langer formeel de verplichting op om een directiecomité in te stellen. Deze beursvennootschappen moeten echter in hun wettelijk bestuursorgaan een risicocomité en een remuneratiecomité oprichten. Zij kunnen op vrijwillige basis een directiecomité instellen of andere comités dan die waarvan de oprichting door de wet wordt opgelegd. De toezichthouder kan ook de oprichting van een directiecomité, een auditcomité en/of een benoemingscomité eisen wanneer de omvang, de interne organisatie of de activiteiten van een beursvennootschap dit rechtvaardigen.

Kleine beursvennootschappen zijn vrijgesteld van de verplichting om in hun wettelijk bestuursorgaan gespecialiseerde comités op te richten en een onafhankelijk bestuurder te benoemen.

De wet stelt het plafond voor de variabele looncomponent voor alle categorieën beursvennootschappen op hetzelfde niveau vast als voor de kredietinstellingen. Op die manier wordt gezorgd voor een *level playing field* met kredietinstellingen die ook vermogensbeheeractiviteiten uitoefenen.

Herziening van de methodologie voor het bepalen van de Pijler 2-aanbevelingen (P2G)

De methodologie voor de berekening van de P2G voor minder belangrijke Belgische

kredietinstellingen (*less significant institutions – LSI's*) werd herzien. Als onderdeel van de procedure van prudentiële toetsing en evaluatie (*Supervisory Review and Evaluation Process – SREP*) bepaalt de Bank het niveau van de Pijler 2-aanbevelingen (*Pillar 2 Guidance – P2G*) dat op elke LSI wordt toegepast. Dit is het niveau van de kapitaalbuffer waarover een LSI moet beschikken om beter bestand te zijn tegen crisissituaties. Tot nu toe was de methodologie voor de berekening van de P2G identiek aan deze die de ECB tussen 2017 en 2021 toepaste voor belangrijke instellingen (*significant institutions – SI's*). De belangrijkste factor voor de bepaling van het niveau van de P2G voor een bepaalde bank, is hoe deze bank presteert in de door de prudentiële toezichthouder georganiseerde stresstests, waarbij wordt onderzocht welke impact een economische schok zou hebben op hun kapitaalratio's.

De ECB hanteert sinds 2021 een benadering met verschillende categorieën ('bucketing') om het P2G-niveau voor elke SI afzonderlijk te bepalen. Zij baseert zich daarbij op de gewijzigde CRD en op de door de EBA opgestelde SREP-richtsnoeren.

In overeenstemming met deze EBA-richtsnoeren besliste de Bank ook voor de Belgische LSI's de benadering met verschillende categorieën toe te passen. Naargelang van de afname van hun kapitaalratio in de stresstests worden banken ingedeeld in een van

Grafiek C.1

P2G als extra buffer naast de prudentiële kapitaalvereisten

Bron: NBB.

1 Het 'gecombineerd buffervereiste' bestaat uit diverse macroprudentiële vereisten en de kapitaalconserveringsbuffer.

de vier vastgestelde categorieën. Elke categorie stemt overeen met een P2G-bandbreedte. De toezichthouders stellen de definitieve P2G voor elke bank vast op basis van de categorie waartoe ze behoort, rekening houdend met haar specifieke kenmerken, zoals haar risicoprofiel, en met eventuele bijzondere omstandigheden (reorganisatie, boekhoudkundige correcties, niveau van de beschikbare kapitaalbuffer, enz.).

Anders dan de pijler 2-kapitaalvereisten (Pillar 2 Requirement – P2R) zijn de P2G niet juridisch bindend. Indien een LSI van oordeel is dat haar beschikbaar kapitaal op korte of middellange termijn niet langer toereikend zal zijn om aan de P2G te voldoen, moet de kredietinstelling de Bank daar echter wel van in kennis stellen en een actieplan ten uitvoer leggen om opnieuw een toereikend kapitaalniveau te bereiken.

2. Verzekeringsondernemingen

2.1 Internationale beleidsontwikkelingen

Internationale standaard voor kapitaalvereisten en holistisch raamwerk

In het kader van de wereldwijde convergentie van de prudentiële normen voor de verzekeringssector en de bevordering van de financiële stabiliteit werkt de Internationale Vereniging van Verzekeringstoezichthouders (International Association of Insurance Supervisors – IAIS)

aan een gemeenschappelijk prudentieel raamwerk voor internationaal actieve verzekeringsgroepen (*internationally active insurance groups – IAIG's*). Dit raamwerk omvat met name de ontwikkeling van een internationale standaard voor kapitaalvereisten (*International Capital Standard – ICS*) die uit verschillende delen bestaat: een bepaling over de consolidatieperimeter, de waardering van activa en passiva, de kapitaalbestanddelen en de kapitaalvereisten.

Tijdens de verslagperiode werd de internationale kapitaalstandaard 'ICS 2.0' voor het derde jaar op rij getest. Na de observatieperiode van vijf jaar zal deze standaard van toepassing worden voor alle betrokken internationaal actieve verzekeringsgroepen.

Parallel met de ontwikkeling van de ICS door de IAIS ontwikkelen de Verenigde Staten een zogenaamde aggregatiemethode voor de berekening van het kapitaal van een groep. De IAIS werkt momenteel aan beoordelingscriteria om te bepalen of de aggregatiemethode vergelijkbare resultaten oplevert als de ICS.

Eind 2019 heeft de IAIS een holistisch raamwerk (*Holistic Framework*) goedgekeurd voor de beoordeling en beperking van wereldwijde systeemrisico's in de verzekeringssector. Het bestaat uit de invoering van een reeks macroprudentiële bepalingen, een gerichte beoordeling van de tenuitvoerlegging van deze bepalingen en een wereldwijde monitoringexercitie (*Global Monitoring Exercise – GME*). In het kader van deze monitoringexercitie moet de Bank verschillende

rapporten opstellen voor de IAIS, zowel op het niveau van elke afzonderlijk verzekeraar als op nationaal sectoraal niveau. Na deze rapportering volgt een collectieve discussie met de IAIS over de beoordeling van potentiële systeemrisico's en passende prudentiële maatregelen. De resultaten en conclusies hiervan worden meegedeeld aan de *Financial Stability Board* (FSB). De bevindingen van de GME worden jaarlijks met het grote publiek gedeeld in het *Global Insurance Market Report* van de IAIS. Op basis van de inbreng van de IAIS zal de FSB ook dit jaar het holistisch raamwerk beoordelen en beslissen of het al dan niet wordt gehandhaafd.

Tijdens de GME van 2022 zijn op basis van de prioriteiten van de toezichthouders drie macroprudentiële omstandigheden vastgesteld die een risico inhouden voor de wereldwijde verzekeringsmarkt: (1) de zwakke macro-economische vooruitzichten, de hoge inflatie en de stijgende rente, (2) de aanwezigheid van 'private equity' in het aandeelhouderschap van verzekeringsondernemingen, in combinatie met een buitensporige afhankelijkheid van herverzekering in een context van reglementaire arbitrage, en (3) de risico's verbonden aan klimaatverandering. Door deze omstandigheden in kaart te brengen kunnen de nationale toezichthouders de voornoemde risico's grondiger monitoren en diepere analyses uitvoeren in het kader van toekomstige GME's.

2.2 Europese beleidsontwikkelingen

Herziening van de Solvabiliteit II-richtlijn

De werkzaamheden voor de herziening van de Solvabiliteit II-richtlijn werden in 2022 voortgezet. Solvabiliteit II, het prudentieel toezichtskader voor Europese verzekerings- en herverzekeringsondernemingen, is van toepassing sinds 1 januari 2016. Het omvat een breed spectrum aan kwantitatieve en kwalitatieve vereisten met betrekking tot de toegang tot en de uitoefening van het verzekerings- en het herverzekeringsbedrijf. Het Solvabiliteit II-kader voorziet eveneens in herzieningsmechanismen om de regelgeving te kunnen bijsturen op basis van de opgedane ervaring. Het mandaat van de Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen (*European Insurance and Occupational Pensions Authority* – EIOPA) om tegen eind 2020 technisch advies te verlenen aan de Europese Commissie over de herziening van de meest relevante punten van de Solvabiliteit II-richtlijn, vindt dus rechtstreeks

zijn oorsprong in de richtlijn zelf. Het advies van EIOPA werd op 17 december 2020 naar de Europese Commissie gestuurd en gepubliceerd.

Naar aanleiding van EIOPA's uitgebreide analyses formuleerde de Europese Commissie op 22 september 2021 een pakket wetgevingsvoorstellen voor de herziening van de Solvabiliteit II-richtlijn. Deze voorstellen zijn voornamelijk gebaseerd op het advies van EIOPA maar wijken er op een aantal gebieden ook van af. In een reactie op het voorstellenpakket spreekt EIOPA haar bezorgdheid uit over de versoepeling van bepaalde kwantitatieve maatregelen, waardoor de risico's voor de verzekerden zouden kunnen toenemen.

Vervolgens werd het door de Europese Commissie voorgestelde hervormingspakket verder geanalyseerd in de Europese Raad. Op 5 oktober 2021 hielden de ministers van Economische Zaken en Financiën van de EU een oriënterend debat, waarna er onder het Sloveense voorzitterschap technische werkzaamheden werden verricht, die onder het Franse voorzitterschap werden voortgezet. Op 17 juni 2022 konden de lidstaten overeenstemming bereiken over een gemeenschappelijk standpunt betreffende de in de voorstellen van de Europese Commissie aan te brengen aanpassingen.

Hoewel de Europese Raad in grote lijnen het standpunt van de Europese Commissie over het evenwicht van de kwantitatieve hervormingen deelt, is hij van mening dat het nuttig zou zijn onder andere de omkadering van het evenredigheidsbeginsel te verfijnen, de voorwaarden voor het gebruik van de volatiliteitsaanpassing niet langer uitputtend te formuleren, de ondernemingen toe te staan om in geval van kunstmatige overcompensatie een correctie uit te voeren teneinde de volatiliteit die deze maatregel in het eigen vermogen zou kunnen veroorzaken te beperken, en de verwachtingen ten aanzien van EIOPA met betrekking tot de ontwikkeling van instrumenten of richtsnoeren met het oog op de harmonisatie van de tenuitvoerlegging van de voorstellen te ondersteunen.

In het Europees Parlement werden de besprekingen en debatten ter voorbereiding van de komende interinstitutionele onderhandelingen die in de nabije toekomst tot een finaal akkoord over het Solvabiliteit II-toezichtskader moeten leiden gedurende het hele jaar 2022 voortgezet.

2.3 Nationale beleidsontwikkelingen

Nieuwe circulaire over het beheer van het liquiditeitsrisico

In maart 2022 heeft de Bank haar verwachtingen op het gebied van het liquiditeitsrisico kenbaar gemaakt via de circulaire NBB_2022_08¹. Deze verwachtingen betreffen i) het ontwikkelen en handhaven van passende beleidslijnen, systemen, controles en processen, ii) het identificeren van belangrijke risicofactoren, iii) het vaststellen van indicatoren, iv) het ontwerpen en uitvoeren van prospectieve scenario's en stresstests met betrekking tot het liquiditeitsrisico, v) het plannen van noodmaatregelen, en vi) het opstellen van periodieke verslagen.

De circulaire, die in overeenstemming is met de door de IAIS voorgeschreven beginselen, is toegespitst op de belangrijkste beginselen voor het beheer van het liquiditeitsrisico: aangezien de bronnen van liquiditeitsrisico specifiek zijn voor elke onderneming en elke groep, dient elke entiteit inzicht te hebben in de liquiditeitsrisicofactoren waarmee zij wordt geconfronteerd en moet zij de in de circulaire vervatte beginselen toepassen naargelang van de omvang, de aard en de complexiteit van haar activiteiten en haar blootstelling aan het liquiditeitsrisico.

Vanaf 2023 zal de Bank via de periodieke verslagen kwalitatieve en kwantitatieve informatie verkrijgen waarmee zij de blootstelling van de ondernemingen aan het liquiditeitsrisico zal kunnen beoordelen.

Wijziging van de ORSA-circulaire

In maart 2022 heeft de Bank haar ORSA-circulaire² bijgewerkt om er de vereisten van EIOPA in op te nemen met betrekking tot klimaatveranderingsscenario's die door de ondernemingen in aanmerking te nemen zijn in hun beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (*own risk and solvency assessment – ORSA*). De Bank verwacht van de ondernemingen dat zij in hun ORSA de impact van de klimaatveranderingsrisico's beoordelen, de materialiteit van deze risico's evalueren en de materiële risico's aan een klimaatscenarioanalyse onderwerpen.

De ORSA-circulaire werd ook aangepast om er de vereisten van EIOPA in op te nemen die uiteengezet zijn in haar *'supervisory statement on the use of risk-mitigating techniques'*. Hierin wordt onder meer gewezen op het belang van een evenwicht tussen de versoepeling van de solvabiliteitskapitaalvereisten (*solvency capital requirement – SCR*) en de vermindering van de risico's voor complexere herverzekeringsstructuren. Tot slot zijn er wijzigingen aangebracht om bepaalde tekortkomingen ten opzichte van het holistische raamwerk van de IAIS aan te pakken, in het bijzonder de vereisten om systeemrisico's te beoordelen aan de hand van scenarioanalyses en stresstests.

Mededeling over de taken van de actuariële functie en de vereisten inzake de documentering van de technische voorzieningen

In november 2022 heeft de Bank aan de verzekeringssector een mededeling³ gericht die specifiek betrekking heeft op de vaststelling van de technische voorzieningen onder Solvabiliteit II.

De geldende regelgeving voorziet in een reeks prudentiële vereisten voor de documentering van deze technische voorzieningen en de taken van de actuariële functie. In het kader van hun toezichtswerkzaamheden hebben de betrokken diensten van de Bank evenwel vastgesteld dat sommige van deze prudentiële vereisten niet altijd vervuld zijn. Bijgevolg achtte de Bank het noodzakelijk de betrokken punten van de regelgeving in herinnering te brengen en de minimumverwachtingen die zij op dit gebied heeft, nader te omschrijven.

In deze mededeling benadrukt de Bank dat de technische voorzieningen exhaustief en systematisch gedocumenteerd moeten worden, meer bepaald wat betreft de keuzes die in het kader van de kwantificering ervan worden gemaakt op het gebied van de hypothesen, het *expert judgment*, de berekeningsmethoden en de gebruikte gegevens. De Bank verduidelijkt in deze mededeling ook haar verwachtingen ten aanzien van de werkzaamheden van de actuariële functie. Zo verwacht ze dat er een verslag wordt opgesteld dat een reële toegevoegde waarde heeft voor de controles en het toezicht, dat er sprake is

1 Circulaire NBB_2022_08/ Beheer van het liquiditeitsrisico.

2 Circulaire NBB_2022_09/ Beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (ORSA).

3 Mededeling NBB_2022_26/ Mededeling over de taken van de actuariële functie en de vereisten inzake de documentering van de technische voorzieningen.

van een echt *ownership* van de functie, dat er kwantitatieve werkzaamheden worden uitgevoerd die naar behoren worden gedocumenteerd, en dat er precieze en krachtige aanbevelingen worden geformuleerd op basis van de door de actuariële functie verrichte werkzaamheden.

Wijziging van de circulaire over de waardering van de technische voorzieningen en van de circulaire over contractgrenzen

Op basis van nieuwe verslagen van EIOPA heeft de Bank haar circulaire over de waardering van de technische voorzieningen¹ en haar circulaire over contractgrenzen² geactualiseerd.

Bij haar analyses in het kader van de herziening van Solvabiliteit II heeft EIOPA vastgesteld dat er uiteenlopende praktijken worden gehanteerd voor de waardering van de technische voorzieningen en de vaststelling van contractgrenzen. Deze verschillen vereisten op zich geen wijziging van de bestaande wetgeving, maar wel een verduidelijking van de interpretatie ervan op bepaalde belangrijke gebieden, zoals de projectie van kosten in het kader van de berekening van de beste schatting, de gevallen waarin er een stochastische benadering moet worden gevolgd voor de modellering, de opsplitsing van een verzekeringsovereenkomst en de beoordeling of een financiële garantie een merkbaar effect heeft op de economische aspecten van een contract.

De twee eindverslagen die EIOPA op 21 april 2022 publiceerde over de aanpassing van haar richtsnoeren inzake de waardering van technische voorzieningen enerzijds en contractgrenzen anderzijds passen dus in het streven naar harmonisatie van de prudentiële praktijken op het gebied van de bovengenoemde elementen. Na raadpleging van de belanghebbenden heeft de Bank op 17 oktober 2022 een bijgewerkte versie van haar eigen circulaire met betrekking tot deze richtsnoeren gepubliceerd, om de door EIOPA aangebrachte verduidelijkingen op Belgisch niveau te implementeren.

1 Circulaire NBB_2022_25/ Circulaire betreffende de richtsnoeren voor de waardering van technische voorzieningen binnen het kader van Solvabiliteit II.

2 Circulaire NBB_2022_24/ Circulaire betreffende de richtsnoeren inzake contractgrenzen.

Wijziging van de circulaire over uitgestelde belastingen

De Bank heeft in 2022 haar circulaire over uitgestelde belastingen aangepast. Circulaire NBB_2020_03 van 26 februari 2020 betreffende de impact van uitgestelde belastingen werd voor het eerst toegepast op de solvabiliteitspositie per 31 december 2020. De vele methodologische vragen die deze circulaire oproep en de vaststelling dat de ondernemingen deze circulaire verschillend interpreteerden en toepasten, hebben de Bank ertoe gebracht een transversale analyse van het betrokken onderwerp uit te voeren. Het doel van deze analyse was enerzijds om *best practices* vast te stellen en deze uit te breiden tot de gehele markt en anderzijds om de tekortkomingen in de bestaande methodologieën te identificeren en te proberen te verhelpen.

De analyse wees uit dat bepaalde begrippen evenals de beginselen van artikel 207 van Gedelegeerde Verordening 2015/35 moesten worden verduidelijkt. Na raadpleging van de belanghebbenden heeft de Bank op 2 november 2022 een nieuwe circulaire gepubliceerd, namelijk circulaire NBB_2022_27 betreffende de waardering van uitgestelde belastingvorderingen en de correctie voor het verliescompensatievermogen van de uitgestelde belastingen, die circulaire NBB_2020_03 vervangt.

Om rekening te houden met de complexiteit van het onderwerp, introduceert circulaire NBB_2022_27 ook een proportionele benadering door een onderscheid te maken tussen enerzijds significante ondernemingen en/of ondernemingen waarvoor de impact van de correctie voor het verliescompensatievermogen van de uitgestelde belastingen LAC DT aanzienlijk is en anderzijds minder significante ondernemingen waarvoor de impact van de LAC DT beperkt is.

Voorstel tot aanpassing van de natuurrampenwetgeving naar aanleiding van de overstromingen van 2021

De overstromingen die zich in juli 2021 hebben voorgedaan, veroorzaakten grote schade aan onder meer gebouwen en bedrijven en hadden een materiële impact op het leven van veel mensen. Hoewel niet alle schade verzekerd was, wordt een belangrijk deel ervan vergoed door de verzekeringssector, voornamelijk via de dekking die deel uitmaakt van de brandverzekering voor zogeheten

eenvoudige risico's. Dit zijn onder meer gezinswoningen, landbouwgebouwen, enz., zoals omschreven in de wetgeving¹. Voor deze risico's moet de brandverzekering verplicht een dekking tegen overstroming omvatten. Deze verplichting werd door de wetgever opgelegd om de verzekeringnemer te beschermen tegen natuurrampen.

Om daarnaast ook de verzekeraarbaarheid van natuurrampen te garanderen, heeft de wetgever in het verleden specifieke mechanismes uitgewerkt via een publiek-private samenwerking, zoals een beperking van de schade aan de interventielimiet per verzekeraar en per natuurramp², waarboven de regionale rampenfonds worden aangesproken. Na de overstromingen van juli 2021 werd, in onderlinge overeenstemming tussen de gewesten en de verzekeringssector, de interventielimiet voor de verzekeraars, die door de Wet vastgelegd wordt, met 100% overschreden. Hierdoor nam het aandeel van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen in de schadelast toe.

1 Artikel 5 van het koninklijk besluit van 24 december 1992 tot uitvoering van de wet op de landverzekeringsovereenkomst.

2 Artikel 130, § 2 van de wet van 4 april 2014 betreffende de verzekeringen.

Naar aanleiding van de overstromingen van juli 2021 werden er ook besprekingen opgestart om een nieuw wettelijk kader voor natuurrampen te definiëren, rekening houdend met de lessen die kunnen getrokken worden uit deze recente overstromingen. Het doel hiervan was om een robuuster wetgevend kader uit te werken dat meer rechtszekerheid biedt in geval van uitzonderlijke natuurrampen. De focus ligt hier onder meer op de kalibratie van een nieuwe wettelijke interventielimiet voor de verzekeraars en het verloop ervan in de toekomst. Meer dan een jaar na de overstromingen moet echter worden vastgesteld dat er nog steeds geen stabiel nieuw juridisch kader is dat ondubbelzinnig bepaalt hoe de schadekosten verbonden aan toekomstige natuurrampen zullen worden verdeeld. Deze situatie brengt rechtsonzekerheid mee voor alle partijen en dit heeft onder meer tot gevolg dat de hoogte van de interventie van de herverzekeraar onzeker blijft, waardoor ook de kosten verbonden aan de herverzekering van het catastroferisico voor de Belgische verzekeraars onzeker is. Voor sommige verzekeraars resulteert dit in een sterke stijging van de premie die zij betalen om zich te herverzekeren, terwijl voor andere verzekeringsondernemingen zelfs geen volledige herverzekeringsdekking meer kan gevonden worden. Niet alle op de Belgische markt

actieve verzekeringsondernemingen bevinden zich echter in dezelfde positie. De impact kan immers verschillen naargelang het gaat om ondernemingen die toegang hebben tot herverzekering via de internationale groepen waartoe zij behoren of om lokale Belgische spelers.

Vanuit regelgevend oogpunt kan deze onzekerheid leiden tot een ingrijpende herziening van de modellen die het niveau bepalen van de kapitaalvereisten die de verzekeringsondernemingen moeten aanhouden, wat op zijn beurt een negatieve invloed kan hebben op hun solvabiliteit. Deze moeilijkheden en onzekerheden dreigen uiteindelijk ook te leiden tot een stijging van de premies voor de verzekeringnemer.

Om meer zekerheid te bieden aan alle betrokken partijen moeten de bevoegde federale en gewestelijke overheden zo snel mogelijk werk maken van een helder wettelijk kader. Dit moet trachten duidelijkheid te scheppen over de verdeling van de kosten van toekomstige natuurrampen in België, de financiering van de regionale rampenfondsen, de behandeling van zowel de verzekerde als de niet-verzekerde schadegevallen en de robuustheid van het kader in het licht van de klimaatverandering. Aangezien alle gewesten getroffen kunnen worden door nieuwe natuurrampen en omdat de meeste Belgische brandverzekeraars in het hele land actief zijn, is een zekere homogeniteit tussen de benaderingen van de gewesten wenselijk.

3. Sectoroverschrijdende aspecten

De Bank is als prudentieel toezichthouder bevoegd voor een aantal domeinen die meerdere sectoren betreffen en bijgevolg niet worden behandeld in de vorige delen van dit Verslag. De aspecten die in deze paragraaf aan bod komen, hebben betrekking op de initiatieven van de Bank inzake de voorkoming van het witwassen van geld en de financiering van terrorisme, de ontwikkelingen in de regelgeving en het prudentieel beleid met betrekking tot de risico's verbonden aan de klimaatverandering, de regels voor externe functies en de actualisering van het Fit & Proper-handboek. Daarnaast wordt in Kader 9 ingegaan op de vijfjaarlijkse evaluatie door het Internationaal Monetair Fonds (IMF) van de Belgische financiële sector en het toezicht daarop, die in 2023 zal plaatsvinden.

3.1 Voorkoming van witwassen van geld en financiering van terrorisme

Europese Unie

Het Europees wettelijk en regelgevingskader

Het in 2021 opgestart Europees wetgevend proces werd in 2022 voortgezet. De Europese Commissie publiceerde op 20 juli 2021 vier ambitieuze wetgevende voorstellen om de strijd tegen het witwassen van geld en de financiering van terrorisme ('SWG/FT') in Europa op te voeren (zie paragraaf II.B.3.1. van het Jaarverslag 2021 voor een overzicht). Het wetgevend proces, waarbij zowel de Europese Raad als het Europees Parlement betrokken zijn, werd tijdens het verslagjaar voortgezet en zal naar verwachting in de loop van 2023 worden afgerond.

Werkzaamheden van de EBA

De EBA neemt een leidende, coördinerende en monitorende rol op bij het bevorderen van de integriteit, transparantie en veiligheid in het financiële stelsel, door maatregelen vast te stellen die witwassen van geld en terrorismefinanciering in dat stelsel moeten voorkomen en tegengaan. Het permanent comité van de EBA dat de onder haar bevoegdigheden vallende SWG/FT-kwesties behandelt (het 'AML Standing Committee'), zette haar werkzaamheden in 2022 voort tijdens zeven vergaderingen die werden voorgezeten door een vertegenwoordiger van de Bank. Hierna worden een aantal belangrijke mijlpalen aangestipt.

Op 31 januari 2022 heeft de EBA 'EuReCa' gelanceerd, een centrale EBA-databank waarin gegevens worden verzameld over de aanzienlijke tekortkomingen die de nationale autoriteiten hebben vastgesteld in de SWG/FT-mechanismen van de financiële instellingen en over de maatregelen die werden opgelegd om deze tekortkomingen te verhelpen¹. EuReCa staat de EBA en de nationale autoriteiten bij in de ontwikkeling van hun visie op WG/FT-risico's waarmee de financiële sector van de EU wordt geconfronteerd.

¹ Zie de [EBA-website](#) voor meer informatie over EuReCa.

Tijdens het verslagjaar heeft de EBA ook voortgewerkt aan haar evaluatie van de doeltreffendheid van het SWG/FT-toezicht van elke nationale autoriteit ('implementation reviews'), die zij had aangevat naar aanleiding van de ernstige SWG/FT-incidenten in de Europese banksector van enkele jaren geleden. Op 22 maart 2022 heeft de EBA haar bevindingen bekendgemaakt¹ na de eerste twee beoordelingsrondes, die liepen van 2019 tot 2021 en betrekking hadden op 14 bevoegde autoriteiten in 12 EU-lidstaten, waaronder de Bank (zie hieronder). De volgende uitdagingen zijn volgens de EBA gemeenschappelijk voor de verschillende toezichthouders: i) het identificeren van WG/FT-risico's in de banksector en bij individuele banken; ii) het vertalen van WG/FT-risicobeoordelingen in risicogebaseerde toezichtsstrategieën; iii) het effectief inzetten van de beschikbare middelen, onder meer door te zorgen voor voldoende intrusief off-site en on-site toezicht; en iv) het nemen van evenredige en voldoende afschrikkende handhavingsmaatregelen om tekortkomingen op SWG/FT-vlak te corrigeren.

Naar aanleiding van de Russische invasie van Oekraïne heeft de EBA op 27 april 2022 een mededeling gericht aan zowel financiële instellingen als toezichthouders om ervoor te zorgen dat zij alles in het werk stellen om Oekraïense vluchtelingen toegang te bieden tot minstens elementaire financiële producten en diensten². In deze mededeling werd verduidelijkt op welke manier de SWG/FT-richtsnoeren van de EBA dienen te worden toegepast en hoe financiële instellingen hun SWG/FT-maatregelen kunnen aanpassen om een pragmatisch en evenredig antwoord te bieden op de nalevingsproblemen waarmee zij worden geconfronteerd.

Ten slotte heeft de EBA op 1 september 2022 haar tweede verslag over de werking van SWG/FT-colleges in de EU gepubliceerd³. Het doel van deze colleges, waaraan de Bank actief deelneemt als hoofdtoezichthouder of als permanent lid, is de uitwisseling van informatie en de samenwerking tussen de verschillende betrokken nationale toezichthoudende

autoriteiten op proportionele wijze te intensiveren en te systematiseren. In het verslag zet de EBA haar opmerkingen over goede praktijken uiteen om de bevoegde autoriteiten te helpen hun doeltreffendheid in de toekomst te vergroten en wordt tevens gewezen op verschillende aspecten die voor verbetering vatbaar zijn.

Activiteiten van de Bank inzake SWG/FT

Gedurende het gehele verslagjaar zijn experts van de Bank een belangrijke bijdrage blijven leveren aan de besprekingen in de Europese Raad, met name over de voorstellen tot oprichting van een Europese autoriteit voor SWG/FT, tot volledige harmonisatie van de regels inzake WG/FT op Europees niveau en tot vaststelling van de regelingen die de lidstaten op nationaal niveau moeten treffen of handhaven op het vlak van SWG/FT. Het is duidelijk dat de invoering van deze voorstellen het juridisch en institutioneel SWG/FT-kader van de EU fundamenteel zal veranderen.

Zoals hierboven vermeld heeft de EBA haar 'implementation reviews' voortgezet en is de Bank in 2020-2021 onderworpen geweest aan een gedetailleerde evaluatie van haar specifieke interne organisatie voor SWG/FT-toezicht, haar methodes en concrete toezichtsacties en de verkregen resultaten. Het finaal EBA-rapport, dat aan de Bank werd bezorgd op 8 februari 2022, erkent de aanzienlijke inspanningen die de Bank heeft geleverd in de afgelopen jaren, met name via een optrekking van de middelen en de uitwerking van een risicogebaseerd toezicht. Nu het SWG/FT-toezicht in een stabielere fase is beland, vraagt de EBA evenwel om op een aantal vlakken strategisch verder te denken en heeft ze een reeks aanbevelingen geformuleerd, waarvan de volgende de voornaamste zijn:

- Meer aandacht schenken aan risico op terrorismefinanciering;
- Verfijnen van de methodologie voor sectorale en instellingsspecifieke risicobeoordelingen om beter in te spelen op WG/FT-risico's in België, opdat deze kunnen meegenomen worden in de algemene toezichtsstrategie;
- Verhogen van het proactief en intrusief karakter van het off-site toezicht en herzien van de balans tussen on-site en off-site toezicht;
- Herzien van de aanpak inzake herstelmaatregelen en sancties op basis van proportionaliteit en effectiviteit (o.a. via openbaarmaking).

¹ EBA report on competent authorities' approaches to the anti-money laundering and countering the financing of terrorism supervision of banks (round 2 – 2020/21), 22 maart 2022.

² EBA statement on financial inclusion in the context of the invasion of Ukraine, 27 april 2022.

³ EBA report on the functioning of anti-money laundering and counter-terrorist financing colleges in 2021, 1 september 2022.

Om tegemoet te komen aan de aanbevelingen van de EBA heeft de dienst van de Bank die verantwoordelijk is voor SWG/FT een aantal acties geformuleerd waarvan de uitvoering zal worden gespreid over 2022-2023 (bijvoorbeeld de verdere ontwikkeling van een alomvattende toezichtsstrategie en van de toezichtsmethodologie/-tools) en wordt er tevens ingezet op bijkomende middelen voor off-site en vooral on-site toezicht op SWG/FT-gebied. Dit actieplan strekt er tevens toe de Bank voor te bereiden op de komende vijfde evaluatie van het SWG/FT-regime van België door de Financial Action Task Force (FATF), die in 2024 zal plaatsvinden.

Op Belgisch niveau is de Bank het 'publiek-priivaat platform' blijven ondersteunen en heeft zij opnieuw actief bijgedragen aan de werkzaamheden ervan. Dit 'AML-platform' werd in juni 2020 opgericht om de dialoog tussen de publieke en private belanghebbenden te versterken en zo de doeltreffendheid van de SWG/FT-maatregelen in België te bevorderen. In 2022 werd dit platform uitgebreid tot de gerechtelijke instanties en de politiediensten, een ontwikkeling die de Bank zeer gunstig heeft onthaald. Met de medewerking van deze publieke actoren konden reeds – en kunnen ook in de toekomst – uitwisselingen worden georganiseerd tussen alle betrokken partijen om hen een beter inzicht te geven in de criminele activiteiten die in België plaatsvinden en, bijgevolg, in het risico op het witwassen van geld dat voortkomt uit die activiteiten en waarmee de aan de SWG-verplichtingen onderworpen entiteiten kunnen worden geconfronteerd.

Wat betreft het risico op het witwassen van de opbrengsten van ernstige fiscale fraude, ging de Bank in 2022 door met haar actie om meer duidelijkheid te scheppen over haar verwachtingen met betrekking tot de waakzaamheid die financiële instellingen moeten uitoefenen ten aanzien van de herkomst van grote bedragen die zij ontvangen in het kader van repatriëringen uit het buitenland. In het verlengde van haar circulaire van 8 januari 2021¹ heeft de Bank een specifiek actieplan ten uitvoer gelegd om te controleren dat deze circulaire effectief wordt toegepast door alle financiële instellingen die vermogensbeheeractiviteiten

('private banking') uitoefenen of levensverzekeringsovereenkomsten met een eenmalige premie uitgeven. Deze instellingen zijn immers bijzonder kwetsbaar voor de risico's verbonden aan de repatriëring van geldmiddelen met een mogelijk onduidelijke fiscale herkomst. Zo heeft de Bank zich ervan vergewist dat elk van deze instellingen haar interne audit daadwerkelijk heeft opgedragen om de in het verleden binnen de instelling toegepaste waakzaamheidsmaatregelen te herbeoordelen en om, waar nodig, aangepaste aanbevelingen te formuleren om eventuele zwakke punten en tekortkomingen te verhelpen. De Bank heeft er ook op toegezien dat deze aanbevelingen zijn vertaald in een passend actieplan dat, indien nodig, voorziet in een nieuw onderzoek van in het verleden ontvangen repatriëringen. Zij zal in de toekomst nagaan of deze actieplannen effectief worden uitgevoerd. Bij haar actie heeft de Bank vastgesteld dat financiële instellingen meer aandacht zijn gaan besteden aan het onderzoek van de herkomst van grote bedragen die worden gerepatriëerd uit het buitenland.

In aansluiting op de werkzaamheden van de EBA om de gevolgen van 'de-risking' te beperken, waarover zij op 5 januari 2022 een opinie en rapport heeft gepubliceerd², heeft ook de Bank haar verwachtingen ter zake bekendgemaakt via haar circulaire van 1 februari 2022³. De Bank hanteert in deze circulaire als uitgangspunt dat een beslissing om te weigeren een zakelijke relatie aan te gaan of om een zakelijke relatie stop te zetten om redenen die verband houden met SWG/FT, moet berusten op een individuele beoordeling van de aan de betrokken zakelijke relatie verbonden WG/FT-risico's. Hierbij dient rekening te worden gehouden met de specifieke kenmerken van de zakelijke relatie. Dit sluit uit dat een beslissing exclusief wordt gebaseerd op de evaluatie van de generieke risico's die geassocieerd worden met de categorie van cliënten waar de betrokken persoon toe behoort, zonder rekening te houden met mogelijke risicovermindende factoren die zouden blijken uit een individuele analyse. Instellingen moeten ook nagaan welke maatregelen zij kunnen nemen om de WG/FT-risico's van de zakelijke relatie te beperken, zodat zij deze relatie eventueel toch kunnen aangaan of handhaven. Na

¹ Circulaire NBB_2021_12 over de verplichtingen tot waakzaamheid ten aanzien van repatriëringen van geldmiddelen uit het buitenland en inaanmerkingneming van de fiscale regularisatieprocedures bij de toepassing van de antiwitwaswet, 8 juni 2021.

² EBA Opinion and Report on 'de-risking' and its impact on access to financial services, 5 January 2022.

³ Circulaire NBB_2022_03 betreffende de prudentiële verwachtingen ten aanzien van 'de-risking', 1 februari 2022.

de publicatie van deze circulaire heeft de Bank individuele acties ondernomen om de financiële instellingen bewust te maken van de nadelige gevolgen van de-risking. Ten slotte voert zij toezichtsacties uit om eventuele slechte praktijken op dit gebied vast te stellen en te verhelpen.

Meer in het algemeen heeft de Bank haar SWG/FT-controles sinds enkele jaren opgevoerd.

Daartoe heeft zij een risicogebaseerde benadering ontwikkeld met een combinatie van toezichtsacties op afstand en inspecties ter plaatse, alsook instrumenten waarmee zij kan beoordelen of de financiële instellingen hun wettelijke en reglementaire verplichtingen ter zake nakomen en of hun SWG/FT-mechanismen doeltreffend zijn. De Bank heeft ook geleidelijk meer personeel ingezet voor de uitvoering van deze controles. Dankzij dit intensiever toezicht konden bij een aanzienlijk aantal financiële instellingen soms zorgwekkende tekortkomingen worden vastgesteld, die op doeltreffende en doortastende wijze moeten worden aangepakt. Wanneer zij dergelijke zwakke punten ontdekt, eist de Bank doorgaans dat de betrokken financiële instelling een gedetailleerd actieplan opstelt om deze systematisch en duurzaam te verhelpen. Wanneer de ernst van de bevindingen zulks rechtvaardigt, kan de Bank echter gebruikmaken van haar wettelijke bevoegdheid om formele en indringende administratieve maatregelen te treffen om financiële instellingen te verplichten de nodige stappen te nemen om hun tekortkomingen te corrigeren. Zo kan de Bank met name strikte termijnen vaststellen waarbinnen de vereiste herstelmaatregelen daadwerkelijk moeten worden uitgevoerd, of zelfs de uitoefening van het bedrijf van een instelling gedeeltelijk schorsen zodat zij geen zakelijke relaties met nieuwe cliënten mag aangaan zolang de wettelijke of reglementaire waakzaamheidsvereisten niet daadwerkelijk en doeltreffend ten uitvoer zijn gelegd. Voor dergelijke dwingende processen moet de Bank aanzienlijke personele middelen inzetten, gezien de strikte procedures die moeten worden gevolgd. De Bank beschouwt deze dwingende maatregelen als noodzakelijk, maar hoopt ook dat ze zullen leiden tot een positieve ontwikkeling bij alle financiële instellingen, zodat ze in de toekomst minder vaak nodig zullen zijn.

3.2 Ontwikkelingen in het reglementair en prudentieel beleid met betrekking tot klimaatgerelateerde risico's

De Bank besteedt veel aandacht aan de risico's verbonden aan klimaatverandering. Zowel acute en chronische klimaatgerelateerde gebeurtenissen (fysieke risico's) als de nodige transitie naar een meer duurzame, koolstofarme economie (transitierisico's) veroorzaken structurele economische veranderingen en brengen zo risico's met zich mee voor de financiële stabiliteit.

Initiatieven van de Bank

Een van de belangrijkste risico's voor de financiële sector die de Bank in dit verband heeft geïdentificeerd is het transitierisico dat verbonden is aan energie-inefficiënte gebouwen. Zoals uitgebreid uiteengezet in het thematisch artikel¹ in het Financial Stability Report 2020 van de Bank vormt de energie-inefficiëntie van gebouwen een belangrijke risicofactor voor het transitie- en kredietrisico van kredietinstellingen. De energie-inefficiëntie van een gebouw blijkt namelijk een invloed te hebben op de waarde ervan², en dus ook op het onderpand van de hypotheekleningen in geval van faillissement van de ontleners. Er wordt verwacht dat deze relatie sterker zal worden naarmate er meer regelgeving komt om de uitstoot van broeikasgassen te beperken en naarmate kopers zich bewuster worden van het belang van de energie-efficiëntie van gebouwen. De huidige energiecrisis heeft alvast bijgedragen tot deze bewustwording. De hogere energiekosten in energie-inefficiënte gebouwen kunnen bovendien een impact hebben op de terugbetalingscapaciteit.

Eind 2020 publiceerde de Bank daarom een circulaire waarin zij haar verwachtingen uiteenzet omtrent de verzameling van gegevens over de energie-efficiëntie van vastgoedblootstellingen en de integratie van deze gegevens in het risico-beheer. Voor nieuwe residentiële hypotheekleningen moeten deze gegevens bovendien aan de Bank worden gerapporteerd.

1 Van Tendeloo B. (2020), Climate-change-related transition risk associated with real estate exposures in the Belgian financial sector, *NBB Financial Stability Report 2020*, pp. 141-150.

2 Reusens, P., Vastmans, F. and Damen S. (2022), The Impact of changes in dwelling characteristics and housing preferences on Belgian house prices, *NBB Economic Review*, 2022/#2.

Tijdens het verslagjaar heeft de Bank de door de banken gerapporteerde gegevens en genomen maatregelen geanalyseerd. Zoals wordt geïllustreerd in grafiek C.2, slagen de banken er steeds beter in deze gegevens te verzamelen, althans wat de nieuwe hypotheekleningen betreft. Voor de bestaande leningen lijkt het echter moeilijker om deze gegevens te bekomen. Daarom ondersteunt de Bank sedert enkele jaren actief de pogingen van de banksector om toegang te verkrijgen tot de gewestelijke EPC-databanken. Ondertussen moeten de financiële instellingen deze EPC-certificaten echter opvragen bij hun cliënten, indien ze tenminste beschikbaar zijn. Op basis van de ervaringen met de eerste rapporteringen heeft de Bank nuttige informatie vergaard over de problemen die banken ondervinden bij het verzamelen van deze informatie en de oplossingen die sommige banken hiervoor gevonden hebben. Deze gegevens worden steeds meer en beter opgevolgd en geïntegreerd in het risicobeheer en de risicobereidheid van de banken. Zo wordt er rekening gehouden met de eventuele impact op de waarde van het gebouw en met de hogere energiekosten wanneer de aankoop van een energie-inefficiënte woning wordt gefinancierd. Ook geven de banken steeds vaker advies om hun cliënten te helpen hun panden energie-efficiënter te maken. De Bank heeft de sector

geïnformeerd over de goede praktijken die zij op dit gebied bij bepaalde banken heeft vastgesteld, zodat andere banken hieruit lessen kunnen trekken.

De Bank hanteert een evenredige benadering voor de kleinere banken. Midden 2021 heeft de Bank de Belgische minder belangrijke instellingen (LSI's), die onder rechtstreeks toezicht staan van de Bank, een vragenlijst gestuurd waarmee ze zelf konden evalueren in welke mate ze voldoen aan de verwachtingen op het gebied van klimaat- en milieugerelateerde risico's. Voor de belangrijke instellingen (SI's) werden deze verwachtingen eind 2020 door de ECB gepubliceerd¹. De Bank heeft haar verwachtingen voor de LSI's hierop gebaseerd, weliswaar rekening houdend met de aard, omvang en complexiteit van hun activiteiten. In 2022, werden de instellingen individueel geïnformeerd over de belangrijkste verbeterpunten. In 2023 zal hierover nog een informatiesessie georganiseerd worden voor de banksector.

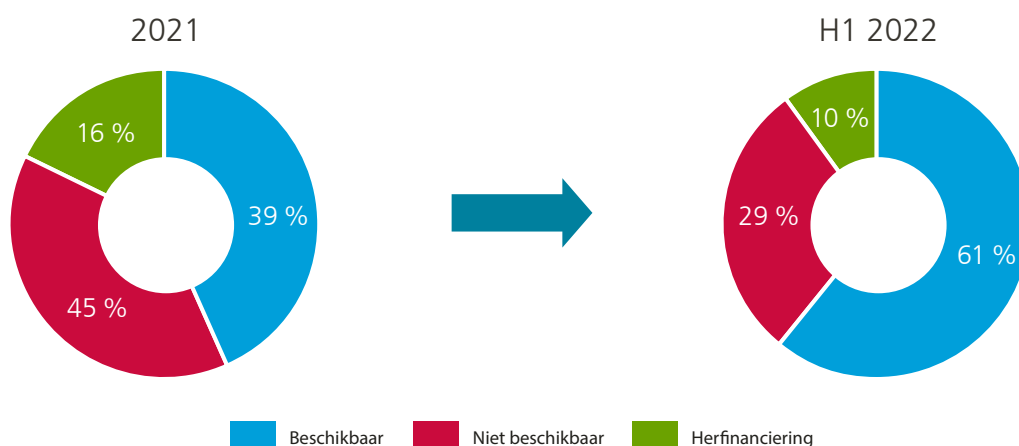
Wat de verzekeringssector betreft heeft de Bank in maart 2022 haar circulaire over de beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (ORSA)² geactualiseerd om rekening te houden met de voorschriften van EIOPA over het gebruik van klimaatveranderingsscenario's in de ORSA. De Bank verwacht dat ondernemingen de impact van klimaatgerelateerde risico's opnemen in hun ORSA (zie paragraaf D.2. over het operationeel toezicht op de verzekeringsondernemingen).

¹ ECB (2020) *Guide on climate-related and environmental risks, Supervisory expectations relating to risk management and disclosure*, november 2020.

² *Circulaire NBB_2022_09, Beoordeling van het eigen risico en de solvabiliteit (ORSA)*, 23 maart 2022.

Grafiek C.2

Beschikbaarheid van EPC-informatie voor nieuwe residentiële hypotheekleningen bij Belgische banken¹

Bron: NBB.

1 Voor herfinancieringen dienen de banken geen EPC-informatie te rapporteren aan de Bank.

Sinds november 2022 publiceert de Bank op haar website een dashboard¹ met een aantal economische en financiële indicatoren die het brede publiek informeren over de gevolgen voor de economie en het financiële systeem van klimaatverandering en de transitie naar een netto-nuluitstoot van broeikasgassen. Met dit initiatief onderstreept de Bank haar aandacht voor de klimaatverandering en de daarbij horende uitdagingen en wil zij de relevante stakeholders informeren. Door een grotere transparantie te bieden beoogt de Bank de transitie naar een koolstofneutrale economie te faciliteren. Het dashboard zal op regelmatige tijdstippen bijgewerkt worden.

Europese en internationale initiatieven

Op Europees en internationaal vlak nemen regelgevende en toezichhoudende autoriteiten verschillende initiatieven om klimaat- en milieugerelateerde risico's te integreren in de rapporteringsverplichtingen (pijler 3 en andere rapporteringsvereisten), de ondernemings-specifieke risicobeoordeling (pijler 2) en de minimale kapitaalvereisten (pijler 1).

1 NBB Climate dashboard.

Pijler 3 en andere rapporteringsverplichtingen

Eén van de belangrijkste uitdagingen voor financiële instellingen en toezichhouders is het gebrek aan goede, uniforme en internationaal vergelijkbare data om een inschatting te maken van klimaat- en milieugerelateerde risico's. De nieuwe Europese regelgeving (Corporate Sustainability Reporting Directive – CSRD²), die zowel banken als grote ondernemingen verplicht een duurzaamheidsrapportering op te stellen overeenkomstig de Europese standaarden voor duurzaamheidsrapportering (European Sustainability Reporting Standards – ESRS³), is daarom van zeer groot belang. De CSRD werd aangenomen in 2022 en zal in werking treden in 2024. Om ook een globale harmonisatie van de rapportering te verzekeren, werd erop toegezien dat de Europese duurzaamheidsstandaarden zoveel mogelijk in lijn zijn met de Internationale standaarden voor duurzaamheidsrapportering die de International Sustainability Standards Board (ISSB) ontwikkelt en waarvan de eerste voorstellen werden gepubliceerd⁴. Het BCBS ondersteunt de ontwikkeling van deze

2 EUR-Lex – 32022L2464-NL – EUR-Lex (europa.eu)

3 De nieuwe rapporteringsstandaarden worden verwacht gepubliceerd te worden tegen mid 2023. Een eerste set standaarden werd reeds gepubliceerd door EFRAG (Public consultation on the first set of Draft ESRS – EFRAG), waarvoor een consultatieronde werd georganiseerd

4 ISSB Exposure Drafts General Sustainability Standards and Climate-related Disclosures

internationale rapporteringsstandaarden en bekijkt tevens de nood aan bijkomende specifieke rapporteringsvereisten voor klimaatgerelateerde risico's voor de banken (pijler 3). Op Europees niveau heeft de EBA in 2022 al een dergelijke pijler 3-rapporteringsverplichting gepubliceerd¹ voor de ESG-risico's (Environment, Social and Governance-related risks). Vanaf 2023 moeten banken met beursgenoteerde effecten informatie over hun ESG-risico's rapporteren. Bovendien hebben de Europese toezichthoudende autoriteiten (EBA, EIOPA en ESMA) ook verduidelijkingen gepubliceerd in verband met de rapporteringen die vereist zijn overeenkomstig de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR)².

Pijler 2

Wat de ondernemingsspecifieke risicobeoordeling (pijler 2) betreft, heeft het BCBS een aantal principes vastgesteld voor het effectief beheer van en toezicht op klimaatgerelateerde risico's bij banken³. Op Europees niveau had de EBA reeds een gelijkaardig rapport gepubliceerd in juni 2021⁴, maar voor de ESG-risico's. In oktober 2022 publiceerde zij een uitbreiding van dit rapport voor beleggingsondernemingen. In de voorstellen van de Europese Commissie voor een CRD6 en een CRR3 (onderdeel van het bankenpakket, zie paragraaf C.1.2.) is bepaald dat de EBA op basis van dit rapport meer expliciete richtsnoeren zal opstellen voor het beheer van en het toezicht op ESG-risico's alsook voor de opmaak van een specifieke prudentiële rapportering aan de toezichthouder over ESG-risico's. Bovendien omvatten deze voorstellen de verplichting voor banken om transitieplannen op te stellen. Het voorstel machtigt de toezichthouders om banken te verplichten maatregelen te treffen indien de transitieplannen afwijken van de EU-doelstellingen om tegen 2050 een netto-nuluitstoot te hebben en

indien de banken de risico's die hieruit voortvloeien onvoldoende beheersen. De ECB heeft een uitgebreide thematische analyse uitgevoerd van de mate waarin de belangrijke instellingen (SI's) voldoen aan de verwachtingen van de ECB, zoals geformuleerd in de ECB-gids voor het beheer en de rapportering van klimaat- en milieugerelateerde risico's, als follow-upoefening van de zelfanalyse uit 2021. De resultaten hiervan werden in november 2022 gepubliceerd, samen met een aantal goede praktijken die werden vastgesteld tijdens de analyse.^{5,6} Net zoals de overige significante instellingen binnen het SSM hebben ook de Belgische significante instellingen nog een hele weg af te leggen om volledig te beantwoorden aan alle verwachtingen en klimaat- en milieugerelateerde risico's adequaat te beheeren. Toch kan gesteld worden dat de praktijken van enkele Belgische instellingen reeds relatief goed ontwikkeld zijn in vergelijking met de overige significante instellingen binnen het SSM. Bovendien heeft de ECB een klimaatstresstest uitgevoerd (zie Kader 8). In juli 2022 heeft zij de resultaten hiervan gepubliceerd.⁷ Omwille van al de beperkingen die momenteel nog gepaard gaan met deze stresstestoefening kan evenwel niet te veel belang gehecht worden aan de eigenlijke resultaten en moet deze oefening vooral gezien worden als een leeropportunity voor zowel kredietinstellingen als toezichthouders. Al de Belgische significante banken blijken wel een raamwerk voor klimaatstresstesten te hebben, wat niet het geval is voor de meeste SSM banken. De methodologieën en de nodige gegevens om deze uit te voeren moeten evenwel nog verbeterd worden. Eind december 2022 heeft het SSM een aantal goede praktijken voor klimaatstresstesten bekendgemaakt⁸, die ervoor moeten zorgen dat banken hun praktijken op dit gebied verbeteren.

Voor de verzekeringssector worden klimaatrisico's vanaf 2022 opgenomen in de Global Monitoring Exercise (GME) van de IAIS⁹. Op Europees niveau heeft EIOPA in augustus 2022 richtsnoeren gepubliceerd over de materialiteitsbeoordeling van klimaatveranderingsrisico's en het gebruik van klimaatveranderingsscenario's

1 Uitvoeringsverordening (EU) 2022/2453 van de Commissie van 30 november 2022 tot wijziging van de in Uitvoeringsverordening (EU) 2021/637 vastgestelde technische uitvoeringsnormen wat betreft de openbaarmaking van ecologische, sociale en governance-risico's.

2 Verordening (EU) 2019/2088 van het Europees Parlement en de Raad van 27 november 2019 betreffende informatievervalsing over duurzaamheid in de financiële dienstensector.
– ESA Final Report on draft RTS regarding fossil gas and nuclear energy investments, september 2022.
– ESA Report on the extent of voluntary disclosure of principal adverse impact under the SFDR, juli 2022.
– ESA Clarifications on draft RTS under SFDR, juni 2022.
– ESA Updated supervisory statement on the application of SFDR, maart 2022.

3 BCBS (2022), Principles for the effective management and supervision of climate-related financial risks, juni 2022.

4 EBA (2021), EBA Report on Management and supervision of ESG risks for credit institutions and investment firms, juni 2021.

5 ECB Banking Supervision (2022), Walking the talk, Banks gearing up to manage risks from climate change and environmental degradation, november 2022.

6 ECB Banking Supervision (2022), Good practices for climate-related and environmental risk management, observations from the 2022 thematic review, november 2022.

7 ECB Banking Supervision (2022), 2022 climate risk stress test, juli 2022.

8 ECB Report on good practices for climate stress testing, december 2022.

9 IAIS (2022), Global Insurance Market Report, december 2022.

in de ORSA¹. Deze richtsnoeren, die volgen op het advies van EIOPA van april 2021 inzake toezicht op het gebruik van klimaatveranderingsrisicoscenario's in de ORSA², strekken ertoe de toepassing van dit advies te vergemakkelijken en de kosten voor de uitvoering ervan voor verzekeringsondernemingen, met name kleine en middelgrote ondernemingen, te helpen verminderen. In december 2022 heeft EIOPA een dashboard gelanceerd over de protection gap bij natuurrampenverzekeringen voor vijf verschillende gevaren (storm, overstroming, vloedgolf, aardbeving en brand) in de 30 landen van de EER³. Dit dashboard geeft een actueel beeld van de protection gap aan de hand van een modelbenadering en een historisch beeld op basis van historische verliesgegevens. Het biedt ook informatie over de werking van natuurrampenverzekeringen in elk land.

1 EIOPA, Application guidance on climate change materiality assessments and climate change scenarios in ORSA, augustus 2022.

2 EIOPA, Opinion on the supervision of the use of climate change risk scenarios in ORSA, april 2021.

3 EIOPA (2022) Insurance protection gap dashboard for natural catastrophes.

Pijler 1

Wat de minimale kapitaalvereisten (pijler 1) betreft, heeft het BCBS eind 2022 een aantal verduidelijkingen gepubliceerd over hoe klimaatgerelateerde risico's moeten behandeld worden in het huidige prudentieel kader⁴. Verder buigt het BCBS zich over de nood aan aanpassing van dit kader voor minimale kapitaalvereisten. In mei 2022 heeft de EBA in dit verband een discussie gelanceerd over hoe klimaat- en milieugerelateerde risico's moeten worden opgenomen in pijler 1 van het prudentieel kader voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen⁵. Het consultatiedocument gaat in op belangrijke elementen zoals tijdshorizon, opname van toekomstgerichte elementen in het prudentieel kader en de algemene kalibratie van eigenvermogensvereisten. In december 2022 heeft EIOPA een verslag gepubliceerd waarin wordt

4 BCBS, (2022), Frequently asked questions on climate-related financial risks, december 2022.

5 EBA (2022), Discussion paper on the role of environmental risks in the prudential framework, mei 2022.

KADER 8

Klimaatstresstest ECB

De ECB heeft in 2022 een stresstestoefening uitgevoerd bij de belangrijke instellingen (SI's). Dit was een goede leeroefening, zowel voor de banken als voor de toezichthouders, maar van een echte test was nog geen sprake. Daarvoor ontbreken nog te veel gegevens en moeten de methodologieën, modellen en scenario's nog verder ontwikkeld worden. De resultaten van deze oefening konden bijgevolg nog niet gebruikt worden voor het bepalen van een eventueel bijkomend kapitaalvereiste.

De stresstestoefening die de ECB uitvoerde, bestond uit drie delen. In het eerste deel peilde de ECB naar de mate waarin de banken zelf al begonnen zijn met het uitvoeren van klimaatgerelateerde stresstesten en scenarioanalyses. De ECB verwacht namelijk dat de banken waarop ze toeziet hun eigen stresstesten en scenarioanalyses uitvoeren om klimaatgerelateerde risico's in te schatten. Dit doen de meeste banken nog niet. 59% van de banken nemen klimaatrisico's nog niet op in hun stresstestprogramma. Al de Belgische grote banken melden wel degelijk een raamwerk voor klimaatstresstesten te hebben. De methodologieën en de nodige gegevens om deze uit te voeren moeten evenwel nog verbeterd worden.

In het tweede deel moesten de banken indicatoren berekenen die aangeven in welke mate hun activa en hun inkomsten gerelateerd kunnen worden aan tegenpartijen die veel broeikasgassen uitstoten. De ECB

peilde daarmee naar de transitierisico's waaraan de banken onderhevig zijn, aangezien die tegenpartijen wellicht meer gevolgen zullen ondervinden van bijkomende maatregelen om de klimaatverandering in te perken. In het derde deel van de oefening leverde de ECB scenario's voor de eigenlijke stresstesttoefening, voor zowel fysieke als transitierisico's, waarvoor de banken vervolgens zelf de risicoschattingen moesten maken.

De risicoschattingen op zich kunnen evenwel nog niet gebruikt worden aangezien zij zeer waarschijnlijk de mogelijke impact onderschatten. Zo bleken de klimaatgerelateerde scenario's niet erg ongunstig te zijn. Het 'hitte en droogte'-scenario peilde bijvoorbeeld uitsluitend naar de impact op de productiviteit. Andere gevolgen van hitte en droogte, zoals eventuele migratiestromen, toenemende voedselprijzen of zelfs voedselschaarste door mislukte oogsten, werden buiten beschouwing gelaten. Bovendien zijn de huidige modellen van de banken opgemaakt om verliezen te berekenen in periodes van economische neergang, terwijl er in de scenario's geen sprake is van afnemende economische groei. Bijgevolg zijn deze modellen niet erg geschikt voor deze scenario's.

Daarenboven zijn de modellen die de banken gebruiken onvoldoende aangepast om rekening te houden met klimaatgerelateerde risicofactoren. En omdat veel gegevens nog ontbreken, werd maar een derde van alle activa van de banken meegenomen in de oefening, die dan nog in grote mate gebaseerd waren op schattingen en benaderingen. Om al deze redenen werd geconcludeerd dat deze eerste denkoefening in de toekomst nog verder verfijnd moet worden.

onderzocht hoe pijler 1 kan worden aangepast om beter rekening te houden met klimaatrisico's¹.

De ESRB en de ECB hebben een gezamenlijk project opgestart om in kaart te brengen hoe macroprudentiële maatregelen kunnen bijdragen aan het aanpakken van klimaatgerelateerde risico's voor de financiële sector als geheel. Zo publiceerden zij in juli 2022 een gezamenlijk rapport² over hoe klimaatschokken het Europees financieel systeem kunnen beïnvloeden. Het rapport bevat tevens eerste bedenkingen over mogelijke macroprudentiële maatregelen om sector- en grensoverschrijdende risico's te beheersen, als aanvulling op en versterking van de microprudentiële inspanningen.

1 EIOPA-BoS, *Prudential treatment of sustainability risks, Discussion Paper, november 2022*.

2 ECB/ESRB, *The macroprudential challenge of climate change*, Juli 2022.

3.3 Externe functies en actualisering van het 'fit & proper'-handboek

Externe functies

De Bank heeft nieuwe regels voor de uitoefening van externe functies door leiders van financiële instellingen vastgesteld via haar reglement van 9 november 2021, dat werd goedgekeurd bij koninklijk besluit van 8 februari 2022³, en haar mededeling van 12 juli 2022⁴, die van toepassing is op alle financiële instellingen onder haar prudentieel toezicht. De vorige regeling werd op een aantal punten gewijzigd. Zo gelden de regels

3 Koninklijk besluit tot goedkeuring van het reglement van 9 november 2021 van de Nationale Bank van België met betrekking tot de uitoefening van externe functies door leiders en verantwoordelijken voor een onafhankelijke controlefunctie van gereguleerde ondernemingen en tot opheffing van het reglement van 6 december 2011 met betrekking tot de uitoefening van externe functies door leiders van gereguleerde ondernemingen (Belgisch Staatsblad van 25 februari 2022).

4 Mededeling NBB_2022_19 van 12 juli 2022 over de uitoefening van externe functies door de leiders en de verantwoordelijken voor onafhankelijke controlefuncties van gereguleerde ondernemingen.

inzake externe functies nu ook voor de verantwoordelijken voor de onafhankelijke controlefuncties. Ook werden de vereisten met betrekking tot belangenconflicten aangescherpt: terwijl leiders zich vroeger enkel dienden te onthouden van inmenging in discussies over bestaande of toekomstige relaties tussen de onder toezicht staande instelling en de vennootschap waar de externe functie wordt uitgeoefend, is het hen voortaan ook verboden om deze discussies op enigerlei wijze te beïnvloeden, ongeacht het stadium en niveau van de besluitvorming. Daarnaast werd ook herzien hoe de Bank in kennis moet worden gesteld van nieuwe externe functies van leiders die reeds in functie zijn.

Actualisering van het 'fit & proper'-handboek

Overeenkomstig de verscheidene voor de financiële instellingen geldende toezichtswetten dienen de bestuurders, effectieve leiders (met name de leden van het directiecomité) en verantwoordelijken voor de onafhankelijke controlefuncties van deze instellingen geschikt te zijn voor hun functie. De beoordeling van de geschiktheid van deze personen wordt vaak omschreven als de beoordeling van hun zogenaamde 'fit & proper'-karakter.

Geschiktheid is het onderwerp geweest van verschillende recente ontwikkelingen in de regelgeving op

internationaal niveau, met name bij de EBA en de ECB¹. Ook het beleid van de Bank is sinds de publicatie van haar 'fit & proper'-handboek in 2018 op verschillende punten gewijzigd (onafhankelijke bestuurders, ouderdom van de informatie, behandeling van externe functies, enz.).

De Bank achtte het daarom noodzakelijk om eind 2022 haar 'fit & proper'-handboek te actualiseren. In dit handboek legt zij de prudentiele normen vast die alle financiële instellingen onder haar toezicht moeten naleven met betrekking tot de 'fit & proper'-beoordeling van leiders en verantwoordelijken voor onafhankelijke controlefuncties. Een van de voornaamste wijzigingen is de herindeling van de criteria voor de geschiktheidsbeoordeling in 5 elementen: deskundigheid, professionele betrouwbaarheid, tijdsbesteding, onafhankelijkheid van geest en collectieve geschiktheid. Daarnaast verscherpt het nieuwe handboek de prudentiële verwachtingen op het gebied van tijdsbesteding om te verduidelijken dat de leden van het wettelijk bestuursorgaan voldoende tijd moeten hebben om alle belangrijke onderwerpen, met name risicostrategie en -beheer, diepgaand te behandelen.

¹ EBA-richtsnoeren van 2 juli 2021 voor het beoordelen van de geschiktheid van leden van het leidinggevend orgaan en medewerkers met een sleutelfunctie (EBA/GL/2021/06) en SSM-Gids voor de 'fit & proper'-beoordelingen van december 2021.

Ook de verwachtingen met betrekking tot collectieve geschiktheid worden nader omschreven: het wettelijk bestuursorgaan moet collectief beschikken over de nodige kennis, vaardigheden en ervaring om de activiteiten van de instelling te begrijpen, met inbegrip van de voornaamste risico's waaraan zij is blootgesteld. Er wordt bijzondere aandacht besteed aan risico's inzake ICT-technologie en -veiligheid, milieu- en klimaatrisico's, alsook aan de noodzaak om specifieke kennis te hebben over de voorkoming van witwassen van geld en financiering van terrorisme, enz. Voorts werd het begrip onafhankelijkheid van geest verduidelijkt: de leden van het wettelijk bestuursorgaan moeten volledig objectief, onafhankelijk en vrij van belangenconflicten kunnen oordelen in het belang van de instelling en haar stakeholders. Op organisatorisch

niveau zijn een aantal nieuwe vereisten vastgesteld, zoals de ontwikkeling van een geschiktheidsbeleid en een diversiteitsbeleid, de vaststelling van procedures en processen voor de selectie en opvolgingsplanning van leiders, de uitwerking van een beleid en procedures voor de introductie en opleiding van leden van het wettelijk bestuursorgaan, enz. Het handboek bevat ook een lijst van gebeurtenissen die moeten leiden tot een herbeoordeling van de individuele of collectieve geschiktheid van leiders. Tot slot wordt bevestigd dat personen die nieuw worden benoemd in het wettelijk bestuursorgaan in het kader van een vroegtijdige-interventieprocedure of een afwikkelingsprocedure, ook aan een geschiktheidsbeoordeling moeten worden onderworpen, maar dat deze beoordeling na de infunctietreding kan plaatshebben.

KADER 9

Doorlichting van de Belgische financiële sector en van het toezicht op die sector door het IMF (FSAP)

De volgende "Financial Sector Assessment Program" (FSAP)-oefening voor België is gepland voor 2023. Het gaat om een periodieke grondige doorlichting van de lokale financiële sector, de financiële stabiliteit en het toezicht daarop, die door experts van het IMF wordt uitgevoerd. België is één van de ongeveer 30 landen die om de 5 jaar verplicht aan een FSAP moeten deelnemen. De vorige FSAP-oefening werd uitgevoerd in 2017 en de resultaten werden gepubliceerd in 2018.

Concreet omvat deze oefening één verkennende missie (op afstand) en twee hoofdmissies van een drietal weken (ter plaatse in ons land). De verkennende missie is bedoeld om de exacte scope van de oefening te bepalen en de betrokken IMF-experts vertrouwd te maken met de sector, de instellingen, het institutioneel kader en de regelgeving in België.

Bij een FSAP wordt de nodige aandacht geschonken aan het bank- en verzekeringstoezicht, evenals aan de financiële situatie en de risico's bij Belgische banken en verzekeraars. In dat verband worden ook stresstests opgezet voor banken en verzekeraars. Voor de banken vallen deze tests samen met de tevens in 2023 geplande tweejaarlijkse stresstestoefening georganiseerd door de EBA, waarop de IMF-oefening zal worden afgestemd. Daarnaast worden ook niet-bancaire financiële intermediaatiediensten ('*non-bank financial intermediation*' – NBFi) en de interconnecties tussen de financiële instellingen onder de loep genomen.

Ook het toezicht op de financiële marktinfrastructuur vormt een kernthema in deze Belgische FSAP-oefening. Het IMF voorziet onder meer in een beoordeling van de implementatie van de internationale

principes¹ voor risicobeheer door en het toezicht op financiële marktinfrastructuren bij Euroclear, de in België gevestigde effectenvereffeningsgroep.

De aanpak van het crisisbeheer en het financieel veiligheidsnet is een ander terugkerend thema, met als belangrijke deelthema's onder meer de werking en financiering van het depositogarantiestelsel, operationele aspecten van het crisisbeheer, de herstel- en afwikkelingsplannen van banken, de rol en werking van de afwikkelingsautoriteit en noodliquiditeitssteun.

Tot slot peilt de oefening ook naar het antiwitwasbeleid en -toezicht van de Belgische autoriteiten.

De Bank is de Belgische coördinator en het contactpunt voor deze oefening maar uiteraard zijn er ook veel andere autoriteiten en instellingen nauw bij betrokken. Het gaat om (1) Belgische autoriteiten zoals de FSMA, de Federale Overheidsdienst en het kabinet Financiën en het Garantiefonds, (2) Europese autoriteiten zoals het SSM en de ECB en de Single Resolution Board (SRB) en (3) Belgische financiële instellingen en academici. Het IMF organiseert ook een dergelijke FSAP-oefening op het niveau van het eurogebied.

De oefening voor België zal resulteren in een publiek rapport over de algemene risicobeoordeling en specifieke aanbevelingen voor de aanpak van bepaalde aandachtspunten. Er zullen daarnaast eind 2023 ook een aantal technische documenten worden gepubliceerd over deelthema's die meer in detail zullen worden belicht.

¹ Principles for financial market infrastructures, Committee on Payment and Settlement Systems and International Organization of Securities Commissions (IOSCO), april 2012.

D. Operationeel toezicht

1. Banken

1.1 Cartografie van de sector van de banken en de beleggingsondernemingen

Het aantal banken naar Belgisch recht bleef in 2022 stabiel. In 2023 valt evenwel een daling in dit aantal te verwachten gelet op de aankondiging van NewB, in het najaar van 2022, dat zij haar bankactiviteiten zal stopzetten. Deze coöperatieve bank verkreeg haar vergunning pas begin 2020, nadat zij via een openbare aanbieding van coöperatieve deelbewijzen voldoende minimumkapitaal had opgehaald, wat haar tijdens de eerste jaren in staat moest stellen om de aanvangsverliezen op te vangen en te voldoen aan de kapitaalvereisten. Ondanks de geslaagde kapitaaloperatie had NewB het echter bijzonder moeilijk om haar commerciële doelstellingen te halen. De aanhoudende verliezen tastten de kapitaalbasis ernstig aan, waardoor een nieuwe kapitaalversterking noodzakelijk was. Toen deze onmogelijk bleek, besliste NewB om haar bankactiviteiten stop te zetten.

Het aantal bijkantoren daalde in 2022 met 3. Er werd namelijk 1 nieuw Europese Economische Ruimte (EER)-bijkantoor ingeschreven (BNP Paribas SA Belgium Branch), terwijl er 3 werden geschrapt (JP Morgan Bank Luxemburg, BNP Paribas Securities en Commerzbank AG Brussels Branch). Daarnaast werd een bijkantoor dat ressorteert onder het recht van een staat die geen lid is van de EER geschrapt (JP Morgan Chase Bank). Eind 2022 waren er enkele inschrijvingsdossiers voor EER-bijkantoren in behandeling. Begin 2022 werd Record Credits NV ingeschreven op de lijst van 'Financiële instellingen naar Belgisch recht die een dochter zijn van een of meer kredietinstellingen naar Belgisch recht en die gerechtigd zijn hun werkzaamheden uit te oefenen in andere lidstaten van de EER', in casu Luxemburg.

De Belgische populatie van de beleggingsondernemingen kende opnieuw een daling met 2 instellingen. De vergunning van Caceis Belgium werd ingetrokken ten gevolge van de overdracht van haar activiteiten aan het Belgisch bijkantoor van de Franse bank Caceis en de vergunning van Merit Capital werd herroepen door de Bank.

Tabel D.1

Verloop van het aantal onder toezicht staande instellingen

(eindeperiodegegevens)

	2021	2022
Kredietinstellingen	102	100
Naar Belgisch recht	30	30
Bijkantoren die ressorteren onder het recht van een lidstaat van de EER	47	45
Bijkantoren die ressorteren onder het recht van een staat die geen lid is van de EER	6	5
Financiële holdings	8	8
Financiële dienstengroepen	4	4
Andere financiële instellingen ¹	7	8
Beleggingsondernemingen	25	23
Naar Belgisch recht	14	12
Bijkantoren die ressorteren onder het recht van een lidstaat van de EER	10	10
Bijkantoren die ressorteren onder het recht van een staat die geen lid is van de EER	0	0
Financiële holdings	1	1

Bron: NBB.

¹ Gespecialiseerde dochters van kredietinstellingen en kredietinstellingen die zijn aangesloten bij een centrale instelling waarmee zij een federatie vormen.

Tabel D.2

Opsplitsing van de Belgische banken volgens de classificatiecriteria van het SSM

Belangrijke instellingen (SI's)	Minder belangrijke instellingen (LSI's)
<p>Met een Belgische moederonderneming</p> <ul style="list-style-type: none"> Argenta Crelan groep: Crelan, Europabank, AXA Bank Belgium Belfius KBC Groep – KBC Bank, CBC <p>Met een niet-Belgische moederonderneming die ressorteert onder het SSM</p> <ul style="list-style-type: none"> BNP Paribas Fortis, bpost bank Beobank, Banque Transatlantique Belgium ING Belgium MeDirect Bank <p>Met een niet-Belgische moederonderneming die noch onder het SSM, noch onder het recht van een lidstaat van de EER ressorteert</p> <ul style="list-style-type: none"> Bank of New York Mellon 	<ul style="list-style-type: none"> Vodeno (financiële holding) – Aion Anbang (financiële holding) – Bank Nagelmackers Degroof Petercam Byblo Bank Europe CPH Dexia (financiële holding) Datex (financiële holding) – CKV Dierickx-Leys ENI Euroclear (financiële holding) – Euroclear Bank FinAx (financiële holding) – Delen Private Bank, Bank J. Van Breda NewB Shizuoka Bank United Taiwan Bank Van de Put & C° vdk bank

Bron: NBB.

In het eurogebied wordt het banktoezicht uitgeoefend door het SSM, dat gestoeld is op samenwerking tussen de ECB en de nationale toezichthouders. De ECB oefent rechtstreeks toezicht uit op alle instellingen die als belangrijk worden beschouwd (*significant institutions* – SI's) en wordt hierin bijgestaan door de nationale toezichthoudende autoriteiten. Deze laatste blijven rechtstreeks toezicht uitoefenen op de minder belangrijke instellingen (*less significant institutions* – LSI's), waarbij de ECB weliswaar de mogelijkheid behoudt om het rechtstreeks toezicht over te nemen wanneer dit gerechtvaardigd is voor de consistente toepassing van de toezichtsnormen.

In 2022 vonden wat wijzigingen plaats in het toezicht als gevolg van aanpassingen in de opsplitsing van de Belgische banken volgens de classificatiecriteria van het SSM. Enerzijds oefent de ECB, die al eerder instond voor het toezicht op Axa Bank Belgium, door de overname van Axa Bank Belgium door Crelanco, die ook aandeelhouder is van Crelan en Europabank, nu ook rechtstreeks toezicht uit op Crelan en Europabank, daarin bijgestaan door de Bank.

Anderzijds voldoet Bank Degroef Petercam, als gevolg van een aantal aanpassingen in haar groepsstructuur,

niet meer aan de criteria van de ECB om als belangrijke instelling te worden beschouwd. Bijgevolg komt deze instelling nu opnieuw onder het rechtstreeks toezicht van de Bank te staan.

Als gevolg van de bovenstaande ontwikkelingen telt de groep van de Belgische LSI's nu 16 lokale en/of gespecialiseerde banken. Dit aantal komt op 24 als ook de financiële holdings naar Belgisch en buitenlands recht van de minder belangrijke instellingen worden meegeteld. Bij de telling van het aantal LSI's werd geen rekening gehouden met de nieuwe opdeling tussen goedgekeurde en vrijgestelde (gemengde) financiële holdings (zie paragraaf C.1.2. hieronder), aangezien de werkzaamheden m.b.t. de kwalificatie op het ogenblik van de afsluiting van de redactie van dit verslag nog niet waren afgerond.

1.2 Toezichtsprioriteiten

Nieuwe regeling voor de goedkeuring of vrijstelling van (gemengde) financiële holdings

In 2022 heeft de toezichthouder de nodige aandacht besteed aan de gevolgen van de omzetting van artikel 21 bis van CRD5 in artikel 212/1

e.v. van de bankwet. Deze bepalingen introduceren een nieuwe regeling voor de goedkeuring van financiële holdings en gemengde financiële holdings, die het passende karakter moet waarborgen van de organisatie van een bankgroep, of deze nu wordt overkoepeld door een kredietinstelling dan wel door een financiële holding of een gemengde financiële holding.

In België waren de (gemengde) financiële holdings al lang vóór de invoering van deze bepalingen onderworpen aan prudentieel toezicht. Bijgevolg moesten ze reeds voldoen aan bepaalde prudentiële vereisten op geconsolideerde, en, voor sommige aspecten, vennootschapsrechtelijke basis.

Het voornaamste effect van de nieuwe bepalingen is dat de beoordeling van en het toezicht op de naleving van de prudentiële vereisten die van toepassing zijn op financiële holdings en gemengde financiële holdings in de EU formeel wordt vastgelegd en dat de rol van de betrokken bevoegde autoriteiten wordt verduidelijkt.

Zo dient de toezichthouder te beoordelen of voldaan is aan de voorwaarden voor het verkrijgen en behouden van de goedkeuring en zich te verzekeren van het passende karakter van de sturing en de coördinatie

van de activiteiten van de groep door de overkoepelende financiële holding of gemengde financiële holding. Mits voldaan is aan bepaalde strikte voorwaarden, die voornamelijk verband houden met het niet ingrijpen in de bedrijfsvoering van de gereglementeerde entiteiten binnen de bankpoot, kan een financiële onderneming of een gemengde financiële onderneming ook vrijgesteld worden van de verplichting om goedkeuring te verkrijgen.

Inspectieopdrachten

Een effectief microprudentieel toezicht bestaat uit twee essentiële onderdelen: de inspecties en het permanent toezicht. Ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en vullen elkaar aan maar zijn niet verwisselbaar. Het microprudentieel toezicht vereist een diepgaande kennis van de onder toezicht staande instellingen. Deze kennis wordt op twee manieren verkregen: enerzijds via het permanent toezicht, waarbij op continue basis de financiële positie en de daaraan verbonden risico's van een bepaalde instelling worden gemonitord, en anderzijds via inspecties, waarbij op basis van een duidelijk afgebakende opdracht en aan de hand van de auditmethodologie controles ter plaatse worden uitgevoerd bij een bepaalde instelling. De inspecties

behelzen zowel specifieke controleopdrachten als de validatie van de interne kwantitatieve modellen die door bepaalde instellingen worden gebruikt om hun kapitaalvereisten te berekenen.

De doelstellingen van het microprudentieel toezicht kunnen maar worden bereikt indien de analyses, onderzoeken en monitoring resulteren in eindproducten (deliverables) die leiden tot operationele toezichtsbeslissingen en -acties ten aanzien van de instelling.

KADER 10

Inspecties

Een inspectie strekt ertoe een diepgaande analyse uit te voeren van (i) de verschillende (inherente) risico's, (ii) de kwaliteit van de internecontrolesystemen en de governance, (iii) de bedrijfsmodellen en (iv) de naleving van de wet- en regelgeving door/van de geïnspecteerde instelling.

Inspecties worden hoofdzakelijk ter plaatse uitgevoerd, in de lokalen van de betrokken instelling, en volgens een vooraf bepaald tijdschema. Het domein en de doelstellingen van een inspectie worden in samenwerking met het team dat instaat voor het permanent toezicht bepaald. De inspecties hebben een risicogebaseerd, proportioneel, intrusief en toekomst- en actiegericht karakter.

Een inspectie wordt uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid van een missieleider ('head of mission'), los van maar in samenwerking met het team voor permanent toezicht.

Het inspectieproces bestaat uit verschillende stappen:

- Tijdens de voorbereidingsfase wordt voor elke inspectie, in samenspraak met het team voor permanent toezicht, een inspectiememorandum opgesteld. Dit is een intern document waarin de motivering, het domein en de doelstellingen van de inspectie worden beschreven. Vervolgens wordt de geïnspecteerde instelling via een aankondigingsbrief in kennis gesteld van de inspectie, het inspectiedomein en het begin van de inspectiewerkzaamheden.

Vóór de start van een inspectie kan de geïnspecteerde instelling verzocht worden bepaalde informatie over te maken aan het inspectieteam.

- De onderzoeksfase van een inspectie vangt aan met een startvergadering ('kick-off meeting'). In deze fase worden de concrete inspectiewerkzaamheden uitgevoerd, rekening houdend met de vooraf bepaalde doelstellingen ervan.

Voor het veldwerk wordt – afhankelijk van het inspectiedomein – een beroep gedaan op verschillende inspectietechnieken, zoals (i) observatie, verificatie en analyse van informatie, (ii) gerichte interviews (iii) lijncontrole, (iv) steekproeven en/of detailonderzoek, (v) bevestiging van specifieke gegevens, enz. De tekortkomingen die tijdens deze onderzoeksfase worden vastgesteld, worden gedocumenteerd ('audit trail') en vormen de basis voor de bevindingen die zullen worden opgenomen in het inspectieverslag.

- Tijdens de rapporteringsfase zet het inspectieteam de vastgestelde tekortkomingen om in feitelijk onderbouwde bevindingen. Deze inspectiebevindingen vormen samen met de beschrijvende

gedeelten en de algemene conclusie de kern van het inspectieverslag. Dit verslag is de formele neerslag van de inspectiewerkzaamheden en wordt zo duidelijk, beknopt en bevattelijk mogelijk opgemaakt.

Er zij opgemerkt dat:

- de bevindingen gecategoriseerd worden volgens hun daadwerkelijke of mogelijke impact op de financiële situatie, het kapitaal, de interne governance, de risicobeheersing en het risicobeheer van de geïnspecteerde instelling. Het door de geïnspecteerde instelling gelopen reputatierisico wordt hierbij eveneens in aanmerking genomen;
- het inspectieverslag ook een globale score vermeldt, die de algemene beoordeling na afloop van de inspectie weerspiegelt;
- het ontwerpverslag wordt verstuurd naar de geïnspecteerde instelling. Dit gebeurt minstens enkele dagen vóór de afsluitende vergadering, waarin het inspectieteam de resultaten van de inspectie voorstelt;
- de geïnspecteerde instelling kan zowel mondeling, tijdens de afsluitende vergadering, als schriftelijk, nadien, reageren. Het ontwerpverslag wordt met inachtneming van de ontvangen reactie(s) afgewerkt door het inspectieteam en vervolgens naar de geïnspecteerde instelling verzonden.

Op basis van het inspectieverslag worden er vervolgens aanbevelingen geformuleerd. De opvolging hiervan gebeurt door het team voor permanent toezicht. Dit team is tevens verantwoordelijk voor de follow-up van de uitvoering van de correctieve maatregelen in het kader van een actieplan dat door de geïnspecteerde instelling wordt opgesteld.

Een inspectie kan niet alleen leiden tot het opstellen en uitvoeren van een actieplan om de vastgestelde tekortkomingen te remediëren, maar eveneens tot het opleggen van prudentiële maatregelen (bv. hersteltermijnen, administratieve maatregelen) door de Bank, in het kader van de disciplinaire bevoegdheden waarover zij als toezichthouder beschikt.

Parallel aan maar los van deze maatregelen kan de sanctiecommissie van de Bank, na onderzoek door de auditeur, een administratieve geldboete opleggen aan de geïnspecteerde instelling.

De inspecties in 2022 waren hoofdzakelijk gericht op de governance, de bedrijfsmodellen en de voornaamste risico's die de geïnspecteerde instellingen lopen: kredietrisico, operationeel risico (waaronder IT-risico), reputatierisico, enz. Ook de voorkoming van het witwassen van geld was in 2022 een belangrijk inspectiedomein voor alle categorieën van geïnspecteerde instellingen.

Daarnaast worden ook inspecties uitgevoerd met betrekking tot de interne modellen van de banken. Het doel van deze inspecties is om te beoordelen in welke mate de kwaliteit van de interne modellen die de banken gebruiken voor de berekening van hun reglementaire vereisten voldoet aan de geldende regelgeving. De interne modellen moeten immers bijdragen tot een beter risicobeheer.

De inspecties met betrekking tot de interne modellen worden hoofdzakelijk ter plaatse uitgevoerd. Ten behoeve van deze inspecties maken de banken dossiers over met alle relevante informatie die de inspecteurs nodig hebben om de modellen van de banken te bestuderen en te beoordelen.

Doordat de regelgeving voor interne modellen gebaseerd is op principes (*principle-based*), steunt de beoordeling van deze modellen grotendeels op het oordeel van de inspecteurs en op de *benchmarking* met andere banken en met de geldende goede praktijken. Voor deze beoordeling wordt gebruikgemaakt van de ECB-gids inzake interne modellen, waarin wordt uiteengezet hoe de wetgeving ter zake wordt geïnterpreteerd binnen het SSM.

De onderzoeksmethodologie omvat ook een groot aantal gestandaardiseerde statistische tests die worden uitgevoerd volgens een methodiek die werd ontwikkeld tijdens het TRIM-project (*targeted review of internal models*) en die sindsdien bij de inspecties wordt toegepast. Voor deze testen moeten gegevens worden verzameld bij de gecontroleerde instellingen.

Naast de gebruikelijke inspectietechnieken maken de inspecteurs vaak gebruik van een eigen modellering

voor de kwantificatie of schatting bij benadering van de fouten en vereenvoudigingen die worden toegepast door de banken. Deze kwantificatie is van belang om de ernst van de tekortkomingen vast te stellen en, daaruit voortvloeiend, om te bepalen welke correcties eventueel moeten worden aangebracht aan de resultaten van de modellen.

De inspecties met betrekking tot interne modellen waren in 2022 gericht op de tenuitvoerlegging door banken van recente wijzigingen in de regelgeving, algemeen bekend als 'EBA Repair'. Deze verduidelijkingen in de regelgeving, die zijn vervat in een reeks richtsnoeren en technische reguleringsnormen van de EBA, zijn bedoeld om de consistentie in de beoordeling van de, in de modellen geraamde, risicoparameters te verbeteren. Hiertoe wordt een reeks beginselen vastgelegd in verband met keuzes die voorheen aan het oordeel van de banken werden overgelaten. Dit heeft uiteraard tot gevolg dat de banken een zeer groot aantal interne modellen moeten herzien. Modellen die aanzienlijk worden gewijzigd, moeten opnieuw worden onderzocht door de toezichthouder.

De banktoezichthouders hebben zich ook voorbereid op het toezicht van modellen op basis van

kunstmatige intelligentie en machinaal leren (Machine Learning) die banken waarschijnlijk in de toekomst zullen toepassen (bijvoorbeeld voor het opsporen van uitschieters, het voorspellen van wanbetalingen, enz.). Daartoe hebben zij hun toezichtsverwachtingen ter zake uitgewerkt.

Naast deze werkzaamheden voor Pijler 1 dragen de internemodelinspecteurs ook bij aan andere kwantitatieve werkzaamheden, in het kader van zowel klassieke inspecties als de ontwikkeling van kwantitatieve 'Suptech'-instrumenten die erop gericht zijn het prudentieel toezicht in het algemeen te verbeteren.

2. Verzekeringsondernemingen

Aan het begin van het verslagjaar ging de aandacht van de Bank nog uit naar de gevolgen van de COVID-19-pandemie en de lagerenteomgeving, die een verscherpte monitoring van de financiële toestand van de verzekerings- en herverzekeringsondernemingen onder toezicht vereiste. De geopolitieke crisis leidde echter al snel tot nieuwe bezorgdheden. In deze context besteedde de Bank vooral aandacht aan de directe blootstelling van de ondernemingen onder toezicht aan Rusland en Oekraïne. Ook cyberveiligheid stond hoog op de agenda. Kort daarna kwam daar nog de opvolging van de impact van de stijgende rente en de daaruit voortvloeiende bewegingen op de financiële markten bij. De snel stijgende inflatie en de invloed daarvan op de kosten van de verzekeringsondernemingen en de schadelast in niet-leven vormden eveneens aandachtspunten.

Voorts besteedde de Bank in 2022 ook aandacht aan portefeuilleoverdrachten, uitbesteding en bewaring van documenten. Daarnaast voerde zij verschillende transversale studies uit. Zo verrichtte zij onder meer onderzoek naar de toereikendheid van de technische voorzieningen leven en niet-leven en de rol van de actuariële functie hierin, de voorrechten van de schuldeisers uit hoofde van verzekering, de doorlopende inventarissen en cyberrisico's.

2.1 Cartografie van de sector

Eind 2022 stonden 72 ondernemingen onder het prudentieel toezicht van de Bank. Voor 7 bijkantoren van ondernemingen die ressorteren onder het recht van een andere EER-lidstaat beperkte dit toezicht zich tot de naleving van de antiwitwaswetgeving.

Tabel D.3

Verloop van het aantal onder toezicht staande ondernemingen

(eindeperiodegegevens)

	2021	2022
Actieve verzekeringsondernemingen	62	62
In <i>run-off</i> geplaatste verzekeringsondernemingen	0	0
Herverzekeringsondernemingen	31	32
waarvan:		
Ondernemingen die tevens als verzekeringsonderneming actief zijn	29	30
Ondernemingen die enkel als herverzekeringsonderneming actief zijn	2	2
Overige ¹	8	8
Totaal	72	72

Bron: NBB.

¹ Borgstellingsmaatschappijen en gewestelijke openbaarvervoermaatschappijen.

Bij de telling van het aantal ondernemingen wordt slechts éénmaal rekening gehouden met de ondernemingen die tegelijkertijd als verzekeringsonderneming en als herverzekeringsonderneming actief zijn. Twee van de ondernemingen onder toezicht van de Bank zijn herverzekeringsondernemingen in strikte zin¹.

¹ Eén andere onderneming heeft sinds 2022 een dubbele vergunning als verzekeraar en herverzekeraar.

Tabel D.4

Belgische verzekeringsgroepen onder toezicht van de Bank

Belgische nationale groepen	Belgische internationale groepen
Belfius Verzekeringen	Ageas
Cigna Elmwood Holdings	KBC Verzekeringen
Credimo Holding	Premia Holdings Europe ¹
Federale Verzekeringen	
Patronale Groep	
Securex	
PSH	

Bron: NBB.

¹ Vroeger Navigators Holdings.

Tabel D.5

Colleges bij de verzekeringsondernemingen onder toezicht van de Bank

De Bank is groepstoezichthouder	De Bank is één van de toezichthouders	
Ageas	Allianz	Allianz Benelux Euler Hermes (Allianz Trade)
KBC-verzekeringen	AXA	AXA Belgium Inter Partner Assistance Yuzzu Verzekeringen Crelan
	Assurances du Crédit Mutuel	Partners Verzekeringen NELB
	Munich Re	D.A.S. Ergo Insurance DKV Belgium
	Cigna	Cigna Life Insurance Company of Europe Cigna Europe Insurance Company
	NN	NN Insurance Belgium
	Baloise Group	Baloise Belgium Euromex
	Monument Re	Monument Assurance Belgium
	Athora	Athora Belgium
	Enstar	Alpha Insurance
	QBE	QBE Europe
	MS&AD	MS Amlin Insurance
	Premia Holdings Europe ¹	Continentale Verzekeringen (ASCO)

Bron: NBB.

¹ Vroeger Navigators Holdings.

Het aantal Belgische verzekeringsgroepen onder toezicht van de Bank is onveranderd gebleven op tien. Drie van deze groepen zijn internationale groepen, wat betekent dat ze deelnemingen hebben in ten minste één buitenlandse verzekeringsonderneming. De overige groepen hebben enkel deelnemingen in Belgische verzekeringsondernemingen en zijn dus nationale groepen.

In 2022 ontving de Bank diverse vergunningsaanvragen van nichespelers met een duidelijk afgebakende activiteit, waarvan vele het verzekeringsbedrijf willen uitoefenen in de gehele Europese Economische Ruimte.

2.2 Toezichtsprioriteiten

Technische voorzieningen voor niet-levensverzekeringen

In 2022 heeft de Bank voortgebouwd op de interacties over technische voorzieningen voor niet-levensverzekeringen die zij in 2021 was begonnen met alle verantwoordelijken voor de actuariële functies op de Belgische markt. Aangezien uit toezichtswerkzaamheden en de analyse van de verslagen van de actuariële functies bleek dat niet altijd aan de prudentiële vereisten werd voldaan, heeft de Bank een virtuele workshop georganiseerd over de taken van de actuariële functie en de vereisten inzake de documentering van de technische voorzieningen. In aansluiting op deze workshop heeft zij vervolgens een mededeling gepubliceerd over de vaststelling van de technische voorzieningen in het kader van de Solvency II-regeling.

Technische voorzieningen voor levensverzekeringen

Aan de hand van de kwantitatieve gegevens die zij heeft ontvangen van de verzekeringsondernemingen, kon de Bank onder meer twee nieuwe transversale analyses uitvoeren om een beter inzicht te krijgen in de kwaliteit van deze gegevens en de toereikendheid van de technische voorzieningen.

Voor de eerste studie werd een analyse en een vergelijking (over meerdere jaren) uitgevoerd van de kasstromen uit tak 21-activiteiten die de basis vormen van de aan de Bank gerapporteerde best estimate. Door deze werkzaamheden konden enerzijds een aantal onregelmatigheden in de meegedeelde gegevens worden opgespoord en anderzijds lacunes en tekortkomingen in de voor de waardering van de technische voorzieningen gebruikte modellen en hypothesen (bijvoorbeeld de raming van de toekomstige uitgaven) worden vastgesteld. Als gevolg van deze analyses hebben sommige ondernemingen de berekening van hun best estimate reeds gecorrigeerd of verbeterd, terwijl andere dit in de toekomst zullen doen.

De tweede studie betreft de verzekeringsverplichtingen met betrekking tot tak 23 en werd uitgevoerd bij alle ondernemingen onder het toezicht van de Bank die activiteiten van deze tak uitoefenen. Deze werkzaamheden hadden voornamelijk betrekking op de waardering van de technische voorzieningen en omvatten onder meer een analyse van de ontwikkeling van een winstgevendheidsindex die elk kwartaal wordt herzien. Deze analyse bracht niet alleen problemen met de gegevenskwaliteit aan het licht, maar leverde ook aandachtspunten en opmerkingen op over de waardering van de technische voorzieningen en van het solvabiliteitskapitaalvereiste (SCR), bijvoorbeeld het gebruik van vereenvoudigingen. Deze elementen werden aan de betrokken ondernemingen meegedeeld.

Portefeuilleoverdrachten

Het aantal portefeuilleoverdrachten neemt reeds enkele jaren toe. Vaak gaat het om gesloten of weinig actieve levensverzekeringsportefeuilles, die uit financieel-technische, risicogerelateerde of operationele overwegingen (of een combinatie hiervan) worden overgedragen aan meer gespecialiseerde

spelers op de Belgische markt. Deze verzekeraars hebben een bedrijfsmodel ontwikkeld om waarde te creëren door dergelijke 'gesloten' levensverzekeringsportefeuilles te consolideren.

Het is belangrijk te onderstrepen dat portefeuilleoverdrachten ter goedkeuring aan de Bank moeten worden voorgelegd. Bij haar beoordeling van dergelijke transacties besteedt de Bank in het bijzonder aandacht aan de bedrijfsmodellen en strategieën van de overnemers, die relatief nieuw zijn op de Belgische markt. Met name het investeringsbeleid van de overnemende verzekeraars en het daarmee gepaard gaande risicobeheer vormen een aandachtspunt. Ook de operationele organisatie, en in het bijzonder de uitbesteding aan externe dienstverleners, en de migratie- en IT-processen die bij de overdrachten worden aangewend, zijn belangrijke thema's voor de Bank.

Tot slot stelt de Bank vast dat intensief gebruik wordt gemaakt van herverzekering, gericht op de transfer van de markt- en onderschrijvingsrisico's, die inherent zijn aan de overgedragen portefeuilles, hetgeen ook toelaat dat deze risico's door het kapitaal van de betrokken herverzekeraar(s) worden gedekt. Op basis van de kenmerken van de herverzekeringsstructuren (onder meer het cessiepercentage en de aanwezigheid van zekerheden) onderzoekt de Bank of de Belgische verzekeringnemers voldoende beschermd zijn.

Uitbesteding

De uitbesteding van bepaalde activiteiten door de verzekeringsondernemingen bleef een belangrijk aandachtspunt in het toezicht van de Bank op deze ondernemingen. De redenen waarom verzekerings- en herverzekeringsondernemingen een beroep doen op uitbesteding zijn onveranderd gebleven: (i) grotere efficiëntie (kostenbesparing) (ii) toegang tot specifieke deskundigheid die niet beschikbaar is binnen de onderneming en tot innovatieve oplossingen en/of (iii) behoefte aan flexibiliteit en ontplooiingsmogelijkheden. De Bank ontving ook in 2022 een aanzienlijk aantal kennisgevingen van kritieke of belangrijke uitbestedingen, die voornamelijk betrekking hadden op: (i) IT-infrastructuur en (ii) opslag van documenten, zeer vaak via *clouds*.

Stresstests voor de verzekeringssector in 2022

Het beleid van de Bank inzake stresstests voor verzekerings- en herverzekeringsondernemingen en -groepen bepaalt dat de verzekeringssector minstens jaarlijks aan een stresstest moet worden onderworpen en dat deze moet worden afgestemd op de Europese stresstest indien er een plaatsvindt. Doordat er in 2022 geen Europese stresstests werden uitgevoerd, heeft de Bank het initiatief genomen om een Belgische stresstest te ontwikkelen. Deze stresstest werd opgelegd aan een reeks individuele verzekeraars die gezamenlijk een significant deel van de Belgische verzekeringssector vertegenwoordigen. De algemene doelstelling was om de financiële weerbaarheid te beoordelen van de Belgische verzekeraars tegen de verzekeringstechnische risico's die zij lopen door dekking te verlenen voor cyberrisico's.

De stresstest mat het effect van 3 verschillende verzekeringstechnische scenario's die de hele verzekeringssector zouden kunnen treffen: een 'Business Blackout', een ransomware-aanval en een cloudstoring die leidt tot het uiteenspatten van een technologiezeepbel. De eerste twee scenario's omvatten enkel een cyberscenario, terwijl het derde bestond uit een combinatie van verzekeringstechnische risico's verbonden aan de dekking van cyberrisico met schokken op de financiële markten. De referentiedatum voor deze oefening werd vastgelegd op 31 december 2021. De solvabiliteitsratio (hierna 'SCR-ratio') van de 12 Belgische ondernemingen die hebben deelgenomen aan de test bedroeg gemiddeld 186% vóór de schokken. De betrokken scenario's maakten niet alleen deel uit van het raamwerk van de Bank voor de beoordeling van macroprudentiële risico's, maar lieten ook toe eventuele zwakke punten op microprudentieel niveau vast te stellen. De resultaten van deze Belgische stresstest werden gepubliceerd op de website van de Bank¹.

Het scenario van een cloudstoring in combinatie met financiële schokken had de grootste impact op de solvabiliteit van de ondernemingen. Nadat deze schokken waren toegepast en de ondernemingen de mogelijkheid hadden gekregen om beheersmaatregelen te nemen, bedroeg de gemiddelde SCR-ratio 117%. Deze daling was hoofdzakelijk toe te schrijven aan het waardeverlies van de beleggingsportefeuille (in het bijzonder van de obligaties en aandelen) gekoppeld aan de waardestijging van de technische voorzieningen. De daling werd gedeeltelijk gecompenseerd door effecten in verband met bepaalde activa en passiva op de balans, waaronder strategieën voor de afdekking via derivaten die door sommige verzekeringsondernemingen worden gehanteerd en die het effect van de schokken kunnen verminderen.

De verschillende cyberscenario's bleken een sterke impact te hebben op de cyberverzekeringsproducten. Ook in andere takken leidden deze scenario's tot grote financiële verliezen, door het zogenaamde *silent cyber risk*, namelijk het cyberrisico dat impliciet wordt gedekt, zonder dat de verzekerings- of herverzekeringsondernemingen daarvan bewust zijn. In het *Business Blackout*-scenario liep de schade op tot 87% van de totale schadelast, voornamelijk in de brandverzekering. In de *cloud*- en *ransomware*-scenario's is de schade het grootst voor de cyber- en aansprakelijkheidsverzekeringen die worden aangeboden door ondernemingen die dekking verlenen voor verlies aan operationele activiteit en van gegevens.

¹ <https://www.nbb.be/en/financial-oversight/prudential-supervision/areas-responsibility/insurance-or-reinsurance-40>

Er werd vastgesteld dat de schade als gevolg van cyberincidenten in het algemeen tussen 1000% en 10.000% van de verzekeringspremies voor cyberdekking bedraagt. Doordat het volume van de cyberverzekeringen voorlopig beperkt blijft en dankzij de herverzekering blijft de uiteindelijke impact beperkt tot 5% van de SCR-ratio. Op individueel niveau kan de impact echter groter zijn.

Algemeen wordt echter vastgesteld dat de bepaling van de premie niet altijd een gepaste rendabiliteit garandeert voor de ondernemingen. Verder hebben sommige verzekeraars geen toegang tot voldoende herverzekering om de meest extreme cyberrisico's te dekken. Tot slot wordt het risico veelal bepaald door een concentratie in de portefeuille ten aanzien van belangrijke IT-dienstverleners, maar hebben niet alle ondernemingen een gedetailleerd beeld van deze meest materiële blootstellingen in hun portefeuille.

Doorlopende inventarissen

Gelet op het veranderende macro-economische klimaat, dat de marktwaarde van bepaalde activa negatief kan beïnvloeden, heeft de Bank de verzekeringsondernemingen in 2022 ook gewezen op hun reglementaire verplichting om een 'doorlopende inventaris' aan te houden.

De toezichtswet (van 13 maart 2016) verleent aan de schuldeisers uit hoofde van verzekering een voorrecht wanneer de verzekeringsonderneming in vereffening wordt gesteld (en de verzekeringsovereenkomsten worden beëindigd). De doorlopende inventaris is een register dat de doeltreffendheid van dit voorrecht waarborgt. De verzekeringsonderneming is namelijk verplicht om in deze inventaris onder het geheel van haar activa die activa aan te wijzen waarop geen aanspraak kan worden gemaakt door andere schuldeisers dan de houders van schuldverordeningen uit hoofde van verzekering. De activa die – bij voorrang – bestemd zijn om de schuldeisers uit hoofde van verzekering schadeloos te stellen, worden door de onderneming opgenomen in een of meer 'bijzonder(e) vermogen(s)'.

De Bank ziet er bij haar toezichtopdrachten op toe dat enerzijds er een doorlopende inventaris is en dat die wordt gehandhaafd conform de vereiste formaliteiten, en anderzijds dat het of de bijzonder(e) vermogen(s) zijn samengesteld uit een geheel van activa waarvan de totale waarde voldoende is om de verzekeringsverplichtingen te dekken waaraan

voldaan moet worden ingeval de verzekeringsovereenkomsten worden beëindigd.

Cyberrisico

In 2022 heeft de Bank een vervolg gegeven aan haar onderzoek naar het cyberrisico in de Belgische verzekeringssector. De resultaten van deze analyse, die betrekking hadden op zowel het operationele als het onderschrijving risico, werden op 8 december 2021 aan de verzekeringsondernemingen toegezonden. De bevindingen en vastgestelde tekortkomingen werden gedeeld tijdens een workshop op 1 februari 2022 en twee seminars in september 2022.

3. Financiële marktinfrastructuren en betalingen

De geopolitieke crisis ten gevolge van de Russische inval in Oekraïne heeft een belangrijke impact gehad op de sector van de financiële marktinfrastructuren (FMI's) en de betalingsinstellingen. Een volledig overzicht van alle toezichtsactiviteiten van de Bank in dit domein kan worden gevonden in het laatste 'Financial Market Infrastructures and Payment Services Report', dat beschikbaar is op de website van de Bank¹. In dat rapport wordt in een thematisch artikel onder meer

¹ Zie www.nbb.be/fmi.

dieper ingegaan op het belang van digitale operationele weerbaarheid. Andere zaken die erin aan bod komen, zijn onder meer de Verordening Markten in Cryptoactiva (MiCA), de tokenisatie van effecten en klimaat- en milieurisico's.

3.1 Cartografie van de sector

De Bank is verantwoordelijk voor zowel het oversicht als het prudentieel toezicht op de 'post-trade'-sector en de betalingsdienstensector.

Tabel D.6

Cartografie van de sector van financiëlemarktinfrastructuur en betalingsdiensten

	Internationale samenwerking		De Bank treedt op als enige autoriteit
	De Bank treedt op als hoofddoriteit	De Bank neemt deel aan het toezicht, onder leiding van een andere autoriteit	
Prudentieel toezicht		<u>Depositobank</u> The Bank of New York Mellon SA/NV (BNYM SA/NV)	Betalingsdientaanbieders (PSPs) Betalingsinstellingen (PIs) Instellingen voor elektronisch geld (ELMIs)
Prudentieel toezicht en oversight	<u>Centrale effectenbewaarinstelling (CSD)</u> Euroclear Belgium <u>Internationale centrale effectenbewaarinstelling (ICSD)</u> Euroclear Bank SA/NV <u>Ondersteunende instelling</u> Euroclear SA/NV	<u>Centrale tegenpartijen (CCP)</u> LCH Ltd (UK), ICE Clear Europe (UK) LCH SA (FR), Eurex Clearing AG (DE), EuroCCP (NL), Keler CCP (HU), CC&G (IT)	<u>Betalingsverwerker</u> Worldline SA/NV
Oversight	<u>Aanbieder van kritieke diensten</u> SWIFT	<u>Andere infrastructuur</u> TARGET2-Securities (T2S) ¹	<u>CSD</u> NBB-SSS
	<u>Betalingssysteem</u> Mastercard Clearing Management System ²	<u>Betalingssysteem</u> TARGET2 (T2) ¹ CLS	
	<u>Kaartschema's</u> Mastercard Europe ¹ Maestro ²		<u>Kaartschema's</u> Bancontact ¹ <u>Systeemrelevante betalingsverwerkers</u> ³ Mastercard Europe equensWorldline Worldline SA/NV Worldline Switzerland Ltd <u>Betalingssysteem</u> Uitwisselingscentrum en Verrekening (UCV) ¹
Post-trade infrastructuur	Effectenverrekening Effectenvereffening Effectenbewaarneming	Betalingen	Betalingsystemen Betalingsinstellingen en Instellingen voor elektronisch geld Betalingsverwerkers Kaartschema's
Andere infrastructuur	T2S SWIFT		

Bron: NBB.

1 Peer review in Eurostelsysteem/ESCB.

2 De NBB en ECB treden gezamenlijk op als hoofddoriteit.

3 Alleen voor bepaalde Belgische activiteiten – Wet van 24 maart 2017 houdende het toezicht op verwerkers van betalingstransacties.

Tabel D.7**Verloop van het aantal onder toezicht staande betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld**

(eindeperiodegegevens)

	2021	2022
Betalingsinstellingen	39	41
Naar Belgisch recht	34	34
Beperkte instellingen ¹	0	0
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	5	7
Instellingen voor elektronisch geld	7	6
Naar Belgisch recht	6	5
Beperkte instellingen ²	0	0
Bijkantoren naar buitenlands recht uit de EER	1	1

Bron: NBB.

- 1 'Beperkte betalingsinstellingen' zijn geregistreerd als beperkte betalingsinstelling op grond van artikel 82 van de wet van 11 maart 2018 en zijn onderworpen aan een beperkter regime.
- 2 'Beperkte instellingen' voor elektronisch geld zijn geregistreerd als beperkte betalingsinstelling op grond van artikel 200 van de wet van 11 maart 2018 en zijn onderworpen aan een beperkter regime.

Dit overzicht is voornamelijk gericht op de efficiëntie en veiligheid van het financiële stelsel, terwijl het microprudentieel toezicht betrekking heeft op de veiligheid van de operatoren die deze diensten aanbieden. In gevallen waar de Bank zowel oversight als prudentieel toezicht uitoefent, kunnen deze twee activiteiten als complementair worden beschouwd. Tabel D.6 geeft een overzicht van de systemen en instellingen die onder het toezicht of oversight van de Bank staan. Naast de classificatie op basis van het soort geleverde diensten worden de instellingen ook gegroepeerd volgens: (i) de rol van de Bank (namelijk prudentiële toezichthouder, overseer of beide) en (ii) de internationale dimensie van het systeem of de instelling (de Bank als enige autoriteit, internationale samenwerkingsovereenkomst met de Bank als hoofdrolspeler, of andere rol van de Bank).

De Europese bijkantoren meegerekend telt België 47 betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld. Tijdens het verslagjaar ontving de Bank opnieuw zeer regelmatig vergunningsaanvragen van kandidaten van verschillende oorsprong, terwijl verschillende spelers die recent een

vergunning hadden verkregen, verdwenen door het aangaan van allianties met bestaande marktpartijen. Samen met het aantal aangekondigde consolidaties doet dit vermoeden dat het aantal instellingen volgend jaar stabiel zou kunnen blijven of zelfs zou kunnen afnemen.

3.2 Toezichtsprioriteiten

De geopolitieke crisis ten gevolge van de Russische inval in Oekraïne had ook een impact op de FMI's en de betalingsinstellingen. De Bank volgde de ontwikkelingen in deze sector nauw op. Sinds de Russische invasie van Oekraïne namen verschillende landen sancties tegen Russische individuen en entiteiten. FMI's met een internationale dimensie (zowel qua activiteiten als qua deelnemers) moeten rekening houden met deze sancties, die ook voor sommige van hun deelnemers gelden. Bovendien raken de Russische tegenmaatregelen sommige van hun activiteiten in Rusland. De impact van dergelijke sancties/tegenmaatregelen op de (internationale) centrale effectenbewaarinstellingen ((international) central securities depositories – (I)CSD's), de depositobanken, de sector van de retailbetalingen en SWIFT wordt hieronder beschreven.

Een belangrijk aspect dat de Bank als prudentieel toezichthouder en overseer opvolgt, zijn de mogelijke gevolgen van de door de FMI's genomen risicobeheermaatregelen. Het vaststellen van inbreuken op het in België geldend sanctieregime behoort tot de bevoegdheid van de Algemene Administratie van de Thesaurie van de FOD Financiën, terwijl de Bank toezicht houdt op de ontwikkeling van procedures, interne controles en een passend risicobeheer door de instellingen die onder haar bevoegdheid vallen.

Een van die instellingen is de in België gevestigde ICSD Euroclear Bank. Aangezien deze instelling banden heeft met Russische deelnemers aan het door haar beheerde Euroclear-systeem en met de Russische effectenmarkt, moet zij het sanctieregime toepassen. Doordat sommige effectenposities geblokkeerd zijn als gevolg van sancties, hebben de periodieke interesten op deze effecten alsook de betalingen op hun verval dag een impact op de omvang van de balans van Euroclear Bank. Ook de intrekking van de Russische roebel als vereffeningvaluta in het Euroclearsysteem heeft gevolgen voor deze instelling.

Bij The Bank of New York Mellon SA/NV (BNYM SA/NV), de in België gevestigde dochteronderneming van The Bank of New York Mellon (met hoofdzetel in Amerika), waren de cliëntendeposito's al toegenomen tijdens de COVID-19-pandemie, enerzijds omdat de cliënten BNYM SA toen als een veilige haven beschouwden en anderzijds door de grote hoeveelheid liquiditeiten die in het systeem werden geïnjecteerd door monetairbeleidsinstrumenten. Door de Russische invasie van Oekraïne blijft dit 'veilige haven'-effect aanhouden.

Alle betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld met een vergunning in België werden bevestigd over de toepassing van beperkende maatregelen tegen Rusland in het kader van zijn inval in Oekraïne. Van de 39 instellingen gaven er 32 aan extra maatregelen te hebben genomen naar aanleiding van de sancties tegen Rusland. Die maatregelen omvatten onder meer regelmatige updates van sanctielijsten, identificatie van Russische en Wit-Russische cliënten, opschorting van het dienstenaanbod in of naar de aan sancties onderworpen regio's en herziening en versterking van de cyberbeveiligingsmaatregelen. De instellingen bleken dus een proactieve houding te hebben aangenomen voor het toepassen en opvolgen van de sancties.

Als aanbieder van kritieke diensten voor dagelijks berichtenverkeer voor financiële instellingen en marktinfrastructuur heeft SWIFT na internationaal en multilateraal overleg en op basis van verschillende verordeningen van de Europese Raad, 10 Russische en 4 Wit-Russische financiële instellingen uitgesloten van het SWIFT-netwerk op respectievelijk 12 en 20 maart en 14 juni.

Voorts was ook de (digitale) operationele weerbaarheid van de individuele instellingen en het financieel systeem in zijn geheel een belangrijke prioriteit voor de Bank in 2022. Cyberaanvallen zijn wereldwijd een dagelijkse realiteit geworden. De technieken en methodes die gebruikt worden bij dergelijke aanvallen worden steeds verfijnder, waardoor de aanvallen gesofisticeerder en krachtiger worden. De financiële sector is een logisch doelwit, gezien de hoge waarde die ze vertegenwoordigt. De geopolitieke crisis ten gevolge van de Russische inval in Oekraïne heeft deze dreiging verder aangewakkerd. Tot dusver heeft dit niet geleid tot grote incidenten op de Belgische financiële markt, maar verhoogde waakzaamheid blijft voor alle actoren geboden.

Voor meer informatie over digitale operationele weerbaarheid wordt verwezen naar hoofdstuk E hieronder.

E. Digitalisering

De digitalisering van financiële diensten won ook in 2022 verder aan belang. Ze laat consumenten, werknemers en ondernemingen immers toe het hoofd te bieden aan diverse uitdagingen, met name de COVID-19-pandemie die de afgelopen jaren woedde. Voorbeelden van innovatieve ontwikkelingen op het gebied van digitalisering zijn nieuwe bedrijfsmodellen die gebaseerd zijn op innovatieve betaaloplossingen, gebruik van ‘machine learning’/‘deep learning’ of robotgestuurde procesautomatisering om de operationele efficiëntie te verbeteren, inzet van kunstmatige intelligentie en gegevensanalyse ter verfijning van de commerciële strategieën, en gebruik van clouddiensten voor het beheer van IT-infrastructuren en de aggregatie van gegevens. Deze ontwikkelingen zijn vaak ingegeven door de ambitie om vooruit te lopen op grote veranderingen die verwacht worden in de structuur van de markt voor financiële diensten. De rol van de financiële diensten en actoren is op mondiaal niveau inderdaad sterk aan het veranderen. Zowel voor financiële als voor niet-financiële diensten wordt geleidelijk aan steeds meer gebruikgemaakt van geïntegreerde betaal-, e-commerce- en socialemediaplatformen en van ecosystemen voor samenwerking. De innovatie wordt met name vergemakkelijkt door het gebruik van modulaire technologieën die het voor verschillende financiële en niet-financiële actoren mogelijk maken te communiceren via interfaces (*application programming interfaces* – API’s).

Al deze ontwikkelingen hebben nu al een belangrijke impact op de risico’s voor financiële instellingen, de consument, het monetair beleid en/of de financiële stabiliteit. Aangezien digitalisatie leidt tot meer inter-connectiviteit, worden met name de (cyber)veiligheid en de continuïteit van de onderliggende systemen en infrastructuren alsmaar crucialer. Vermoedelijk zullen de risico’s die gepaard gaan met digitalisatie in de voorzienbare toekomst enkel toenemen.

Tegen deze achtergrond heeft de Europese Commissie een digitale strategie voorgesteld met het oog op de bevordering van digitale innovatie, de totstandbrenging van een eengemaakte digitale markt voor financiële diensten en een Europese ruimte voor financiële data, om de toegang tot en het delen van dergelijke data te stimuleren. Een andere doelstelling van deze strategie is een betere beheersing van de risico’s die verbonden zijn aan de digitale innovatie. Dit leidde tot enkele Europese wetgevingsinitiatieven, waar de Bank nauw bij betrokken is.

Twee van deze initiatieven, namelijk deze die betrekking hebben op operationele weerbaarheid en cryptoactiva, worden hieronder besproken. Daarnaast wordt ook aandacht besteed aan een ander wetgevend initiatief met betrekking tot geharmoniseerde regels voor artificiële intelligentie, dat in april 2021 werd gelanceerd door de Europese Commissie. Voorts wordt in dit hoofdstuk ook ingegaan op de initiatieven die de Bank ontplooit om het ECB-project voor een digitale euro te ondersteunen, en op de inspanningen die worden geleverd om de FinTech-/InsurTech-ontwikkelingen bij de instellingen onder toezicht in kaart te brengen en de cyber- en IT-risico’s bij deze instellingen te beperken.

1. Digital euro

Sinds het vorige jaarverslag van de Bank werden er met alle belanghebbenden uitvoerig besprekingen gevoerd over de opzet van een digitale euro. De belangrijkste doelstellingen van een digitale euro zouden zijn de digitalisering en de efficiëntie van de Europese economie verder te stimuleren en tegelijkertijd strategische zelfvoorziening mogelijk te maken zonder extra concurrentie voor particuliere betalingsoplossingen te creëren. In oktober 2021 startte het Eurosysteem met een

onderzoeksfase van 24 maanden voor het project voor een digitale euro teneinde de besluitvorming over de belangrijkste kwesties in verband met het ontwerp en de verspreiding ervan af te ronden en een prototype te ontwikkelen.

Een van de belangrijkste tot dusver genomen beslissingen betreft het overmakingsmechanisme. Er is met name besloten dat het Eurosysteem een door een derde gevalideerde online-oplossing en een over-the-counter offline-oplossing verder zal onderzoeken. Bij de eerste oplossing worden de transacties online uitgevoerd en gevalideerd door een vertrouwde autoriteit, terwijl de tweede oplossing inhoudt dat twee gebruikers transacties uitvoeren via hun smartphone (of een ander geschikt apparaat) en niet via een online dienst. Wanneer deze laatste oplossing op de markt kan worden gebracht is echter minder zeker omdat deze afhankelijk is van 'near-field communication'-technologie (NFC). Indien het onmogelijk blijkt om tijdig een over-the-counter offline-oplossing ten uitvoer te leggen, zal de ontwikkeling van de door een derde gevalideerde online-oplossing geen vertraging oplopen.

De afgelopen maanden is ook uitvoerig nagedacht over wat het publiek als het belangrijkste kenmerk van de digitale euro beschouwt, namelijk de privacy. Aanvankelijk werd in een basisscenario overwogen om de huidige antiwitwas- en privacybeschermingspraktijken van de digitale oplossingen uit de particuliere sector ongewijzigd over te nemen. Sindsdien is echter besloten dat het Eurosysteem twee extra opties zal onderzoeken die ten behoeve van de privacybescherming afwijken van de bovengenoemde oplossing. Deze twee opties zijn selectieve privacy voor kleine onlinebetalingen en een offline functionaliteit die de saldi en transactiegegevens van gebruikers privé houdt. Er moet verder worden onderzocht hoe deze twee opties mogelijk kunnen worden gemaakt, hetzij binnen het huidige regelgevingskader, hetzij met een nieuwe, op maat gesneden regeling. Ook worden verschillende technologieën getest om de privacy van de online-oplossing te verbeteren. Overeenkomstig het besluit van de Raad van Bestuur van de ECB verbindt het Eurosysteem zich er in ieder geval toe om het hoogst mogelijke niveau van vertrouwelijkheid binnen het regelgevingskader te waarborgen.

Tot slot heeft het Eurosysteem onlangs een belangrijke stap gezet om de financiële stabiliteit

te vrijwaren door te onderzoeken met welke instrumenten de hoeveelheid digitale euro's in omloop kan worden gecontroleerd, zodat het gebruik ervan voor beleggingsdoeleinden kan worden voorkomen. Zowel kwantitatieve beperkingen op het bezit van digitale euro's door individuele gebruikers als op gedifferentieerde vergoedingen gebaseerde instrumenten, die zodanig kunnen worden gekalibreerd dat het bezit van digitale euro's boven een bepaalde drempel wordt ontmoedigd, zijn hierbij aan bod gekomen. Beide soorten instrumenten zullen in de opzet van de digitale euro in overweging worden genomen, zodat de geschikte instrumenten en parameters dichter bij het tijdstip van uitgifte kunnen worden vastgelegd en in de toekomst flexibel blijven.

Parallel aan dit Jaarverslag blijft het Eurosysteem tijdens de rest van de onderzoeksfase actief contact houden met alle belanghebbenden en een volgende reeks discussiegroepen is gepland voor de voltooiing van het prototype. Het Eurosysteem zal in het najaar van 2023 beslissen of de digitale euro al dan niet wordt uitgegeven. Als het project groen licht krijgt, is de volgende fase de concrete tenuitvoerlegging. Deze fase zal naar verwachting ongeveer drie jaar duren en zal gericht zijn op de ontwikkeling en uitvoering van de technische oplossingen en commerciële overeenkomsten die nodig zijn om een digitale euro te leveren.

2. FinTech

2.1 Prudentiële behandeling van blootstellingen aan cryptoactiva en ontwerp van Europese verordening

Ontwerp van Europese verordening betreffende markten in cryptoactiva (MiCA)

Recente gebeurtenissen op de 'stablecoin'-markten, zoals het debacle van de cryptomunt 'TerraUSD' of het faillissement van de crypto-beurs FTX, hebben het belang benadrukt van consumentenbeschermingsregels voor cryptoactiva. Sommige stablecoins, die gekoppeld zijn aan de waarde van officiële valuta's zoals de euro, vormen bovendien een risico voor betalingssystemen of voor de monetaire soevereiniteit indien zij als betaalmiddel worden aanvaard. Dat rechtvaardigt een wetgevend initiatief.

Het voorstel voor een verordening betreffende de markten in cryptoactiva (*Markets in Crypto Assets – MiCA*) strekt ertoe deze risico's van cryptoactiva te reguleren. Over dit voorstel is in juni 2022 een politiek akkoord bereikt na interinstitutionele onderhandelingen (trilogie) tussen het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie.

De MiCA-verordening betreft cryptoactiva die niet onder de bestaande regelgeving inzake financiële instrumenten en elektronisch geld vallen.

De verordening is van toepassing op verscheidene spelers: uitgevers die cryptoactiva aanbieden aan het publiek¹ of toelating tot de handel op een markt in cryptoactiva vragen, en aanbieders van cryptoactivadiensten.

De verordening voorziet in drie verschillende regelingen, afhankelijk van de categorie cryptoactiva (zie Tabel E.1). De eerste twee categorieën activa bestaan uit stablecoins, die gekoppeld zijn aan de waarde van een valuta of andere activa. Deze activa worden ingedeeld in 'e-money tokens' en 'asset-referenced tokens', op basis van hun referentieactiva. De derde categorie is een restcategorie met alle overige cryptoactiva. Met deze restcategorie geeft de wetgever uiting aan haar wens om alle cryptoactiva te reguleren.

De eerste reeks regels betreft uitgevers die cryptoactiva aanbieden aan het publiek of toelating

1 Aanbieding aan het publiek houdt in dat informatie wordt verschaft op basis waarvan potentiële houders kunnen besluiten cryptoactiva te kopen, bijvoorbeeld via een website.

tot de handel op een markt in cryptoactiva vragen. Dit zijn in hoofdzaak de emittenten van cryptoactiva.

Het eerste vereiste is dat emittenten een voorafgaande vergunning moeten aanvragen. Voor de uitgifte van e-money tokens zijn enkel kredietinstellingen en instellingen voor elektronisch geld als emittent toegelaten. De verordening voorziet ook in vereisten inzake consumentenbescherming, zoals het recht om te allen tijde te worden terugbetaald tegen de marktwaarde van de referentieactiva. Hiertoe dient de emittent een reserve van voldoende liquide en veilige activa aan te leggen en te handhaven. Daarnaast worden voor de emittenten gedrags- en transparantieregels vastgelegd, evenals kapitaal-, liquiditeits-, governance- en risicobeheervereisten. Tot slot moet het 'white paper'² voor asset-referenced tokens voorafgaandelijk worden goedgekeurd, terwijl dat voor e-money tokens enkel voorafgaandelijk ter kennis moet worden gebracht van de bevoegde autoriteiten.

Er gelden strengere regels voor emittenten van asset-referenced tokens en e-money tokens die als significant worden beschouwd, omdat zij een aanzienlijke impact kunnen hebben op de financiële stabiliteit. Deze regels hebben met name betrekking op kapitaalvereisten en liquiditeitsbeheer. Voor de aanbidding aan het publiek en de toelating tot de handel van de derde categorie activa (restactiva) moet het white paper louter voorafgaandelijk ter kennis moet

2 Het white paper is een document dat door de emittent onder zijn verantwoordelijkheid wordt opgesteld en gepubliceerd, dat de belangrijkste door de MiCA-verordening vereiste informatie bevat (bv. informatie over de emittent, het project, het type activa, de rechten daarop, en de technologie), zodat potentiële kopers van cryptoactiva met kennis van zaken kunnen beslissen over de aankoop.

Tabel E.1

Categorieën van activa volgens MiCA

	Tokens met stabiele waarde (stablecoins)		Overige cryptoactiva
	E-Money Token	Asset-referenced Token	
Referentieactiva	Eén officiële valuta	Een korf van officiële valuta of andere activa zoals goud	Heeft niet tot doel een stabiele waarde te behouden ten opzichte van referentieactiva (bijvoorbeeld gebruikstokens of 'utility tokens') ¹

Bron: NBB.

1 De belangrijkste functie van gebruikstokens is het verschaffen van toekomstige toegang tot een dienst of product van een onderneming.

worden gebracht van de bevoegde autoriteiten. De personen die deze activa aan het publiek aanbieden, zijn daarnaast onderworpen aan gedragsregels en andere specifieke verplichtingen.

De tweede reeks regels heeft betrekking op aanbieders van cryptoactivadiensten zoals de bewaring van cryptoactiva, de exploitatie van een handelsplatform en de uitvoering van orders. Deze aanbieders zijn onderworpen aan een voorafgaande vergunning, of een voorafgaande kennisgeving in het geval van bepaalde instellingen – zoals kredietinstellingen – waarvoor al een prudentieel stelsel geldt. Deze regels zijn integraal van toepassing op aanbieders van cryptoactivadiensten waarbij de emittent niet of moeilijk kan worden geïdentificeerd, zoals bitcoin.

De verordening zal achttien maanden na haar inwerkingtreding van toepassing zijn, met uitzondering van de regels voor asset-referenced tokens en e-money tokens, die twaalf maanden na inwerkingtreding van toepassing zullen zijn.

Prudentiële behandeling van blootstellingen aan cryptoactiva door het Bazels Comité voor Banktoezicht (Basel Committee on Banking Supervision – BCBS)

Hoewel de banken momenteel een beperkte blootstelling hebben aan cryptoactiva, leiden de aanhoudende groei en innovatie van de markt van cryptoactiva en cryptoactivadiensten tot een toenemende belangstelling vanwege de banksector. Deze ontwikkeling zou nieuwe risico's met zich mee kunnen brengen voor de financiële stabiliteit en het bankstelsel.

Tegen deze achtergrond heeft het BCBS in december 2022 een norm goedgekeurd voor de prudentiële behandeling van blootstellingen van banken aan cryptoactiva. In deze norm, die werd voorafgegaan door twee (publieke) consultaties in 2021 en 2022, worden deze blootstellingen ingedeeld in twee groepen, op basis van bepaalde kenmerken van cryptoactiva (zie Grafiek E.1):

- De eerste groep betreft activa die in aanmerking komen voor een behandeling overeenkomstig het bestaande Bazel-raamwerk, onder voorbehoud van een aantal wijzigingen en aanvullende richtnoeren. Deze eerste groep is onderverdeeld in

twee subgroepen: de getokeniseerde¹ versies van traditionele activa (Groep 1a), en de stablecoins² (Groep 1b). Om in aanmerking te komen voor deze groep, moeten de activa voldoen aan voorwaarden betreffende (1) het juridisch kader voor de rechten en plichten in verband met de activa, (2) de overdraagbaarheid en het definitieve karakter van de afwikkeling van transacties op de activa, en (3) de identificatie en de regelgeving van, het toezicht op of het risicobeheerkader van spelers die deel uitmaken van het ecosysteem van de cryptoactiva (spelers die zorgen voor terugbetalingen, overdrachten, validering van transacties, belegging van de activareserve, enz.). Voor stablecoins wordt vereist dat de emittent gereguleerd is en onder toezicht staat en onderworpen is aan prudentiële kapitaal- en liquiditeitsvereisten, en dat het stabilisatiemechanisme robuust is.

In het algemeen zullen voor de activa in deze eerste groep kapitaalvereisten gelden die gebaseerd zijn op het risicogewicht van de onderliggende blootstellingen in het Bazel-raamwerk. Daarnaast wordt voorzien in een aanvullend vereiste van risicogewogen activa (RWA) ter dekking van risico's die specifiek zijn voor de technologische infrastructuur van dit type activa, indien deze specifieke zwaktes kent.

- De tweede groep omvat de activa die niet voldoen aan alle voorwaarden om tot de eerste groep te behoren. Deze activa worden ook in twee subgroepen ingedeeld. De activa zullen in principe worden onderworpen aan een nieuwe conservatieve prudentiële behandeling (Groep 2b), waarbij een risicogewicht wordt toegepast van 1250 % van de hoogste absolute waarde van enerzijds de geaggregeerde lange posities en anderzijds de geaggregeerde korte posities in de cryptoactiva. In de norm wordt echter voorgesteld om rekening te houden met de dekking van bepaalde cryptoactiva in de tweede groep die aan bepaalde criteria voldoen (Groep 2a). Blootstellingen aan deze activa (en de bijbehorende derivaten) zullen worden onderworpen aan een gewijzigde versie van de

1 Getokeniseerde traditionele activa zijn digitale representaties van traditionele financiële activa die zijn verkregen via cryptografie, 'distributed ledger technology' (DLT) of soortgelijke technologie waarbij het bezit van de activa wordt vastgelegd.

2 Stablecoins zijn cryptoactiva die tot doel hebben een stabiele waarde te behouden ten opzichte van een specifiek actief of van een pool of korf van activa.

(vereenvoudigde) standaardbenadering van het marktrisico.

Tot slot geldt voor blootstellingen aan activa van de tweede groep een limiet van 1% van het Tier 1-kapitaal. Bij overschrijding van deze limiet worden voor het bedrag boven 1% de conservatievere kapitaalvereisten van Groep 2b toegepast. Indien de blootstelling meer dan 2% van het Tier 1-kapitaal bedraagt, is de volledige

blootstelling onderworpen aan deze conservatievere kapitaalvereisten.

- Andere vereisten (i.v.m. operationeel risico, liquiditeitsrisico, hefboomratio, grote risicoposities, enz.) zijn van toepassing op alle categorieën cryptoactiva.

De voorgestelde behandeling kan als volgt worden samengevat:

Grafiek E.1

Structuur van de prudentiële behandeling van blootstellingen aan crypto-activa (Bazels Comité voor banktoezicht)¹

Bron: BCBS.

¹ Prudential treatment of cryptoasset exposures (December 2022) (niet-officiële vertaling).

Een van de meest besproken kwesties in de reacties op de consultaties was de voorwaarde waaraan stablecoins moeten voldoen om tot de eerste groep activa te behoren. Er werd namelijk voorgesteld dat cryptoactiva twee tests zouden moeten doorstaan om hiervoor in aanmerking te komen.

- Met de eerste test moest worden gewaarborgd dat de activa te allen tijde tegen de marktwaarde van de referentieactiva kunnen worden terugbetaald. Deze test omvatte een reeks voorwaarden in verband met het type stabilisatiemechanisme en de garanties die dit biedt. Dit mechanisme moest met name steunen op een voldoende grote activareserve. Deze test werd behouden in de norm die uiteindelijk werd goedgekeurd.
- Een tweede test moest ervoor zorgen dat de houder het actief op de markt kan verkopen tegen een prijs die dicht bij de marktwaarde van de referentieactiva ligt. In deze test werd een tolerantiedrempel vastgelegd voor de afwijking van de marktwaarde van het actief ten opzichte van de marktwaarde van de referentieactiva, gemeten over een periode van 12 maanden. De bedoeling was om de eerste test aan te vullen met een beoordeling van de waarschijnlijkheid dat het actief kan worden teruggekocht tegen de marktwaarde van de referentieactiva. Deze tweede test werd afgeschaft, maar tegen eind 2023 zal opnieuw worden bekeken of er statistische tests kunnen worden ontwikkeld om stablecoins met een laag risico te identificeren.
- Een tweede discussiepunt was de vraag of zogenaamde 'permissionless'¹ activa in aanmerking komen voor Groep 1. Deze activa zullen worden uitgesloten van Groep 1, maar dit zal eind 2023 worden herbeoordeeld.

De norm wordt van toepassing op 1 januari 2025.

¹ Op het gebied van distributed ledger technology verwijst de term 'permissionless' naar een bepaalde configuratie van deze technologie waarbij gebruikers en 'nodes' ('knooppunten', d.w.z. de computers die een kopie van het ledger bevatten en transacties helpen registreren) niet hoeven te worden geauthenticeerd of goedgekeurd.

2.2 Regelgeving ten aanzien van het gebruik van artificiële intelligentie

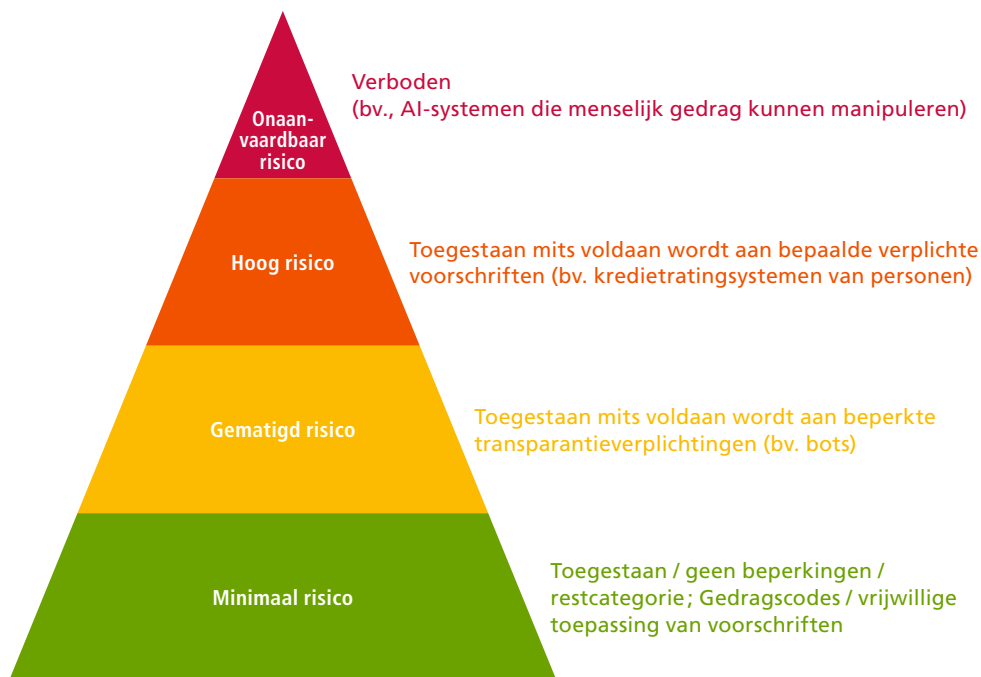
Regelgeving van artificiële intelligentie (AI) en impact op instellingen die kredietratingsystemen en systemen voor levens- en ziektekostenverzekeringen aanbieden

Op 21 april 2021 publiceerde de Europese Commissie een voorstel voor een verordening tot vaststelling van geharmoniseerde regels betreffende artificiële intelligentie, om de bescherming van de grondrechten van de EU te waarborgen en innovatie te bevorderen. Dit voorstel betreft de ontwikkeling, het in de handel brengen en het gebruik van AI-systemen in de Unie en voorziet in een evenredige, risicogebaseerde aanpak, gaande van een totaal verbod tot de vrijwillige toepassing van bepaalde regels (zie Grafiek E.2): (1) AI-systemen die een onaanvaardbaar geacht risico inhouden (zoals systemen die menselijk gedrag kunnen manipuleren) zijn verboden; (2) AI-systemen met een hoog risico voor de grondrechten worden onderworpen aan strenge vereisten, die nader zullen worden gespecificeerd in geharmoniseerde normen; (3) voor bepaalde systemen met een beperkter risico (emotieherkenningssystemen, systemen die interageren met mensen) gelden beperkte transparantieplichtingen die inhouden dat menselijke gebruikers op de hoogte moeten worden gesteld van het feit dat zij interageren met een AI-systeem; (4) voor andere systemen die geacht worden een minimaal risico met zich mee te brengen gelden er geen verplichtingen, maar wordt de opstelling van gedragscodes die bedoeld zijn ter bevordering van de vrijwillige toepassing van de voorschriften die gelden voor AI-systemen met een hoog risico, vergemakkelijkt en aangemoedigd.

In november 2022 keurde de Raad een algemene oriëntatie goed, waarna de interinstitutionele onderhandelingen (trilogen) tussen het Europees Parlement, de Raad en de Europese Commissie konden worden opgestart. De risicogebaseerde aanpak werd hierbij bevestigd. Systemen met een potentieel hoog risico worden in een bijlage opgesomd. Het gaat met name om (1) AI-systemen voor de beoordeling van de kredietwaardigheid of de kredietrating van natuurlijke personen en (2) AI-systemen voor risicobeoordeling en prijsstelling, voor natuurlijke personen, die in het kader van levens- en ziektekostenverzekeringen worden gebruikt.

Grafiek E.2

Voorstel voor een verordening inzake 'artificiële intelligentie': een op risico gebaseerde benadering¹

Bron: NBB.

¹ Zie ook <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai>.

Alle in deze bijlage vermelde AI-systemen worden beschouwd als AI-systemen met een hoog risico, tenzij hun output een louter bijkomstige rol speelt bij de menselijke besluitvorming of de activiteiten waarbij ze worden gebruikt.

Net als het voorstel van de Commissie beoogt de algemene oriëntatie een preventief systeem in te voeren dat in hoofdzaak gebaseerd is op (1) de toepassing van conformiteitsbeoordelingsmechanismen door de aanbieders van AI-systemen en (2) de controle op deze mechanismen. Een aanbieder van een AI-systeem valt onder de voorgestelde regels indien hij een AI-systeem ontwikkelt of laat ontwikkelen en het onder eigen naam of via een geregistreerd handelsmerk in de handel brengt of in gebruik stelt.

Voor aanbieders van AI-systemen met een hoog risico zullen er aanvullende verplichtingen gelden, zoals de invoering van een risicobeheersysteem, en passende praktijken inzake governance,

databaseer en menselijk toezicht, zodat de gebruiker kan besluiten het systeem niet te gebruiken of het stop te zetten.

2.3 Fintech onderzoek en analyse voor kredietinstellingen

In 2017 startte de Bank met een enquête over FinTech en digitalisering bij een selectie van banken en financiële instellingen. Deze enquête gaf een overzicht van de impact van FinTech op de Belgische financiële sector en vormde de aanzet tot een dialoog met de marktpelers over verschillende digitale thema's. De analyse van de antwoorden op de enquête werd in 2018 aan de deelnemers en het publiek meegedeeld en er werd een reeks beste praktijken inzake governance, organisatie en opvolging inzake FinTech- en digitaliseringstrategie gepubliceerd.

Gelet op de technologische en marktontwikkelingen voerde de Bank in 2020 een nieuwe enquête uit, waarvan de resultaten in 2021 aan de

banken werden meegedeeld en in 2022 openbaar zijn gemaakt¹. Uit deze bevraging bleek dat de banken over het algemeen vooruitgang hadden geboekt bij hun digitale transitie, maar dat de snelheid van deze transitie varieerde binnen de Belgische banksector.

Deze Belgische enquête werd gevolgd door initiatieven van de Europese Centrale Bank op het gebied van digitalisering en FinTech binnen het SSM. Tot de toezichts- en risicobeoordelingsprioriteiten van het SSM voor 2022-2024 behoren immers het aanpakken van structurele zwakheden in bedrijfsmodellen door middel van effectieve digitaliseringsstrategieën en een sterkere governance. In dit verband heeft de ECB samengewerkt met de Europese nationale toezichthouders (waaronder de Bank) om haar marktkennis te verbeteren. In een eerste fase werd de sector geraadpleegd over digitale transformatie en het gebruik van FinTech. Als tweede stap werd in de zomer van 2022 een bredere enquête over deze onderwerpen gelanceerd onder significante kredietinstellingen. Dankzij deze enquête kon informatie worden verzameld die niet op een consistente en gecoördineerde manier beschikbaar was binnen het SSM. De resultaten zullen van belang zijn bij

¹ [bfw-digitaal-editie2-2022-03-artikel-begassededhaem-mention-romont.pdf](#) (financialforum.be).

(i) het stellen van de prudentiële prioriteiten, (ii) het bepalen van de punten die nader moeten worden beoordeeld, en (iii) het ontwikkelen van richtsnoeren voor de toezichthouders van het SSM om de risico's te beoordelen en de prudentiële verwachtingen voor banken vast te stellen. De belangrijkste bevindingen zijn ook relevant voor het verduidelijken van de SREP-methodologie inzake bedrijfsmodellen en governance voor het gebruik van nieuwe technologieën.

2.4 InsurTech-enquête en -analyse bij verzekeringsondernemingen

Technologische innovatie heeft een steeds grotere impact op het bedrijfsmodel van de verzekeringsondernemingen. De snelle veranderingen die de technologische innovaties met zich meebrengen, creëren niet alleen opportuniteiten voor startende en gevestigde technologiebedrijven om financiële diensten te verlenen, maar laten traditionele verzekeraars ook toe hun bedrijfsmodel, diensten en producten aan te passen en te verbeteren. Deze nieuwe tendensen kunnen echter ook bepaalde risico's creëren of versterken.

- **Om inzicht te krijgen in dit veranderende landschap en in de huidige stand van zaken in dit domein, heeft de Bank de verzekeringsondernemingen bevroegd.** Hierbij werd

in de eerste plaats beoogd een beeld te krijgen van de visie en de strategie van de verzekeraars op het gebied van InsurTech en digitalisatie. De ondernemingen gaven aan dat digitalisatie de operationele efficiëntie en de klanttevredenheid heeft verhoogd, maar dat de *war on talent* verdere innovatie bemoeilijkt.

- In de tweede plaats werd de verzekeringsondernemingen gevraagd een gedetailleerd beeld te geven van de technologieën die ze gebruiken of aan het ontwikkelen zijn. Uit de antwoorden bleek dat de ondernemingen sterk inzetten op veel voorkomende technologieën zoals de cloud. Ook doen ze in grote mate een beroep op meer innovatieve technologieën zoals artificiële intelligentie en ecosystemen. Daarnaast werd vastgesteld dat de digitalisatie aanwezig is in bijna alle aspecten van de waardeketen, maar voornamelijk in de distributie of onderschrijving en het schadebeheer. Uit de analyse bleek ook dat vooral in het niet-levensverzekeringsegment geïnnoveerd wordt, onder meer in de auto- en brandverzekering.
- Gevraagd naar de risico's die voor hen verbonden zijn aan innovatieve digitalisatie, gaven de verzekeringsondernemingen ten slotte aan dat er sprake is van een verhoogd cyber- en operationeel risico en dat in sommige gevallen ook de rendabiliteit beïnvloed wordt, maar dat ze de nodige maatregelen nemen om deze risico's te beheren.

3. Digitale operationele weerbaarheid

3.1 Cyber- en IT-gerelateerde dreigingen

Op het gebied van cyber- en IT-gerelateerde dreigingen werd 2022 nog in zekere mate gekenmerkt door de naweeën van de COVID-19-pandemie. De uitdagingen die hiermee gepaard gingen, zoals massaal thuiswerk, beperktere fysieke aanwezigheid van operatoren, specifieke aanvalspatronen, e.d., werden echter adequaat opgevangen in de financiële sector. De gevonden oplossingen maken inmiddels deel uit van het 'nieuwe normaal'.

Na de Russische invasie in Oekraïne is de financiële sector nog meer blootgesteld aan deze dreigingen. In februari 2022 nam het geopolitieke conflict in Oost-Europa een belangrijke wending door

de inval van Rusland in Oekraïne. Gezien de brede en nadrukkelijke westerse steun aan Oekraïne en het Europees sanctiebeleid ten aanzien van Rusland, werd het plots veel waarschijnlijker dat Europese landen, en met name België, door de aanwezigheid van belangrijke internationale instellingen en marktinfrastructuren, doelwit zouden worden van cyberaanvallen gepleegd door hetzij groepen die gelinkt zijn aan natiestaten, hetzij zogenaamde 'hacktivisten'. Ook scenario's waarbij de aanvallers onbedoeld nevenschade ('collateral damage') veroorzaken mogen evenmin worden uitgesloten als aanvallen op niet-financiële kritieke infrastructuren (telecom, energie, ...), die een substantiële impact kunnen hebben op de financiële sector. De Bank en de volledige financiële sector zijn sinds de escalatie van het geopolitieke conflict in een verhoogde staat van paraatheid. Dankzij diverse voorzorgsmaatregelen heeft deze concrete dreiging tijdens het rapporteringsjaar gelukkig niet tot al te belangrijke operationele incidenten geleid.

Cyberaanvallen zijn hoe dan ook de voorbije jaren wereldwijd geëvolueerd tot een dagdagelijkse realiteit. Er wordt ook vastgesteld dat de aanvallers hun technieken en methodes verder aanscherpen, waardoor een deel van de aanvallen steeds gesofisticeerder, krachtiger en/of grootschaliger wordt. Verwacht wordt dan ook dat het aantal langdurige en doelgerichte cyberaanvallen in de toekomst verder zal toenemen, waarbij de financiële sector logischerwijs één van de potentiële doelwitten blijft. De lijst van wereldwijde cyberaanvallen op financiële instellingen opgesteld door de denktank 'Carnegie Endowment for International Peace'¹ schetst een actueel beeld van de cyberdreigingen voor de sector. In 2022 werden bij de gerapporteerde cyberaanvallen bijvoorbeeld gevoelige gegevens ontvreemd, systemen ontwricht en frauduleuze transacties geïnitieerd. Hierbij werd niet zelden gebruikgemaakt van zogenaamde ransomware, gedistribueerde 'denial-of-service'(DDoS)-aanvallen, en misbruik gemaakt van kwetsbaarheden bij instellingen, onder meer in hun toeleveringsketen, en/of van de goedgelovigheid van medewerkers.

Verzekerings- of herverzekeringsondernemingen en -groepen zijn op twee fronten kwetsbaar voor cyber-risico's: enerzijds zijn ze als instellingen zelf blootgesteld aan cyberaanvallen en anderzijds ondervinden

¹ Zie [Timeline of Cyber Incidents Involving Financial Institutions – Carnegie Endowment for International Peace](#).

ze de gevolgen van de cyberaanvallen die gericht zijn op hun cliënten, hetzij omdat ze expliciet dekking verlenen voor cyberrisico's (*affirmative cyber insurance*), hetzij omdat deze risico's impliciet gedekt zijn door andere door hen aangeboden verzekeringen (*silent of non-affirmative cyber insurance*). Gelet op de toename van het aantal cyberaanvallen tijdens de pandemie en het sterker publiek bewustzijn van het risico om er een doelwit van te worden, verwacht de Bank dat de cyberverzekeringsmarkt snel zal groeien.

Naast cyberrisico's brengt de sterke afhankelijkheid van IT-oplossingen in de financiële sector ook andere uitdagingen met zich mee.

Traditionele instellingen worden onder druk gezet door innovatieve spelers, toegenomen verwachtingen van klanten betreffende de aangeboden diensten en beschikbaarheid, of toenemende (veiligheids)risico's (bijvoorbeeld door het gebruik van niet langer ondersteunde 'End-of-Life'-software om hun soms sterk verouderde IT-architectuur op relatief korte termijn te vernieuwen), maar de complexiteit van hun IT-landschap maakt het tot een grote uitdaging om dit op een verantwoorde manier te realiseren. Tevens is het risico van een toenemende afhankelijkheid van derde partijen voor IT-diensten en van andere gestandaardiseerde informatiesysteemcomponenten sterk aanwezig. Met name cloudoplossingen worden steeds vaker en voor steeds belangrijker processen aangewend. Door het beperkte aantal kritieke dienstverleners loopt de financiële sector een alsmat toenemend concentratierisico. De afgelopen jaren werd ook zeer duidelijk welke impact geopolitieke spanningen op bepaalde toeleveringsketens kunnen hebben. Ook het voldoende uitgebreid testen van software en hersteloplossingen voor een waaier aan extreme maar plausibele scenario's blijft een belangrijk aandachtspunt.

Het is dan ook van belang dat de bestuursorganen van de financiële actoren over de nodige expertise en informatie beschikken om de risico's op passende wijze te kunnen opvolgen, en dat ze adequate maatregelen opnemen in hun strategische planning om de risico's binnen aanvaardbare perken te houden. Nogal wat instellingen geven echter aan dat zij moeilijkheden ondervinden om voldoende mensen aan te werven die over de juiste vaardigheden en expertise beschikken. Daarnaast dienen alle medewerkers van deze instellingen zich bewust te zijn van het cyber- en IT-risico, te begrijpen hoe deze risico's kunnen optreden en te weten hoe zij zich

moeten gedragen en reageren wanneer er zich een dergelijk risico voordoet.

3.2 Richtsnoeren en ontwikkelingen op wetgevend vlak

De Bank heeft de afgelopen jaren in belangrijke mate bijgedragen aan een regelgevend kader om de beheersing van cyber- en IT-risico's te verbeteren. De circulaire betreffende de verwachtingen van de Bank op het vlak van operationele bedrijfscontinuïteit en beveiliging van systeemrelevante instellingen is nog steeds een belangrijke referentie. Verder draagt de Bank actief bij aan de totstandkoming van een Europees regelgevend kader voor het beheer van cyber- en IT-risico's in de schoot van de EBA. Dit resulteerde achtereenvolgens in de publicatie van richtsnoeren voor toezichthouders betreffende de beoordeling van het ICT-risico in het kader van het SREP, richtsnoeren voor uitbesteding en richtsnoeren voor het beheer van ICT- en veiligheidsrisico's. Voor de verzekeringssector kwam een soortgelijk reglementair kader tot stand onder de auspiciën van EIOPA, in de vorm van richtsnoeren voor uitbesteding aan cloudserviceproviders en richtsnoeren voor ICT-beveiliging en -governance. Al deze richtsnoeren werden ondertussen geïntegreerd in het toezichts- en beleidsraamwerk van de Bank. Voor betaalsystemen en marktinfrastructuren vormen de oversightverwachtingen van de ECB met betrekking tot cyberweerbaarheid de referentie. Ook op mondiaal niveau waren er belangrijke ontwikkelingen. Het Bazels Comité publiceerde in maart 2021 nieuwe principes voor het versterken van de operationele weerbaarheid van banken. Een van deze principes is aan ICT en cyberveiligheid gewijd. Deze principes zijn vanzelfsprekend ook zeer relevant in een digitale context.

Eind 2022 bekrachtigde het Europese Parlement een voorstel voor een verordening over digitale operationele weerbaarheid, de zogenaamde 'Digital Operational Resilience Act' (DORA). Deze verordening heeft als doel de risico's die gepaard gaan met de digitale transformatie in de financiële sector te matigen door strikte en gemeenschappelijke regels op te leggen met betrekking tot ICT-governance en risicobeheer, ICT-incidentrapportering en informatiedeling, veiligheidstests en het risico verbonden aan derde partijen die ICT-gerelateerde diensten verstrekken. Deze regels gelden voor een brede waaier aan financiële instellingen, maar ook

voor kritieke ICT-leveranciers (third-party providers), bijvoorbeeld cloudserviceproviders, die onderworpen zullen worden aan een vorm van oversight. Tijdens de bespreking van de ontwerp teksten op Europees niveau speelde de Bank een belangrijke adviserende rol in de Belgische delegatie. Zij zal ook intensief betrokken worden bij de uitwerking van technische standaarden die concreet gestalte zullen geven aan de verordening.

Ten slotte publiceerde de European Systemic Risk Board begin 2022 aanbevelingen voor de oprichting van een pan-Europees raamwerk voor de coördinatie van cyberincidenten met een systemisch karakter. Ook bij de uitwerking van deze aanbevelingen wordt de Bank nauw betrokken.

3.3 Operationele activiteiten

De beoordeling en de bevordering van de beheersing van cyber- en IT-risico's zijn topprioriteiten voor de Bank. Europese en internationale samenwerking wordt op dit vlak steeds belangrijker. De aandacht gaat hierbij enerzijds uit naar de beveiliging van en het vertrouwen in individuele financiële instellingen of FMI's en anderzijds naar sectoroverschrijdende strategieën om deze risico's te beheersen.

De benadering die de Bank hierbij hanteert is tweeledig. Enerzijds dienen de instellingen die onderworpen zijn aan het prudentieel toezicht eigen vermogen aan te houden ter dekking van hun operationele risico's, waaronder cyber- en IT-risico's. Anderzijds wordt nauw toegezien op de operationele veiligheid en robuustheid van de kritieke processen bij de financiële instellingen en FMI's. De beschikbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van de IT-systemen en -data staan hierbij centraal. De Bank voerde in 2022 diverse inspectieopdrachten uit (bij banken in het kader van het SSM) om na te gaan of het regelgevend kader wordt nageleefd en of de IT-systemen met betrekking tot het cyber- en IT-risico adequaat worden beheerd.

Daarnaast volgt zij deze risico's bij de financiële instellingen en FMI's op in het kader van haar permanente en periodieke toezichtswerkzaamheden. Naar aanleiding van de verhoogde cyberdreiging die uitging van de Russische invasie van Oekraïne, besliste de Bank in maart 2022 om de instellingen onder haar toezicht via diverse mededelingen bewust te maken van de cyberdreiging die uitging van deze crisis, en hen ertoe aan te zetten hun operationele paraatheid

aan te scherpen. Een selectie van significante instellingen werd bovendien verzocht een korte enquête in te vullen. De antwoorden op deze vragenlijst werden verder aangevuld tijdens follow-upsessies met de respondenten. Na een grondige analyse van de diverse antwoorden meent de Bank te mogen besluiten dat de sector in het algemeen goed op de hoogte was van het verhoogde dreigingsniveau en hierop gepast heeft gereageerd.

De Bank heeft in 2018 een programma voor ethische hacking opgezet, namelijk TIBER-BE (Threat Intelligence Based Ethical Red Teaming Belgium). Dit programma, dat het Belgische onderdeel is van een raamwerk dat werd ontwikkeld door het Eurosysteem, beoogt via gesofisticeerde tests de cyberweerbaarheid van individuele FMI's en financiële instellingen te verhogen, en inzicht te verschaffen in de cyberbeveiliging van de Belgische financiële sector in zijn geheel. De Bank stimuleert deze oefeningen vanuit haar rol als bewaker van de financiële stabiliteit. In 2022 werd het TIBER-BE raamwerk geactualiseerd op basis van ervaringen uit reeds afgeronde tests, en sloten er zich een aantal bijkomende instellingen aan. De sector blijkt overtuigd te zijn van de toegepaste methodologie en van de meerwaarde van deze specifieke tests.

De Bank besteedt ook in toenemende mate aandacht aan sectorbrede initiatieven. In het kader van het SSM worden bijvoorbeeld op regelmatige basis transversale analyses uitgevoerd over cyber- en IT-gerelateerde thema's. Zo werden alle significante banken alsook een aantal minder significante banken in 2022 opnieuw gevraagd om een IT-vragenlijst in te vullen die belangrijke informatie verschaft voor het jaarlijkse 'Supervisory Review and Evaluation Process', en toelaat transversale analyses uit te voeren. Ook een groot aantal verzekeringsondernemingen, beursvennootschappen, betalingsinstellingen en instellingen voor elektronisch geld werd gevraagd soortgelijke informatie te verschaffen met een vergelijkbaar doel.

Nieuw dit jaar was dat een selectie van financiële instellingen gevraagd werd om een lijst te verstrekken van de kritische derde partijen die hen ICT-gerelateerde diensten verlenen. Deze oefening sloot aan bij een initiatief van de Europese toezichhoudende autoriteiten (European Supervisory Authorities – ESA's), die op deze manier trachtten een eerste zicht te verkrijgen van de derde partijen die in de toekomst

aangeduid zouden kunnen worden als kritische dienstverleners onder de DORA-verordening.

In haar hoedanigheid van sectorale autoriteit voor de toepassing van de wet ter beveiliging en bescherming van kritieke infrastructuren (voornamelijk systeemrelevante banken en FMI's), beoordeelt de Bank tevens de doeltreffendheid van controlesystemen bij kritieke financiële infrastructuur. Eveneens in deze context organiseert en coördineert de Bank periodiek sectorbrede crisissimulatieoefeningen om de Belgische financiële sector voor te bereiden op potentiële operationele incidenten

met een systemisch karakter. In het kader van de wet ter beveiliging van netwerk- en informatiesystemen (NIS) fungeert de Bank als sectoraal meldpunt voor grote incidenten in de financiële sector.

De Bank neemt daarnaast ook deel aan verschillende internationale werkgroepen en fora om een beter inzicht te krijgen in de risico's die systemisch kunnen worden voor de financiële sector en om mitigerende maatregelen te bestuderen. Andere initiatieven hebben tot doel de uitwisseling van informatie tussen instellingen, toezichthouders, centrale banken, enz. te bevorderen.

F. Afwikkeling

Hoewel de banksector de crises en schokken van de voorbije jaren in het algemeen goed heeft doorstaan en zijn rol als bron van financiering van de economie is blijven vervullen, is het gezien de aanzienlijke veranderingen in het macro-economische klimaat en de daarmee gepaard gaande onzekerheden meer dan ooit nodig om de tweede pijler van de bankenunie beter in staat te stellen een eventuele crisis van een Europese bankgroep op ordelijke wijze op te lossen. De afwikkeling van de Sloveense en Kroatische dochterondernemingen van de groep Sberbank in februari heeft aangetoond dat het afwikkelingskader zowel robuust als flexibel genoeg is om het in gebreke blijven van een kleine groep doeltreffend aan te pakken. Het is echter belangrijk

niet van dit succesvolle resultaat uit te gaan en het afwikkelingskader verder te blijven ontwikkelen zodat het ook complexere gevallen van afwikkeling aankan.

Deze verdere ontwikkeling gebeurt hoofdzakelijk op drie vlakken. Ten eerste zijn in het verslagjaar wijzigingen in het wetgevingskader in gang gezet of afgerond om het afwikkelingskader te versterken. Hiertoe zijn lessen getrokken uit de eerste jaren van de toepassing van dit kader en is het toepassingsgebied ervan uitgebreid van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen tot andere financiële actoren zoals centrale tegenpartijen en verzekerings- en herverzekeringsondernemingen. Ten tweede hebben de afwikkelingsautoriteiten van de bankenunie onder de auspiciën van de gemeenschappelijke afwikkelingsraad (Single

Resolution Board – SRB) een programma opgesteld waaraan elke Europese bankgroep moet voldoen om tegen eind 2023 een minimumniveau van afwikkelbaarheid te bereiken. Tot slot is het komende jaar ook het laatste jaar van de overgangperiode waarin de opbouw van het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds zal moeten worden voltooid. Al deze projecten en verwezenlijkingen tonen aan welke vooruitgang reeds is geboekt, maar ook welke vorderingen nog moeten worden gemaakt, om de afwikkelbaarheid van de Europese financiële sector te waarborgen.

1. Wet- en regelgevend kader

1.1 Kredietinstellingen en beursvennootschappen

Afwikkelingskader

Na maandenlange onderhandelingen zijn de ministers van Financiën van de Eurogroep het in juni 2022 eens geworden over een plan waarin de toekomst van de bankenunie wordt vastgelegd. De oprichting van de bankenunie in 2014 was een krachtig antwoord op de financiële crisis, maar is tot op heden nog niet afgerond. Dit indachtig heeft de Eurogroep besloten om, als eerste stap naar de uiteindelijke voltooiing van de bankenunie, het kader voor crisisbeheersing en dat voor de nationale depositogarantiestelsels te versterken. Deze eerste stap omvat vier hoofdelementen.

Ten eerste zou de toetsing van het vereiste van algemeen belang moeten worden verduidelijkt en in de hele Europese Unie worden geharmoniseerd. De toetsing van het vereiste van algemeen belang bepaalt of voor een instelling die vermeend of daadwerkelijk in gebreke blijft, van de normale insolventieregels kan worden afgeweken door afwikkelingsinstrumenten toe te passen. Hoewel de richtlijn betreffende het herstel en de afwikkeling van banken (Bank Recovery and Resolution Directive – BRRD)¹ de belangrijkste elementen uiteenzet die afwikkelingsautoriteiten bij het uitvoeren van de toetsing

moeten beoordelen, werd vastgesteld dat de afwikkelingsautoriteiten in de EU uiteenlopende praktijken hanteren. Bijgevolg dient deze toets verder te worden verduidelijkt en geharmoniseerd, zodat soortgelijke kredietinstellingen in de hele EU op een consistente manier worden behandeld.

Ten tweede zouden sommige van de verduidelijkingen die in de openbaarbelangtoets moeten worden aangebracht, moeten leiden tot een ruimere toepassing van de afwikkelingsinstrumenten, ook op kleinere en middelgrote banken. Een dergelijke verruiming is wenselijk omdat het in gebreke blijven van een groter aantal kredietinstellingen aldus binnen het bestaande kader van de bankenunie, onder leiding van de SRB, kan worden opgelost. Hierdoor rijzen echter impliciet vragen over hoe de afwikkeling moet worden gefinancierd. De Eurogroep noemt twee mogelijke financieringsbronnen, namelijk de eigen middelen van de kredietinstellingen via het minimumvereiste voor eigen vermogen en in aanmerking komende passiva (Minimum Requirement for Own Funds and Eligible Liabilities – MREL) of de middelen van de sector via door de sector gefinancierde regelingen.

Ten derde roept de Eurogroep in dit verband op tot harmonisatie van het gebruik van de nationale depositogarantiestelsels in geval van crisis. Momenteel staat de richtlijn inzake de depositogarantiestelsels (Deposit Guarantee Schemes Directive – DGSD)² de lidstaten toe hun nationale depositogarantiestelsels preventief te laten ingrijpen, d.w.z. om het in gebreke blijven van een kredietinstelling te voorkomen, op voorwaarde dat een dergelijke interventie niet duurder is dan het terugbetalen van de deposito's. Een aantal lidstaten waaronder België heeft geen gebruik gemaakt van deze optie, waardoor een dergelijke interventie niet in elke lidstaat mogelijk is. Harmonisatie zou deze interventies consistentere, geloofwaardigere en voorspelbaardere moeten maken.

Het vierde door de Eurogroep genoemde element betreft de harmonisatie van bepaalde kenmerken van de nationale insolventieregelingen, teneinde deze beter in overeenstemming te brengen met de beginselen van het afwikkelingskader. Zo dient met name de rangorde van de deposito's in de hiërarchie van de schuldeisers te worden geharmoniseerd.

¹ Richtlijn 2014/59/EU van het Europees Parlement en de Raad van 15 mei 2014 betreffende de totstandbrenging van een kader voor het herstel en de afwikkeling van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en tot wijziging van Richtlijn 82/891/EEG van de Raad en de Richtlijnen 2001/24/EG, 2002/47/EG, 2004/25/EG, 2005/56/EG, 2007/36/EG, 2011/35/EU, 2012/30/EU en 2013/36/EU en de Verordeningen (EU) nr. 1093/2010 en (EU) nr. 648/2012, van het Europees Parlement en de Raad.

² Richtlijn 2014/49/EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 inzake de depositogarantiestelsels.

De bovenstaande elementen zouden ten uitvoer moeten worden gelegd via een wijziging van de BRRD en de DGSD, waarvoor de Europese Commissie in het eerste kwartaal van 2023 een voorstel zal indienen.

Wat betreft de toepassing van het afwikkelingskader heeft de EBA in januari 2022 nieuwe richtsnoeren gepubliceerd voor de verbetering van de afwikkelbaarheid¹. Deze richtsnoeren, die zowel gelden voor de instellingen als voor de afwikkelingsautoriteiten, hebben betrekking op operationele continuïteit, toegang tot financiële marktinfrastructuren, financiering en liquiditeit in afwikkeling, uitvoering van de inbreng van de particuliere sector (bail-in), bedrijfsreorganisatie en communicatie. De EBA-richtsnoeren, die in werking treden op 1 januari 2024, werden door de Bank omgezet in de circulaire houdende de EBA-richtsnoeren inzake crisismanagement².

MREL

Tijdens het verslagjaar werd verder gewerkt aan de geleidelijke invoering van de bij de BRRD³ ingevoerde MREL-regeling, waaraan kredietinstellingen volledig dienen te voldoen vanaf 1 januari 2024. De Europese wetgever wenste in het verslagjaar echter ook enkele details van deze regeling te verduidelijken, door middel van een verordening⁴. Deze verordening brengt twee verduidelijkingen aan, die voornamelijk verband houden met de CRR⁵. De eerste verduidelijking betreft de berekening van de totale verliesabsorptiecapaciteit (*total loss absorbing capacity* – TLAC) van mondiaal systeemrelevante instellingen. Hierdoor zal voor instrumenten uitgegeven door dochterondernemingen, die niet behoren tot dezelfde afwikkelingsgroep als de af te wikkelen

entiteit, een onderscheid worden gemaakt tussen uitgiftes onder het recht van een land met een wettelijk afdwingbaar afwikkelingskader en onder het recht van een derde land zonder dit wettelijk kader. De tweede aanpassing betreft de behandeling van instrumenten die in aanmerking komen voor de naleving van de interne MREL en die onrechtstreeks worden onderschreven door de af te wikkelen entiteit, waarbij beide entiteiten behoren tot dezelfde afwikkelingsgroep. Vanaf 2024 moeten deze instrumenten worden afgetrokken van de voorraad van instrumenten die in aanmerking komen voor de naleving van de interne MREL van de dochteronderneming die deze instrumenten heeft onderschreven. De aftrek zorgt ervoor dat dezelfde instrumenten die in aanmerking komen voor de naleving van de interne MREL niet bij meerdere entiteiten in een afwikkelingsgroep kunnen worden gebruikt om aan het MREL te voldoen.

Het is belangrijk dat het intern MREL van systeemrelevante dochterondernemingen wordt gekalibreerd met een buffer om het marktvertrouwen te waarborgen. Voor de uitvoering van SPE-strategieën is het van cruciaal belang dat een einde wordt gemaakt aan de dubbeltelling van instrumenten die in aanmerking komen voor het intern MREL. Het is echter ook essentieel dat het intern MREL correct wordt gekalibreerd. Een te lage kalibratie van dit vereiste kan immers de uitvoering van de SPE-strategie in gevaar brengen doordat wordt verhinderd dat alle verliezen van de dochteronderneming doorstromen naar de moederonderneming. Omgekeerd kan een te hoge kalibratie worden gezien als een bron van inefficiëntie. In dit verband acht de Bank het van belang dat bij de kalibratie van het intern MREL van als systeemrelevant gekwalificeerde dochterondernemingen, overeenkomstig de BRRD, rekening wordt gehouden met een buffer om het marktvertrouwen te waarborgen. Dit is niet noodzakelijk toegestaan in het MREL-beleid van de SRB.

Om de geloofwaardigheid van de SPE-strategie te versterken, heeft de SRB in het verslagjaar voorts een project gelanceerd om deze strategie te testen en mogelijke belemmeringen voor de uitvoering ervan op te sporen. Hoewel de SPE-strategie uitdrukkelijk in het wettelijk afwikkelingskader is vastgelegd, zou deze strategie het belang van de groep kunnen bevoordelen ten opzichte van het belang van de juridische entiteiten waaruit de groep bestaat. Hierdoor zou de strategie kunnen botsen met rechtsbeginselen die gebaseerd

1 Richtsnoeren EBA/GL/2022/01 van 13 januari 2022 betreffende de verbetering van de afwikkelbaarheid voor instellingen en afwikkelingsautoriteiten.

2 Circulaire NBB_2022_11 – EBA-richtsnoeren inzake crisismanagement.

3 Richtlijn (EU) 2019/879 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2019 tot wijziging van Richtlijn 2014/59/EU met betrekking tot de verliesabsorptie- en herkapitalisatiecapaciteit van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen en Richtlijn 98/26/EG (BRRD2).

4 Verordening (EU) 2022/2036 van het Europees Parlement en de Raad van 19 oktober 2022 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 575/2013 en Richtlijn 2014/59/EU wat betreft de prudentiële behandeling van mondiaal systeemrelevante instellingen met een multiple-point-of-entry-afwikkelingsstrategie en methoden voor de indirecte plaatsing van instrumenten die in aanmerking komen voor de naleving van het minimumvereiste voor eigen vermogen en in aanmerking komende passiva.

5 Verordening (EU) Nr. 575/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 26 juni 2013 betreffende prudentiële vereisten voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen.

zijn op het behoud van het vennootschapsbelang van de vennootschappen die een groep vormen, of met het beginsel dat geen enkele schuldeiser méér verliezen mag lijden dan hij of zij in geval van vereffening volgens de normale insolventieprocedure zou moeten dragen, rekening houdend met het feit dat dergelijke vereffening ook plaatsvindt op het niveau van de individuele juridische entiteiten. Het project van de SRB is niet alleen van cruciaal belang voor het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme (*Single Resolution Mechanism – SRM*), aangezien de SPE-strategie de afwikkelingsstrategie is die wordt toegepast voor 80 % van de bankgroepen die onder de bevoegdheid van de SRB vallen, maar is ook essentieel voor de Belgische banksector die verschillende Europese bankgroepen telt die via dochterondernemingen actief zijn.

Tot slot beschikt de Bank sedert de inwerkingtreding van de tweede verordening inzake het gemeenschappelijk afwikkelingsmechanisme (*Single Resolution Mechanism Regulation – SRMR2*)¹ eind 2020 over de mogelijkheid om de SRB te verzoeken bepaalde afwikkelingsentiteiten die geen top-tierinstelling zijn, alsnog aan het MREL-regime voor top-tierinstellingen te onderwerpen (*fishing option*). Tijdens het verslagjaar heeft de Bank de sector door middel van een circulaire van haar Afwikkelingscollege² op de hoogte gebracht van de methodologie die dit college hanteert en de beoordelingscriteria die het systematisch in overweging neemt en toepast telkens wanneer het van deze mogelijkheid gebruikmaakt. In deze circulaire wordt met name beschreven hoe het Afwikkelingscollege tot dusver heeft beoordeeld of een instelling voldoet aan de voorwaarden voor de uitoefening van de ‘*fishing option*’ en of zijn besluiten in dit verband evenredig zijn.

1.2 Verzekerings- en herverzekeringsondernemingen

Tijdens het verslagjaar werden de onderhandelingen over het door de Europese Commissie gepubliceerde voorstel voor een richtlijn van het

Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader voor het herstel en de afwikkeling van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen (*Insurance Recovery and Resolution Directive*’, hierna ‘*voorstel van IRRD*’) voortgezet³. In dit voorstel ontbreken twee elementen die de Bank als belangrijk beschouwt: de verplichting om een financieringsregeling op te zetten en de modaliteiten van de samenwerking tussen autoriteiten in geval van financiële conglomeraten.

Het voorstel van IRRD voorziet niet in de verplichting om een afwikkelingsfonds op te richten. In geval van toepassing van één of meerdere afwikkelingsinstrumenten wordt echter wel gewaarborgd dat aandeelhouders en/of schuldeisers die grotere verliezen zouden lijden dan die welke zij zouden hebben geleden indien de onderneming volgens een normale insolventieprocedure zou zijn vereffend, recht hebben op het verschil. Om aan die verplichting tot compensatie te voldoen én een gelijk speelveld tussen de verschillende lidstaten te verzekeren, acht de Bank het belangrijk dat de verplichting tot het oprichten van een financieringsregeling in de richtlijn wordt opgenomen.

Daarnaast wordt in het voorstel van IRRD geen bijzondere aandacht besteed aan financiële conglomeraten. De BRRD stelt samen met de SRMR een afwikkelingskader vast voor kredietinstellingen en beleggingsondernemingen, terwijl het voorstel van IRRD een daarop geïnspireerd kader in het leven roept voor (her-)verzekeraars. De Bank meent dat onmiddellijk de nodige aandacht moet worden besteed aan de wijze waarop het naast elkaar bestaan van deze twee afwikkelingskaders een impact kan hebben op de afwikkeling van kredietinstellingen, beleggingsondernemingen en/of (her-)verzekeraars die deel uitmaken van financiële conglomeraten. Er dient van bij het begin een solide maar evenwichtige onderlinge samenhang te worden verzekerd tussen beide kaders. Met het oog hierop zouden een aantal leidende beginselen kunnen worden opgenomen in het voorstel van richtlijn. Zo dienen de respectieve afwikkelingsautoriteiten voor de (her-)verzekeraars enerzijds en

1 Verordening (EU) 2019/877 van het Europees Parlement en de Raad van 20 mei 2019 tot wijziging van Verordening (EU) nr. 806/2014 met betrekking tot de verliesabsorptie- en herkapitalisatiecapaciteit van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen.

2 Circulaire van het Afwikkelingscollege van de Nationale Bank van België van 19 september 2022 over de methodologie en de beoordelingscriteria die het hanteert om te besluiten of het specifiek MREL-vereiste voor top-tier instellingen moet worden toegepast op een niet-top-tier instelling.

3 Voorstel voor een Richtlijn van het Europees Parlement en de Raad betreffende de totstandbrenging van een kader voor het herstel en de afwikkeling van verzekerings- en herverzekeringsondernemingen en tot wijziging van de Richtlijnen 2002/47/EG, 2004/25/EG, 2009/138/EG (EU). 2017/1132 en de Verordeningen (EU) nr. 1094/2010 en (EU) nr. 648/2012, zie ook Hoofdstuk E. Afwikkeling, paragraaf 1.3 van het Jaarverslag 2021.

Afwikkeling van de groep Sberbank Europe AG

De crisis binnen de Europese tak van de Russische groep Sberbank, door de sancties na de inval van Rusland in Oekraïne, vormde een nieuwe test voor de Europese afwikkelingsregels. Een aantal instellingen van die groep werd in de loop van het verslagjaar namelijk in afwikkeling geplaatst.

De Sberbank groep, die een Russische moederonderneming heeft, was in Europa aanwezig via haar Oostenrijkse dochter, Sberbank Europe AG, die voor de Europese tak van de groep als moederonderneming fungeerde. Sberbank Europe AG (met een balanstotaal van € 3,6 miljard op individuele basis) was aanwezig in Duitsland via een bijkantoor en had zeven dochterondernemingen waarvan er vier waren gevestigd in de Europese Unie, namelijk in Slovenië (met een balanstotaal van € 1,8 miljard), Kroatië (met een balanstotaal van € 1,5 miljard), Hongarije (met een balanstotaal van € 1,4 miljard) en Tsjechië (met een balanstotaal van € 3,4 miljard). Van de overige drie dochterondernemingen waren er twee gevestigd in Bosnië (met een balanstotaal van € 0,8 miljard en € 0,5 miljard), en één in Servië (met een balanstotaal van € 1,3 miljard).

Als gevolg van de toenemende geopolitieke spanningen tussen Rusland en Oekraïne sinds november 2021 en de daaruit voortvloeiende invasie van Rusland in Oekraïne op 24 februari 2022, kondigden zowel de Europese Unie als de Verenigde Staten sancties af tegen Rusland. Deze sancties en de daarmee samenhangende reputatieschade hadden een onmiddellijke impact op de liquiditeitspositie van de Europese tak van de Sberbank-groep.

Op 27 februari 2022 oordeelde de ECB wegens de precare liquiditeitssituatie dat de Oostenrijkse moederonderneming en haar dochterondernemingen in Kroatië en Slovenië in gebreke waren gebleven of dat hun in gebreke blijven nakend was. Op diezelfde dag werden de drie instellingen door de respectievelijke bevoegde afwikkelingsautoriteiten en op instructie van de SRB aan een moratorium onderworpen. Tijdens dit moratorium, dat inhield dat bepaalde contractuele verplichtingen voor een periode van maximaal 2 werkdagen werden opgeschort, kon de SRB beoordelen of het nemen van afwikkelingsmaatregelen jegens elk van de drie instellingen al dan niet vereist was in het algemeen belang evenals, waar relevant, het meest gepaste afwikkelingsinstrument kiezen en de toepassing daarvan voorbereiden.

Op 1 maart 2022 besliste de SRB dat voor de Oostenrijkse moederonderneming niet voldaan was aan het vereiste van algemeen belang en dat de Oostenrijkse moederonderneming bijgevolg diende te worden vereffend volgens de normale nationale insolventieprocedure. Voor de Kroatische en Sloveense dochterondernemingen oordeelde de SRB dat wel aan het vereiste van algemeen belang was voldaan. Beide dochterondernemingen werden afgewikkeld via de toepassing van het instrument van verkoop van de onderneming, waarbij de instellingen werden overgedragen aan respectievelijk de Kroatische Hrvatska Postanska Banka en de Sloveense Nova Ljubljanska Banka. Voor de Hongaarse en de Tsjechische dochterondernemingen oordeelden de respectievelijke bevoegde nationale afwikkelingsautoriteiten dat er geen sprake was van algemeen belang. Deze instellingen dienden dus ook volgens de normale nationale insolventieprocedure te worden vereffend.

Met deze aanpak werd afgeweken van de afwikkelingsstrategie die in het afwikkelingsplan van de Sberbank-groep werd vooropgesteld. Dit groepsafwikkelingsplan voorzag immers in de toepassing van

het instrument van interne versterking (bail-in) op het niveau van de Oostenrijkse moederonderneming en beruiste aldus op een afwikkelingsstrategie met één enkel toegangspunt ('single-point-of-entry-afwikkelingsstrategie' of 'SPE-afwikkelingsstrategie'). Doordat deze SPE-strategie evenwel niet volstond om het hoofd te bieden aan de zich snel ontwikkelende liquiditeitscrisis, zag de SRB zich genoodzaakt ervan af te wijken en geen afwikkelingsmaatregelen te treffen jegens de moederonderneming maar wel op het niveau van de dochterondernemingen in Slovenië en Kroatië. De SRB paste in dit geval dus een afwikkelingsstrategie met meerdere toegangspunten toe ('multiple-point-of-entry-afwikkelingsstrategie' of 'MPE'-afwikkelingsstrategie)¹.

De aanpak van de liquiditeitscrisis in de Sberbank-groep toont aan dat de in het plan vooropgestelde strategie slechts een vermoedelijke strategie is, waarbij steeds ruimte gelaten moet worden om in geval van een daadwerkelijke crisis rekening te houden met de concrete omstandigheden van het geval. Om die reden beschouwt de Bank het belangrijk om de intrinsieke beperkingen van de strategie die berust op één enkel toegangspunt grondig te onderzoeken, zowel vanuit juridisch als vanuit operationeel oogpunt². In de planningsfase moet met deze beperkingen rekening worden gehouden, zodat de opties in een daadwerkelijk crisisgeval zoveel mogelijk open kunnen worden gehouden.

1 Zie overweging (4) van de BRRD2: 'Bij de SPE-afwikkelingsstrategie wordt slechts één entiteit van de groep, meestal de moederonderneming, afgewikkeld terwijl andere entiteiten van de groep, meestal operationele dochterondernemingen, niet in afwikkeling worden geplaatst maar hun verliezen en herkapitalisatiebehoeften overdragen naar de af te wikkelen entiteit. Bij de MPE-afwikkelingsstrategie zou meer dan één entiteit van de groep kunnen worden afgewikkeld'.

2 Zie NBB jaarverslag 2020, Hoofdstuk D 'Afwikkeling', Section 3 'Ontwikkeling van crisisbeheersingscapaciteit en operationalisering van de afwikkelingsinstrumenten', p. 306.

de kredietinstellingen en de beleggingsondernemingen anderzijds autonome beslissingsbevoegdheden te hebben die op gelijke voet worden uitgeoefend en moeten zij te goeder trouw samenwerken. Tevens dienen zij alle relevante informatie uit te wisselen die nodig is voor de uitoefening van hun respectieve taken. Hiertoe zou hen bijvoorbeeld de status van waarnemer kunnen worden toegekend in de afwikkelingscolleges. Tot slot is het aangewezen dat de werking van het afwikkelingskader na verloop van tijd opnieuw wordt beoordeeld. Hiervoor zou een herzieningsclausule in het voorstel moeten worden opgenomen.

2. Afwikkelbaarheid van kredietinstellingen en beursvennootschappen

2.1 Instellingen die onder de rechtstreekse bevoegdheid van de Bank vallen

Als afwikkelingsautoriteit is de Bank rechtstreeks bevoegd voor de minder significante instellingen (LSI's). Voor deze LSI's stelt de Bank afwikkelingsplannen op waaruit MREL-besluiten voortvloeien na beslissing door het Afwikkelingscollege van de Bank. In 2022 heeft de Bank twee formele MREL-besluiten genomen, die echter betrekking hadden op afwikkelingsplannen die tijdens voorgaande afwikkelingscycli werden geactualiseerd. Totnogtoe werden er tijdens de afwikkelingscyclus 2022 afwikkelingsplannen geactualiseerd voor 13 LSI's. Van deze instellingen vallen er 11 onder de regeling van vereenvoudigde verplichtingen, waardoor zij een tweejaarlijkse cyclus volgen. Aangezien een afwikkelingscyclus

niet gelijkloopt met het kalenderjaar, maar van mei tot en met april loopt, zullen de formele MREL-besluiten voor de afwikkelingscyclus 2022 pas in 2023 genomen worden.

De Bank moet voor de instellingen waarvoor ze rechtstreeks bevoegd is, de richtlijnen voor LSI's van de SRB volgen. Voor de afwikkelingscyclus 2022 leidde dit tot twee nieuwigheden. Ten eerste werd de beoordeling van de afwikkelbaarheid van instellingen waarvan het afwikkelingsplan aangeeft dat aan het vereiste van algemeen belang is voldaan indien zij in gebreke zouden blijven, geharmoniseerd via de zogenaamde 'heatmap'-tool. Hierbij wordt per principe dat is vastgelegd in de 'SRB Expectations for Banks'¹, een score van *low* tot *high* toegekend voor het belang van het principe en een score van nul tot en met drie voor de mate waarin de instelling aan het principe voldoet. Een tweede nieuwigheid is de meer geharmoniseerde aanpak om de impact in te schatten van een systeemcrisis op de financiële stabiliteit. Het bewaren van financiële stabiliteit is de tweede afwikkelingsdoelstelling die wordt onderzocht in het kader van de analyse of voldaan is aan het vereiste van algemeen belang. Deze twee nieuwigheden hebben echter geen materiële impact gehad op de afwikkelingsstrategieën voor de instellingen waarvoor de Bank rechtstreeks bevoegd is.

In België worden de LSI's onderverdeeld in drie categorieën en wordt voor elk van die categorieën een andere berekeningsmethode voor het MREL vastgelegd. Tot de eerste categorie behoren de instellingen waarvan het in gebreke blijven geen nadelige gevolgen kan hebben voor de stabiliteit van het financiële stelsel in België en die dus in het kader van een normale insolventieprocedure zouden kunnen vereffend worden. Voor deze categorie geldt een MREL dat gelijk is aan het bedrag dat noodzakelijk is om de verliesabsorptie van deze instellingen te verzekeren. Het MREL is voor hen dus gelijk aan hun eigenvermogensvereiste.

De tweede categorie omvat de instellingen waarvan het afwikkelingsplan bepaalt dat zij naar alle waarschijnlijkheid in het kader van een normale insolventieprocedure zullen kunnen worden vereffend, maar waarvan het in gebreke blijven in bepaalde specifieke omstandigheden, zoals een systeemcrisis, een impact

zou kunnen hebben op de stabiliteit van het Belgische financiële stelsel, bijvoorbeeld gelet op hun banden met de Belgische reële economie en het saldo van de (gedekte) deposito's. Voor deze categorie wordt het bedrag dat nodig is om de verliesabsorptie te verzekeren naar boven bijgesteld, waardoor het MREL voor deze instellingen hoger is dan hun eigenvermogensvereiste. Deze opwaartse bijstelling wordt echter gekalibreerd op grond van de door de regelgeving en de SRB opgelegde limieten waardoor het MREL van deze instellingen lager blijft dan het MREL van de instellingen die behoren tot de derde categorie.

De derde categorie omvat de instellingen waarvan het afwikkelingsplan aangeeft dat aan het vereiste van algemeen belang zou zijn voldaan indien zij in gebreke zouden blijven. In dergelijke gevallen zou dus gebruik moeten worden gemaakt van de afwikkelingsinstrumenten en -bevoegdheden. In deze context omvat het MREL niet alleen een verliesabsorptiebedrag, maar ook een bedrag om na afloop van de afwikkelingsprocedure de herkapitalisatie en het marktvertrouwen te waarborgen.

Het Afwikkelingscollege van de Bank heeft in december 2021 beslist om vanaf 2022 ook de MREL-capaciteit van instellingen van de tweede categorie op te volgen op basis van een halfjaarlijkse rapportering. Deze rapportering is een vereenvoudigde versie van de MREL-TLAC-rapportering die verplicht is voor instellingen waarvan het MREL is samengesteld uit het verliesabsorptiebedrag en het herkapitalisatiebedrag. Zij zorgt voor een vlottere en nauwkeurige monitoring van het MREL voor de LSI's. Voor de LSI's waarvan het MREL beperkt blijft tot het verliesabsorptiebedrag is deze bijkomende rapportering niet nodig, aangezien aan het MREL wordt voldaan met eigenvermogensinstrumenten die gemonitord worden via de prudentiële rapportering.

2.2 Instellingen die onder de bevoegdheid van de SRB vallen

De SRB is de bevoegde afwikkelingsautoriteit voor significante instellingen (SI's), en voor LSI's met entiteiten in verschillende lidstaten.

Naast het schrijven van de afwikkelingsplannen worden tijdens iedere afwikkelingsplanningscyclus bepaalde specifieke aspecten van de afwikkelbaarheid nader onderzocht. Voor het bepalen van de jaarlijkse prioriteiten worden de 'SRB Expectations for Banks'

¹ https://www.srb.europa.eu/system/files/media/document/efb_main_doc_final_web_0_0.pdf.

als leidraad gebruikt. Voor de afwikkelingsplanningscyclus 2022 lag de focus op drie prioriteiten, namelijk (i) het inventariseren van activa die gebruikt zouden kunnen worden als onderpand of zekerheid om bijkomende liquiditeiten te verkrijgen, waarbij aan de instellingen wordt gevraagd om een analyse te maken voor activa die in normale omstandigheden niet als onderpand worden gebruikt, (ii) plannen voor de reorganisatie van de activiteiten na het toepassen van het instrument van interne versterking, en (iii) de mogelijkheden om een afwikkelingsgroep of -instelling af te splitsen. Instellingen met een 'bail-in'-strategie werden ook gevraagd een dry-run te houden voor het jaareinde 2022 en de lessen die hieruit getrokken worden te gebruiken om deze strategie verder operationeel te maken. Liquiditeit blijft een prioriteit voor de afwikkelingscyclus 2023. Daarnaast wordt verwacht dat de instellingen verder blijven werken aan de operationalisering van hun afwikkelingsstrategie. Voor afwikkelingsgroepen houdt dit ook in het operationeel maken van de mechanismes om verliezen te doen doorstromen naar de af te wikkelen entiteit en kapitaal naar de dochterondernemingen. Tegen eind 2023 moeten alle instellingen voldoen aan alle principes die vastgelegd zijn in de 'SRB Expectations for Banks'.

Naast de prioriteiten die gelden voor alle instellingen die onder de bevoegdheid van de SRB vallen, kunnen er ook specifieke prioriteiten worden bepaald per instelling. Dit gebeurt aan de hand van de hogervermelde 'heatmap'-tool, waarbij voor elke instelling bekeken wordt of ze op het goede pad zit om afwikkelbaar te zijn tegen eind 2023.

Vanaf 1 januari 2022 werd het MREL, dat gebaseerd is op de SRMR2-regels, bindend voor de Belgische SI's. Op kwartaalbasis wordt via de MREL-TLAC-rapportering nagegaan of de instellingen hun MREL naleven. In de loop van 2022 werden in dit verband een aantal inbreuken vastgesteld, die zowel de externe als de interne MREL betroffen en zowel de risicogebaseerde MREL als de niet-risicogebaseerde MREL. Alle betrokken instellingen hebben echter onmiddellijk maatregelen genomen om de vastgestelde tekorten weg te werken en hun risicokader aan te passen om dergelijke situaties in de toekomst te vermijden.

3. Uitwerking van afwikkelingsfinancieringsregelingen

De BRRD bepaalt dat in elke lidstaat een afwikkelingsfonds moet worden opgericht dat wordt gefinancierd door bijdragen van kredietinstellingen en beleggingsondernemingen. Elk afwikkelingsfonds moet uiterlijk op 31 december 2024 een streefniveau hebben bereikt van minstens 1% van het totale bedrag van de gedekte deposito's.

Krachtens de SRMR werd op 1 januari 2016 het Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds (Single Resolution Fund – SRF) opgericht binnen de bankenunie. Het SRF vervangt de nationale afwikkelingsfondsen voor wat betreft de kredietinstellingen, beleggingsondernemingen en financiële instellingen waarop de ECB haar geconsolideerd toezicht uitoefent. Het gemeenschappelijk afwikkelingsfonds komt tussen ter ondersteuning van de maatregelen die worden getroffen door de afwikkelingsautoriteiten wanneer een bankgroep in gebreke blijft. Het kan de activa of passiva van een in gebreke blijvende instelling garanderen, leningen toekennen aan een dergelijke instelling, sommige van haar activa verwerven of, onder bepaalde voorwaarden, er bijdragen aan leveren. Het afwikkelingsfonds kan ook maatregelen nemen met betrekking tot een overbruggingsinstelling, een vehikel voor activabeheer of zelfs een verkrijger in het geval van een overdracht van activiteiten. Het kan de verliezen van een instelling in afwikkeling echter niet rechtstreeks opvangen.

In 2022 werd bij de bijdrageplichtige instellingen in totaal voor een bedrag van € 13,7 miljard aan bijdragen geheven voor het SRF, tegenover € 10,4 miljard in 2021. Aan de bijdragen voor 2022 werd door de bijdrageplichtige instellingen naar

Belgisch recht € 447,6 miljoen bijgedragen, tegenover € 346,9 miljoen in 2021. Deze stijging is hoofdzakelijk toe te schrijven aan de grote toename van het bedrag aan gedekte deposito's, die het streefbedrag van het SRF bepalen. De bijdragen voor 2022 brachten de omvang van het SRF op € 66 miljard. De SRB schat dat het SRF aan het einde van de overgangperiode voor de opbouw van het fonds, die in 2023 afloopt, ongeveer € 80 miljard zou kunnen bedragen. Een verdere toename van de gedekte deposito's in de komende jaren zou dit bedrag echter naar een hoger niveau kunnen tillen.

Naast zijn eigen middelen beschikt het SRF vanaf begin 2022 over een hernieuwbare kredietlijn van het Europees Stabiliteitsmechanisme. Dit is een extra fonds waar in geval van nood een beroep op kan worden gedaan en dat de omvang van het SRF in voorkomend geval kan verdubbelen. Deze kredietlijn wordt in eerste instantie verstrekt met overheidsgeld, zodat het marktvertrouwen onmiddellijk kan worden hersteld. Deze door de lidstaten van de bankenunie gefinancierde kredietlijn zal in de jaren na het gebruik ervan door alle bijdrageplichtige instellingen in de bankenunie worden terugbetaald.

De instellingen die niet bijdrageplichtig zijn aan het SRF, namelijk de in België gevestigde bijkantoren van kredietinstellingen of beleggingsondernemingen die onder een derde land ressorteren, evenals beursvennootschappen naar Belgisch recht die niet vallen onder het toezicht op geconsolideerde basis dat door de ECB wordt uitgeoefend op hun moederonderneming, zijn bijdrageplichtig aan het nationaal afwikkelingsfonds. Na de storting van de bijdragen in 2022 bedroegen de reserves van dit fonds bijna € 2,3 miljoen. In 2023 zullen die reserves naar verwachting € 2,6 miljoen bedragen, wat momenteel het streefbedrag is.

Bijlagen

Bijlage 1

Voornaamste macro-economische indicatoren in het eurogebied en in de andere belangrijkste economieën (1-2)

(veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

Eurogebied	Bbp ¹			Werkloosheidsgraad ²			Inflatie ³		
	2020	2021	2022	2020	2021	2022	2020	2021	2022
Duitsland	-6,3	5,2	3,4	7,9	7,7	6,7	0,3	2,6	8,4
Frankrijk	-4,1	2,6	1,8	3,7	3,6	3,0	0,4	3,2	8,7
Italië	-7,9	6,8	2,6	8,0	7,9	7,3	0,5	2,1	5,9
Spanje	-9,1	6,7	3,8	9,3	9,5	8,2	-0,1	1,9	8,7
Nederland	-11,3	5,5	4,6	15,5	14,8	12,8	-0,3	3,0	8,3
België ⁴	-3,9	4,9	4,2	4,9	4,2	3,6	1,1	2,8	11,6
Oostenrijk	-5,4	6,1	3,1	5,6	6,3	5,7	0,4	3,2	10,3
Griekenland	-6,6	4,7	4,9	6,1	6,2	4,8	1,4	2,8	8,6
Finland	-9,0	8,4	6,2	16,3	14,7	12,5	-1,3	0,6	9,3
Portugal	-2,2	3,0	1,9	7,8	7,6	6,9	0,4	2,1	7,2
Ierland	-8,3	5,5	6,8	7,0	6,6	5,9	-0,1	0,9	8,1
Slowakije	6,2	13,6	12,9	5,9	6,3	4,7	-0,5	2,4	8,1
Luxemburg	-3,4	3,0	1,5	6,7	6,8	6,2	2,0	2,8	12,1
Slovenië	-0,8	5,1	1,8	6,4	5,7	4,8	0,0	3,5	8,2
Cyprus	-4,3	8,2	5,0	5,0	4,7	4,3	-0,3	2,0	9,3
Estland	-4,4	6,6	5,8	7,6	7,5	6,7	-1,1	2,3	8,1
Malta	-0,4	8,1	-0,5	6,9	6,2	5,7	-0,6	4,5	19,4
Letland	-8,3	10,3	6,8	4,4	3,5	3,0	0,8	0,7	6,1
Litouwen	-2,2	3,8	2,1	8,1	7,6	6,9	0,1	3,2	17,2
Verenigd Koninkrijk	0,0	6,0	2,5	8,6	7,1	6,1	1,1	4,6	18,9
Verenigde Staten	-9,3	7,6	4,1	4,6	4,5	3,7	0,9	2,6	9,0
Japan	-3,4	5,9	2,0	8,1	5,4	3,7	1,2	4,7	8,0
China	-4,6	2,1	1,4	2,8	2,8	2,6	0,0	-0,2	2,5
	2,2	8,4	3,0	4,2	4,0	4,2	2,4	0,9	2,0

Bronnen: BLS (US), CEIC, EC, ECB, Eurostat, IMF, OESO, ONS (UK), Refinitiv (an LSEG company), NBB.

1 Voor kalenderinvoeden gezuiverde gegevens naar volume. Vooruitzichten van de ECB (december) voor het eurogebied en haar landen en IMF-voorspellingen (januari) voor de andere landen.

2 Verhouding tussen het aantal werklozen en de beroepsbevolking, in %. Vooruitzichten van de ECB (december) voor het eurogebied en haar landen, OESO-voorspellingen (december) voor de andere geavanceerde landen en IMF-voorspellingen (oktober) voor China.

3 Waarnemingen. Eurostat voor landen in het eurogebied, ONS voor het Verenigd Koninkrijk, BLS voor de Verenigde Staten, CEIC voor China en Refinitiv voor Japan.

4 INR, NBB.

Bijlage 2

Voornaamste macro-economische indicatoren in het eurogebied en in de andere belangrijkste economieën (2-2)

(in % bbp)

	Saldo op de lopende rekening ¹		Financieringssaldo van de overheid ²		Overheidsschuld ²				
	2020	2021	2022	2020	2021	2022			
Eurogebied	1,8	2,3	-1,0	-7,0	-5,1	-3,5	97,0	95,3	91,5
Duitsland	7,1	7,4	3,7	-4,3	-3,7	-2,3	68,0	68,6	67,4
Frankrijk	-2,5	-0,8	-2,5	-9,0	-6,5	-5,0	115,0	112,8	111,7
Italië	3,9	3,1	0,8	-9,5	-7,2	-5,1	154,9	150,3	144,6
Spanje	0,6	1,0	0,9	-10,1	-6,9	-4,6	120,4	118,3	114,0
Nederland	5,1	7,2	5,7	-3,7	-2,6	-1,1	54,7	52,4	50,3
België	1,1	0,4	-4,3	-9,0	-5,6	-3,9	112,0	109,2	105,0
Oostenrijk	3,0	0,4	0,2	-8,0	-5,9	-3,4	82,9	82,3	78,5
Griekenland	-8,0	-8,2	-8,6	-9,9	-7,5	-4,1	206,3	194,5	171,1
Finland	0,7	0,6	-0,2	-5,5	-2,7	-1,4	74,8	72,4	70,7
Portugal	-1,2	-1,2	-1,5	-5,8	-2,9	-1,9	134,9	125,5	115,9
Ierland	-2,7	14,2	18,1	-5,0	-1,7	0,2	58,4	55,4	44,7
Slowakije	-0,2	-2,6	-6,5	-5,4	-5,5	-4,2	58,9	62,2	59,6
Luxemburg	3,1	5,3	3,5	-3,4	0,8	-0,1	24,5	24,5	24,3
Slovenië	7,7	4,0	-0,6	-7,7	-4,7	-3,6	79,6	74,5	69,9
Cyprus	-10,0	-6,8	-9,6	-5,8	-1,7	1,1	113,5	101,0	89,6
Estland	-1,0	-1,8	0,4	-5,5	-2,4	-2,3	18,5	17,6	18,7
Malta	1,4	4,9	5,1	-9,4	-7,8	-6,0	53,3	56,3	57,4
Letland	2,8	-2,2	-6,4	-4,3	-7,0	-7,1	42,0	43,6	42,4
Litouwen	7,3	1,1	-3,9	-7,0	-1,0	-1,9	46,3	43,7	38,0
Verenigd Koninkrijk	-3,2	-2,0	-4,8	-13,1	-8,2	-6,2	152,0	145,6	142,6
Verenigde Staten	-2,9	-3,6	-3,8	-14,9	-12,1	-4,1	133,3	126,2	121,9
Japan	2,9	4,0	1,8	-9,0	-5,5	-6,7	241,3	241,6	248,0
China	1,7	1,8	2,7	-9,7	-6,1	-8,9	68,1	71,5	76,9

Bronnen: EC, ECB, IMF, OESO, NBB.

1 ECB (december) voor het totaal van het eurogebied, EC (herfst) voor de landen van het eurogebied, INR-NBB voor België, OESO (december) voor de andere landen.

2 ECB (december) voor het totaal van het eurogebied, EC (herfst) voor de landen van het eurogebied, INR-NBB voor België, OESO (december) voor de andere geavanceerde landen, IMF (oktober) voor China.

Bijlage 3

Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën, naar volume

(voor kalenderinvloeden gezuiverde gegevens; veranderingspercentages t.o.v. het voorgaande jaar, tenzij anders vermeld)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 r
Consumptieve bestedingen van de particulieren	1,7	0,6	1,6	1,6	1,9	1,9	1,7	-8,3	5,5	4,1
Consumptieve bestedingen van de overheid	0,1	1,2	0,3	0,5	0,2	1,6	2,2	0,0	4,8	1,4
Bruto-investeringen in vaste activa	-2,3	5,4	3,7	4,2	1,4	3,0	5,0	-5,1	4,9	-1,7
Woningen	-3,2	5,9	-0,1	2,6	1,0	1,5	5,1	-7,1	7,9	2,1
Ondernemingen	-1,5	4,0	5,5	5,4	1,6	2,4	5,6	-5,4	3,9	-2,1
Overheid	-5,0	13,2	1,0	-0,6	1,1	10,2	1,6	0,1	5,2	-6,7
<i>p.m. Finale binnenlandse bestedingen</i> ^{1,2}	0,4	1,8	1,7	1,9	1,3	2,1	2,6	-5,5	5,1	1,9
Voorraadwijziging en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden ¹	-0,4	0,0	0,4	0,3	0,0	0,4	-0,7	-0,3	0,4	0,8
Netto-uitvoer van goederen en diensten ¹	0,5	-0,2	-0,1	-0,9	0,3	-0,7	0,4	0,4	0,7	0,3
Uitvoer van goederen en diensten	0,4	5,2	3,7	6,2	5,5	1,1	2,4	-5,0	11,3	4,5
Invoer van goederen en diensten	-0,2	5,5	3,9	7,5	5,2	2,0	2,0	-5,6	10,7	4,1
Bbp	0,5	1,6	2,0	1,3	1,6	1,8	2,2	-5,4	6,1	3,1
<i>p.m. Totale binnenlandse bestedingen</i> ³	0,0	1,8	2,2	2,2	1,4	2,5	1,9	-5,8	5,6	2,8
Finale bestedingen ⁴	0,2	3,3	2,9	3,9	3,2	1,9	2,1	-5,5	8,1	3,4
Overheidsbestedingen ⁵	-0,3	2,3	0,3	0,4	0,3	2,4	2,2	0,0	4,9	0,6

Bronnen: INR, NBB.

1 Bijdrage tot de verandering van het bbp.

2 Consumptieve bestedingen van de particulieren en van de overheid, bruto-investeringen in vaste activa en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

3 Finale binnenlandse bestedingen en voorraadwijziging.

4 Totale binnenlandse bestedingen en uitvoer van goederen en diensten.

5 Consumptieve bestedingen en bruto-investeringen in vaste activa van de overheid.

Bijlage 4

Bbp en belangrijkste bestedingscategorieën, tegen lopende prijzen

(niet voor kalenderinvloeden gezuiverde gegevens, in € miljoen)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 r
Consumptieve bestedingen van de particulieren	206 110	208 801	213 930	220 597	229 077	238 206	245 703	227 206	245 760	278 457
Consumptieve bestedingen van de overheid	95 520	97 663	98 404	100 047	102 506	106 463	110 213	112 846	120 625	131 425
Bruto-investeringen in vaste activa	87 113	91 908	95 689	100 114	103 601	108 676	116 214	111 258	121 497	131 348
Woningen	19 144	20 322	20 248	20 897	21 652	22 670	24 713	23 586	26 695	29 803
Ondernemingen	58 833	61 258	65 053	68 852	71 219	73 922	79 036	75 208	81 102	87 587
Overheid	9 136	10 328	10 388	10 366	10 731	12 085	12 465	12 464	13 700	13 959
p.m. Finale binnenlandse bestedingen¹	388 743	398 372	408 023	420 758	435 184	453 344	472 130	451 310	487 883	541 230
Voorraadwijziging en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden	1 003	1 331	2 769	4 191	5 242	8 250	3 508	640	9 147	29 995
Netto-uitvoer van goederen en diensten	3 135	3 300	5 909	5 136	4 624	-1 544	3 007	7 876	5 282	-17 555
Uitvoer van goederen en diensten	311 650	321 601	324 216	341 615	370 203	382 209	394 416	365 317	436 323	521 339
Invoer van goederen en diensten	308 515	318 301	318 307	336 479	365 579	383 752	391 409	357 441	431 041	538 894
Bbp	392 880	403 003	416 701	430 085	445 050	460 051	478 645	459 826	502 312	554 169
p.m. Totale binnenlandse bestedingen²	389 745	399 704	410 793	424 949	440 426	461 594	475 638	451 951	497 030	571 225
Finale bestedingen³	701 395	721 304	735 008	766 564	810 630	843 803	870 054	817 268	933 353	1 092 564
Overheidsbestedingen⁴	104 656	107 992	108 792	110 413	113 237	118 547	122 678	125 310	134 325	145 383

Bronnen: INR, NBB.

1 Consumptieve bestedingen van de particulieren en van de overheid, bruto-investeringen in vaste activa en saldo aan- en verkopen van kostbaarheden.

2 Finale binnenlandse bestedingen en voorraadwijziging.

3 Totale binnenlandse bestedingen en uitvoer van goederen en diensten.

4 Consumptieve bestedingen en bruto-investeringen in vaste activa van de overheid.

Bijlage 5

Arbeidsmarkt

(jaargemiddelden, duizenden personen)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 r
Bevolking op arbeidsleeftijd ¹	7 259	7 268	7 284	7 300	7 312	7 325	7 343	7 358	7 376	7 429
Beroepsbevolking	5 223	5 255	5 277	5 309	5 356	5 396	5 455	5 475	5 535	5 625
Nationale werkgelegenheid	4 639	4 658	4 698	4 756	4 830	4 901	4 979	4 981	5 071	5 172
Grensarbeiders (saldo)	80	80	81	81	82	83	84	82	82	82
Binnenlandse werkgelegenheid	4 559	4 577	4 617	4 675	4 748	4 818	4 895	4 898	4 989	5 090
Zelfstandigen	750	756	766	778	791	804	819	834	859	874
Loontrekkenden	3 809	3 821	3 851	3 897	3 957	4 014	4 077	4 064	4 130	4 216
Conjunctuurgevoelige bedrijfstakken ²	2 368	2 367	2 386	2 414	2 450	2 488	2 525	2 500	2 543	2 606
Overheid en onderwijs	809	814	814	816	824	831	842	849	862	872
Overige diensten ³	632	639	651	667	683	695	709	715	725	739
Werkloosheid ⁴	584	598	579	553	525	495	476	494	464	453

Bronnen: FPB, INR, RVA, Statbel, NBB.

1 Personen in de leeftijdscategorie van 15 tot 64 jaar.

2 Namelijk de bedrijfstakken landbouw; industrie; bouwnijverheid; productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht; productie en distributie van water; afval- en afvalwaterbeheer en sanering; handel; reparatie van auto's en motorfietsen, vervoer en opslag; verblijfsaccommodatie en restaurants; informatie en communicatie; financiële activiteiten en verzekeringen; exploitatie van en handel in onroerend goed; vrije beroepen en wetenschappelijke en technische activiteiten; en administratieve en ondersteunende diensten.

3 Namelijk de bedrijfstakken menselijke gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening; kunst, amusement en recreatie; overige diensten; en huishoudens als werkgever.

4 Niet-werkende werkzoekenden.

Bijlage 6

Werkgelegenheidsgraad

(in % van de overeenstemmende bevolking in de leeftijds categorie van 20 tot 64 jaar¹, jaargemiddelden)

	2013	2014	2015	2016	2017 ²	2018	2019	2020	2021 ³	2022 ⁴
Totaal	67,2	67,3	67,2	67,7	68,5	69,7	70,5	70,0	70,6	71,8
<i>p.m. Totaal (van 15 tot 64 jaar)</i>	61,8	61,9	61,8	62,3	63,1	64,5	65,3	64,7	65,3	66,4
Naar geslacht										
Vrouwen	62,1	62,9	63,0	63,0	63,6	65,5	66,5	65,9	66,8	68,0
Mannen	72,3	71,6	71,3	72,3	73,4	73,9	74,5	74,1	74,5	75,6
Naar leeftijd										
Van 20 tot 29 jaar	57,9	57,8	57,6	57,6	57,5	58,9	60,9	58,1	59,2	59,9
Van 30 tot 54 jaar	79,8	79,7	79,3	79,9	80,4	81,3	81,4	81,2	81,4	82,5
Van 55 tot 64 jaar	41,7	42,7	44,0	45,4	48,3	50,3	52,1	53,3	54,5	56,3
Naar gewest										
Brussel	56,8	58,7	58,7	59,8	60,8	61,4	61,7	61,3	62,2	65,2
Vlaanderen	71,9	71,9	71,9	72,0	73,0	74,6	75,5	74,7	75,3	76,6
Wallonië	62,3	61,8	61,5	62,6	63,2	63,7	64,6	64,6	65,2	65,6
Naar studieniveau										
Ten hoogste lager secundair	46,8	46,6	45,6	45,6	45,9	45,6	46,3	45,6	44,7	45,4
Ten hoogste hoger secundair	68,6	67,2	67,2	67,7	67,8	69,0	69,8	68,1	67,5	68,5
Hoger	81,0	82,0	81,8	82,2	82,2	83,5	83,8	83,6	84,1	85,1
Naar nationaliteit⁵										
Belgen	68,7	68,6	68,5	69,0	69,8	71,0	71,8	71,5	71,9	72,9
Staatsburgers van andere EU-landen	63,6	65,7	66,4	67,8	68,2	69,2	70,1	70,2	72,5	74,4
Overige	39,9	40,5	42,7	41,8	41,6	43,4	43,2	40,3	43,3	47,4

Bron: Statbel.

1 Deze werkgelegenheidsgraden worden berekend op basis van de geharmoniseerde gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten.

2 Als gevolg van de hervorming van de enquête naar de arbeidskrachten, waarbij in het bijzonder een roterend panel werd ingevoerd, zijn de resultaten vanaf 2017 niet volledig vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren. Voor meer informatie, zie <https://statbel.fgov.be>.3 Als gevolg van de wijziging van de definities van werkgelegenheid en werkloosheid, zijn de resultaten vanaf 2021 niet volledig vergelijkbaar met die van voorgaande jaren. Zie voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/wijzigingen-de-enquete-naar-de-arbeidskrachten-eak-2021>.

4 Gemiddelden van de eerste drie kwartalen.

5 Vanaf 2020, nieuwe EU-configuratie zonder UK.

Bijlage 7

Werkloosheidsgraad

(in % van de overeenstemmende beroepsbevolking in de leeftijdscategorie van 15 tot 64 jaar¹, jaargemiddelden)

	2013	2014	2015	2016	2017 ²	2018	2019	2020	2021 ³	2022 ⁴
Totaal	8,5	8,6	8,6	7,9	7,1	6,0	5,4	5,6	6,3	5,6
Naar geslacht										
Vrouwen	8,2	8,0	7,8	7,6	7,1	5,6	5,0	5,4	5,9	5,3
Mannen	8,7	9,1	9,2	8,1	7,2	6,3	5,8	5,8	6,7	5,8
Naar leeftijd										
Van 15 tot 24 jaar	23,7	23,2	22,1	20,1	19,3	15,8	14,2	15,3	18,2	16,6
Van 25 tot 54 jaar	7,4	7,6	7,7	7,1	6,2	5,4	4,8	5,0	5,5	4,8
Van 55 tot 64 jaar	5,4	5,4	5,6	5,7	5,9	4,3	4,1	4,2	4,6	3,8
Naar gewest										
Brussel	19,3	18,5	17,5	16,9	15,0	13,4	12,7	12,4	12,5	11,5
Vlaanderen	5,1	5,1	5,2	4,9	4,4	3,5	3,3	3,5	3,9	3,2
Wallonië	11,4	12,0	12,0	10,6	9,8	8,5	7,2	7,4	8,9	8,3
Naar studieniveau										
Ten hoogste lager secundair	16,0	16,4	17,0	16,2	14,8	13,3	12,2	12,3	14,7	14,0
Ten hoogste hoger secundair	8,3	8,8	8,7	8,0	7,2	6,0	5,3	5,8	7,0	6,3
Hoger	4,9	4,7	4,6	4,2	4,3	3,5	3,2	3,5	3,6	2,9
Naar nationaliteit⁵										
Belgen	7,4	7,5	7,6	7,0	6,2	5,2	4,8	5,0	5,6	5,1
Staatsburgers van andere EU-landen	12,5	11,4	11,0	9,9	9,9	8,3	7,2	7,2	7,4	5,8
Overige	29,9	31,0	26,6	27,2	25,0	23,2	19,5	19,7	21,0	17,7

Bron: Statbel.

1 Deze werkloosheidsgraden worden berekend op basis van de geharmoniseerde gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten.

2 Als gevolg van de hervorming van de enquête naar de arbeidskrachten, waarbij in het bijzonder een roterend panel werd ingevoerd, zijn de resultaten vanaf 2017 niet volledig vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren. Voor meer informatie, zie <https://statbel.fgov.be/nl>.

3 Als gevolg van de wijziging van de definities van werkgelegenheid en werkloosheid, zijn de resultaten vanaf 2021 niet volledig vergelijkbaar met die van voorgaande jaren.

Zie voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/wijzigingen-de-enquete-naar-de-arbeidskrachten-eak-2021>.

4 Gemiddelden van de eerste drie kwartalen.

5 Vanaf 2020, nieuwe EU-configuratie zonder UK.

Bijlage 8

Inactiviteitsgraad

(in % van de overeenstemmende bevolking in de leeftijds categorie van 15 tot 64 jaar¹, jaargemiddelden)

	2013	2014	2015	2016	2017 ²	2018	2019	2020	2021 ³	2022 ⁴
Totaal	32,5	32,3	32,4	32,4	32,0	31,4	31,0	31,4	30,3	29,6
Naar geslacht										
Vrouwen	37,7	37,0	37,0	37,1	36,8	35,7	35,1	35,5	34,3	33,3
Mannen	27,3	27,6	27,8	27,7	27,2	27,2	26,9	27,4	26,3	26,0
Naar leeftijd										
Van 15 tot 24 jaar	69,0	69,8	70,0	71,5	71,9	70,4	69,0	71,6	69,7	69,0
Van 25 tot 54 jaar	14,7	14,4	14,9	14,9	15,2	15,0	15,2	15,5	14,6	14,1
Van 55 tot 64 jaar	55,9	54,9	53,4	51,9	48,7	47,4	45,7	44,4	42,9	41,5
Naar gewest										
Brussel	34,9	33,4	34,3	33,5	33,9	34,5	34,8	35,4	34,5	32,3
Vlaanderen	30,2	30,1	30,0	30,1	29,4	28,2	27,3	28,1	27,2	26,3
Wallonië	35,6	35,8	36,1	36,1	36,1	36,2	36,2	36,1	34,5	34,6
Naar studieniveau										
Ten hoogste lager secundair	55,3	55,4	56,6	57,0	58,3	59,0	59,0	60,4	60,1	59,7
Ten hoogste hoger secundair	28,9	30,0	29,9	30,0	29,9	29,1	28,5	30,1	30,8	30,4
Hoger	14,8	14,0	14,2	14,2	14,1	13,6	13,4	13,5	12,9	12,5
Naar nationaliteit⁵										
Belgen	32,0	31,9	32,0	32,0	31,7	31,0	30,4	30,8	29,9	29,2
Staatsburgers van andere EU-landen	30,7	29,4	29,1	28,6	27,8	28,3	28,2	28,2	25,8	26,2
Overige	46,4	45,0	45,6	45,9	47,3	46,1	49,0	51,9	47,5	44,8

Bron : Statbel.

1 Deze inactiviteitsgraden worden berekend op basis van de geharmoniseerde gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten.

2 Als gevolg van de hervorming van de enquête naar de arbeidskrachten, waarbij in het bijzonder een roterend panel werd ingevoerd, zijn de resultaten vanaf 2017 niet volledig vergelijkbaar met die van de voorgaande jaren. Voor meer informatie, zie <https://statbel.fgov.be/nl>.3 Als gevolg van de wijziging van de definities van werkgelegenheid en werkloosheid, zijn de resultaten vanaf 2021 niet volledig vergelijkbaar zijn met die van voorgaande jaren. Zie voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/wijzigingen-de-enquete-naar-de-arbeidskrachten-eak-2021>.

4 Gemiddelden van de eerste drie kwartalen.

5 Vanaf 2020, nieuwe EU-configuratie zonder UK.

Bijlage 9

Werkgelegenheidsgraad: uitsplitsing per gewest

(in % van de overeenstemmende bevolking in de leeftijdscategorie van 20 tot 64 jaar¹, jaargemiddelden)

	Brussel			Vlaanderen			Wallonië		
	2019	2020	2021 ²	2019	2020	2021 ²	2019	2020	2021 ²
Totaal	61,7	61,3	62,2	75,5	74,7	75,3	64,6	64,6	65,2
<i>p.m. Totaal (van 15 tot 64 jaar)</i>	56,9	56,5	57,3	70,3	69,4	70,0	59,2	59,2	59,6
Naar geslacht									
Vrouwen	56,0	55,3	56,2	71,5	70,9	71,9	61,1	60,7	61,2
Mannen	67,4	67,3	68,2	79,3	78,5	78,6	68,2	68,5	69,2
Naar leeftijd									
Van 20 tot 29 jaar	48,2	45,1	46,5	69,2	65,6	66,1	51,6	50,4	52,3
Van 30 tot 54 jaar	70,4	70,1	70,9	86,4	86,2	86,5	76,5	76,4	76,3
Van 55 tot 64 jaar	49,6	52,9	53,4	54,9	55,7	57,0	47,4	48,8	49,9
Naar studieniveau									
Ten hoogste lager secundair	39,9	39,2	38,7	54,2	52,9	50,7	38,5	38,1	39,1
Ten hoogste hoger secundair	56,5	54,0	52,4	74,2	72,7	72,5	64,8	62,7	61,9
Hoger	78,5	77,8	78,8	86,1	85,6	86,2	81,7	82,0	82,1
Naar nationaliteit⁴									
Belgen	61,1	61,8	60,9	76,3	75,7	76,2	66,2	66,2	66,6
Staatsburgers van andere EU-landen	72,9	72,9	76,1	75,7	74,4	76,3	60,7	61,8	62,4
Overige	41,9	37,6	41,0	50,5	48,8	48,3	32,1	28,6	37,9

Bron : Statbel.

1 Deze werkgelegenheidsgraden worden berekend op basis van de geharmoniseerde gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten.

2 Als gevolg van de wijziging van de definities van werkgelegenheid en werkloosheid, zijn de resultaten vanaf 2021 niet volledig vergelijkbaar zijn met die van voorgaande jaren. Zie voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/wijzigingen-de-enquete-naar-de-arbeidskrachten-eak-2021>.

3 Gemiddelden van de eerste drie kwartalen.

4 Vanaf 2020, nieuwe EU-configuratie zonder UK.

Bijlage 10

Werkloosheidsgraad: uitsplitsing per gewest(in % van de overeenstemmende beroepsbevolking in de leeftijdscategorie van 15 tot 64 jaar¹, jaargemiddelden)

	Brussel			Vlaanderen			Wallonië					
	2019	2020	2021 ²	2022 ³	2019	2020	2021 ²	2022 ³	2019	2020	2021 ²	2022 ³
Totaal	12,7	12,4	12,5	11,5	3,3	3,5	3,9	3,2	7,2	7,4	8,9	8,3
Naar geslacht												
Vrouwen	12,6	12,8	12,2	11,2	3,1	3,6	3,5	3,1	6,0	6,5	8,5	7,8
Mannen	12,8	12,1	12,7	11,7	3,3	3,5	4,3	3,2	8,2	8,2	9,3	8,8
Naar leeftijd												
Van 15 tot 24 jaar	29,2	29,1	30,8	35,2	9,5	10,8	13,5	10,7	21,9	21,7	25,2	25,4
Van 25 tot 54 jaar	11,6	11,4	11,7	10,1	2,6	2,9	2,9	2,5	6,4	6,6	8,1	7,4
Van 55 tot 64 jaar	12,8	12,0	10,8	11,4	2,8	2,8	3,6	2,2	4,5	4,7	5,2	4,9
Naar studieniveau												
Ten hoogste lager secundair	24,8	25,6	27,7	24,4	6,5	6,3	8,6	8,2	16,2	16,4	18,7	18,2
Ten hoogste hoger secundair	13,5	14,3	15,7	16,6	3,4	3,6	4,5	3,5	7,6	8,3	10,2	9,6
Hoger	7,6	6,9	6,5	5,8	2,1	2,6	2,4	1,8	3,4	3,7	4,9	4,1
Naar nationaliteit⁴												
Belgen	12,8	12,2	12,7	13,0	2,9	3,1	3,4	2,8	6,8	7,1	8,5	7,7
Staatsburgers van andere EU-landen	8,4	8,7	7,4	5,9	5,5	5,9	6,4	3,5	8,1	7,2	9,2	9,1
Overige	24,6	25,0	26,3	19,1	13,5	13,8	17,0	13,3	25,2	25,6	21,5	24,5

Bron : Statbel.

1 Deze werkloosheidsgraden worden berekend op basis van de geharmoniseerde gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten.

2 Als gevolg van de wijziging van de definities van werkgelegenheid en werkloosheid, zijn de resultaten vanaf 2021 niet volledig vergelijkbaar zijn met die van voorgaande jaren. Zie voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/wijzigingen-de-enquete-naar-de-arbeidskrachten-eak-2021>.

3 Gemiddelden van de eerste drie kwartalen.

4 Vanaf 2020, nieuwe EU-configuratie zonder UK.

Bijlage 11

Inactiviteitsgraad: uitsplitsing per gewest

(in % van de overeenstemmende bevolking in de leeftijdscategorie van 15 tot 64 jaar¹, jaargemiddelden)

	Brussel			Vlaanderen			Wallonië					
	2019	2020	2021 ²	2022 ³	2019	2020	2021 ²	2022 ³	2019	2020	2021 ²	2022 ³
Totaal	34,8	35,4	34,5	32,3	27,3	28,1	27,2	26,3	36,2	36,1	34,5	34,6
Naar geslacht												
Vrouwen	40,7	41,4	40,8	37,5	31,1	31,5	30,6	29,5	40,3	40,5	38,8	38,6
Mannen	28,9	29,5	28,2	27,1	23,6	24,7	23,8	23,2	32,1	31,7	30,2	30,7
Naar leeftijd												
Van 15 tot 24 jaar	79,0	80,7	81,2	81,1	63,1	67,3	65,4	63,7	75,6	75,6	73,1	73,5
Van 25 tot 54 jaar	21,6	22,7	21,0	17,7	11,6	11,7	11,3	10,7	19,3	19,5	18,0	18,7
Van 55 tot 64 jaar	43,1	39,9	40,2	39,4	43,5	42,7	40,9	39,8	50,4	48,8	47,4	45,3
Naar studieniveau												
Ten hoogste lager secundair	57,9	58,4	58,1	58,4	55,2	57,5	58,2	58,4	64,5	65,3	63,5	61,9
Ten hoogste hoger secundair	36,9	39,3	41,2	38,4	25,7	26,9	27,3	26,9	32,0	34,0	34,6	35,1
Hoger	15,1	16,5	15,9	13,6	12,1	12,2	11,8	11,4	15,4	14,9	13,8	14,1
Naar nationaliteit⁴												
Belgen	36,3	36,2	36,8	34,8	26,9	27,6	26,8	25,8	35,3	35,1	33,8	34,0
Staatsburgers van andere EU-landen	24,7	24,7	22,4	21,6	23,8	25,0	23,1	25,5	37,1	36,4	34,1	33,2
Overige	47,2	51,5	47,0	44,3	44,6	45,8	44,5	41,3	59,5	63,6	53,0	51,1

Bron: Statbel.

1 Deze inactiviteitsgraden worden berekend op basis van de geharmoniseerde gegevens uit de enquête naar de arbeidskrachten.

2 Als gevolg van de wijziging van de definities van werkgelegenheid en werkloosheid, zijn de resultaten vanaf 2021 niet volledig vergelijkbaar zijn met die van voorgaande jaren. Zie voor meer informatie: <https://statbel.fgov.be/nl/wijzigingen-de-enquete-naar-de-arbeidskrachten-eak-2021>.

3 Gemiddelden van de eerste drie kwartalen.

4 Vanaf 2020, nieuwe EU-configuratie zonder UK.

Bijlage 12

Ontvangsten, uitgaven en financieringsaldo van de overheid

(in € miljoen)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 r
Ontvangsten¹	208 175	211 755	213 793	218 288	228 517	236 444	238 900	229 586	250 813	276 093
Fiscale en parafiscale ontvangsten	179 089	182 238	185 203	187 625	196 578	203 558	205 248	197 235	216 329	237 815
Heffingen die voornamelijk op de inkomens uit arbeid wegen	103 657	105 204	107 008	106 100	109 771	112 638	114 425	114 301	119 682	133 523
Personenbelasting ²	46 131	46 935	47 161	46 849	48 804	50 271	49 979	50 905	52 836	60 343
Sociale bijdragen ³	57 526	58 269	59 847	59 251	60 967	62 367	64 446	63 396	66 846	73 180
Belastingen op de ondernemingswinsten ⁴	12 192	12 585	13 644	14 640	18 098	19 788	17 730	14 942	19 094	20 951
Heffingen op de overige inkomens en op het vermogen ⁵	17 320	17 912	17 510	17 518	17 923	18 198	18 813	17 435	20 318	22 141
Belastingen op goederen en diensten	45 920	46 537	47 041	49 368	50 787	52 934	54 281	50 558	57 235	61 199
Niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten ⁶	29 086	29 517	28 590	30 662	31 939	32 886	33 652	32 351	34 484	38 277
Uitgaven exclusief rentelasten	207 607	211 159	211 825	216 932	221 062	230 671	238 805	261 903	270 245	289 260
Sociale uitkeringen	99 059	100 878	102 923	106 102	109 350	113 006	117 048	128 507	132 080	142 313
Vervangingsinkomens	57 857	58 778	59 957	61 774	63 675	65 674	67 574	70 638	72 966	80 785
Pensioenen	39 877	40 817	42 100	43 789	45 735	47 488	49 276	51 224	53 104	58 738
Pensioenen van de private sector	25 311	26 029	26 825	27 982	29 306	30 682	32 091	33 556	34 996	39 187
Pensioenen van de overheid	14 566	14 788	15 276	15 808	16 429	16 805	17 185	17 667	18 108	19 552
Inkomensgarantie voor ouderen	500	541	545	536	572	577	598	679	767	868
Werkloosheidsuitkeringen met bedrijfsstoelag ⁷	1 611	1 548	1 477	1 405	1 269	1 149	891	682	520	413
Werkloosheidsuitkeringen ⁸	7 080	6 627	6 035	5 738	5 326	5 006	4 752	5 138	4 978	5 613
Loopbaanonderbrekingen en tijdkrediet	833	831	851	817	796	749	739	754	676	756
Ziekte- en invaliditeitsuitkeringen	6 622	7 042	7 449	7 843	8 212	8 794	9 350	10 060	10 736	12 048
Arbeidsongevallen en beroepsziekten	505	499	490	487	489	510	523	525	529	561
Leefloon	830	874	1 010	1 160	1 278	1 400	1 445	1 578	1 656	1 788
Overige sociale uitkeringen ⁹	41 202	42 100	42 966	44 328	45 675	47 332	49 474	57 869	59 114	61 528
waarvan:										
Gezondheidszorg	26 680	27 385	27 966	28 636	29 510	30 687	32 103	31 828	35 340	37 829
Kinderbijslag	6 192	6 282	6 309	6 373	6 498	6 613	6 888	7 080	7 305	7 732
Overige primaire uitgaven	108 548	110 281	108 902	110 830	111 711	117 665	121 757	133 396	138 165	146 947
Bezoldigingen van het overheidspersoneel	50 694	52 174	52 330	53 619	55 310	56 872	58 749	60 456	62 690	68 318
Lopende aankopen van goederen en diensten	16 536	17 288	17 162	17 567	17 877	19 079	19 673	19 846	21 385	23 103
Subsidies aan ondernemingen	15 363	15 767	15 982	16 005	16 255	16 909	17 930	22 813	21 494	22 463
Lopende overdrachten aan het buitenland	5 128	4 782	5 087	5 545	4 284	5 116	5 226	6 157	7 027	6 911
Overige lopende overdrachten	3 432	3 616	3 459	3 749	3 664	3 939	4 151	7 554	6 091	7 233
Bruto-investeringen in vaste activa	9 136	10 328	10 388	10 366	10 731	12 085	12 465	12 464	13 700	13 959
Overige kapitaaluitgaven	8 258	6 328	4 495	3 980	3 591	3 667	3 563	4 105	5 779	4 961
Saldo exclusief rentelasten	568	596	1 968	1 355	7 456	5 773	95	-32 317	-19 432	-13 168
Rentelasten	12 863	12 910	12 026	11 519	10 499	9 775	9 397	8 942	8 500	8 456
Financieringsaldo	-12 295	-12 315	-10 058	-10 164	-3 044	-4 002	-9 302	-41 259	-27 932	-21 624

Bronnen: INR, NBB.

1 Conform het ESR 2010 wordt de opbrengst van de door de overheid aan de EU overgedragen douanerechten niet opgenomen in de totale overheidsontvangsten, evenmin als de door de EU rechtstreeks geïnde ontvangsten.

2 In hoofdzak de bedrijfsvoorheffing, de voorafbetalingen, de inkoopbelastingen, de inkoopbelastingen en de opbrengst van de opcentiemen op de personenbelasting.

3 Geheel van de sociale bijdragen, inclusief de bijzondere bijdrage voor de sociale zekerheid en de bijdragen van de niet-werkende bevolking.

4 In hoofdzak de roerende voorheffing van de ondernemingen en de roerende voorheffing van de ondernemingen.

5 In hoofdzak de roerende voorheffing van de particulieren, de onroerende voorheffing (inclusief de opbrengst van de opcentiemen) en de successie- en registratierechten.

6 Inkomens uit vermogen, toegerekende sociale bijdragen, lopende overdrachten en kapitaaloverdrachten van andere sectoren en verkopen van geproduceerde goederen en diensten, inbegrepen de activering van de investeringsuitgaven voor eigen rekening.

7 Nieuwe benaming voor de brugpensioenen.

8 Inclusief tijdelijke werkloosheid en het overbruggingsrecht.

9 Naast de twee belangrijkste in de tabel vermelde subcategorieën omvat deze rubriek hoofdzakelijk de uitkeringen aan gehandicapten, de overdrachten naar de instellingen die hen verzorgen en de pensioenen van oorlogsslachtoffers.

Bijlage 13

Financieringssaldo per deelsector van de overheid

(in € miljoen)

	Entiteit I			Entiteit II			Gezamenlijke overheid
	Federale overheid ¹	Sociale zekerheid	Totaal	Gemeenschappen en gewesten ¹	Lokale overheid	Totaal	
2013	-10 133	-363	-10 495	-1 062	-739	-1 801	-12 296
2014	-10 171	-153	-10 324	-1 511	-477	-1 987	-12 312
2015	-9 983	788	-9 194	-1 351	491	-860	-10 054
2016	-10 681	-279	-10 960	-129	925	797	-10 164
2017	-5 121	805	-4 316	329	943	1 272	-3 043
2018	-923	-254	-1 177	-2 135	-690	-2 825	-4 002
2019	-8 993	1 159	-7 834	-1 400	-68	-1 468	-9 302
2020	-31 633	947	-30 685	-11 137	564	-10 573	-41 259
2021	-21 327	1 418	-19 908	-8 160	136	-8 023	-27 932
2022 r	-16 226	1 190	-15 036	-6 811	223	-6 588	-21 624

Bronnen: INR, NBB.

¹ Deze cijfers omvatten, vanaf 2015, de voorschotten op de gewestelijke opcentiemen op de personenbelasting, hoewel die voorschotten volgens de methodologie van het ESR 2010 als louter financiële transacties worden beschouwd en de gewestelijke opcentiemen pas op het ogenblik van de inkohiering in rekening worden gebracht. De hier aangenomen benadering stemt overeen met die welke wordt gevolgd voor het formuleren van de begrotingsdoelstellingen in de aanbevelingen van de afdeling 'Financieringsbehoeften van de overheid' van de Hoge Raad van Financiën en in de stabiliteitsprogramma's.

Bijlage 14

Geconsolideerde brutoschuld van de overheid¹

(uitstaand bedrag aan het einde van de periode, in € miljoen)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
1. Officiële schuld van de Schatkist	371 401	380 599	389 578	404 913	385 668	388 857	393 641	424 570	452 477	470 073
In euro	370 812	380 599	389 578	404 913	385 668	388 857	393 641	424 570	452 477	470 073
Voor ten hoogste een jaar	32 080	35 116	35 643	37 495	37 432	36 400	38 799	42 296	43 902	47 918
Voor meer dan een jaar	338 732	345 484	353 934	367 418	348 236	352 458	354 841	382 274	408 575	422 155
In vreemde valuta's	590	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2. Waarderingsverschil ²	28	5 031	4 323	3 684	-129	-116	-129	-139	-156	-164
3. Andere aanpassingen ³	12	9	7	5	3	3	2	1	2 002	2 000
4. Andere verplichtingen van de federale overheid ⁴	14 329	16 846	16 903	16 995	16 474	16 442	16 342	16 688	16 883	n.
5. Consolidatie tussen de entiteiten van de federale overheid ⁵	33 705	39 638	40 671	42 176	14 895	14 303	13 281	10 943	12 045	n.
waarvan: Activa van het Zilverfonds ⁶	19 963	25 776	25 896	26 076	0	0	0	0	0	n.
6. Geconsolideerde brutoschuld van de federale overheid (1 + 2 + 3 + 4 - 5)	352 065	362 847	370 140	383 421	387 122	390 882	396 575	430 177	459 161	n.
7. Geconsolideerde brutoschuld van de gemeenschappen en gewesten	47 292	50 867	52 352	59 678	59 125	60 490	63 076	78 042	86 465	n.
8. Geconsolideerde brutoschuld van de lokale overheid	23 155	25 251	24 607	24 454	23 848	23 725	23 340	23 212	23 022	n.
9. Geconsolideerde brutoschuld van de sociale zekerheid	7 600	7 822	8 177	2 240	2 105	2 015	746	684	622	n.
10. Consolidatie tussen de deelsectoren van de overheid ⁷	15 679	15 407	16 780	18 181	18 158	17 732	16 496	16 948	20 781	n.
11. Geconsolideerde brutoschuld van de overheid ¹ (6 + 7 + 8 + 9 - 10)	414 432	431 379	438 497	451 612	454 041	459 381	467 240	515 168	548 488	582 064

Bronnen: FOD Financiën, INR, NBB.

1 Schuld zoals die is gedefinieerd in de Europese Verordening (EG) Nr. 479/2009 van de Raad van 25 mei 2009 betreffende de toepassing van het aan het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap gehechte Protocol betreffende de procedure bij buitensporige tekorten.

2 Aanpassing van de waardering van de schatkistcertificaten en van de staatsbons om van de discontowaarde tot de nominale waarde te komen en, vanaf 2014, verandering van de waardering van activa van het Zilverfonds voor het opstellen van de 'Maastricht schuld'.

3 Sommige activa zijn geregistreerd in de officiële schuld van de Schatkist. De aanpassingen zijn dus noodzakelijk om de overgang van het concept nettoschuld naar het concept brutoschuld mogelijk te maken. Vanaf 2021 omvatten de aanpassingen ook de leningen ontvangen van de Europese Commissie in het kader van het SURE-programma die via de federale overheid lopen maar bestemd zijn voor de Gewesten en de Gemeenschappen.

4 In hoofdzaak de gedebudgetteerde schuld van de Schatkist, de schulden van de Deposito- en Consignatiekas en van het FSI (van 2005 tot 2008), de muntstukken in omloop, alsook de toegerekende schuld als gevolg van de Belgische participatie in het wederzijds bijstandsmechanisme van de Europese faciliteit voor financiële stabiliteit (EFFS) (vanaf 2011).

5 Schuld van de federale overheid waarvan de tegenpost een actief is van een entiteit van de federale overheid. Vanaf 2014, verandering van de waardering van activa van het Zilverfonds voor het opstellen van de 'Maastricht schuld'.

6 Met inbegrip van de gekapitaliseerde interesten op de 'Schatkistbons-Zilverfonds'.

7 Schuld van een deelsector van de overheid waarvan de tegenpost een actief is van een andere deelsector van de overheid.

Bijlage 15

Overzicht van de aan het toezicht van de Nationale Bank van België onderworpen instellingen¹

(eindeperiodegegevens)

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Financiële holdings										
<i>Totaal</i>	7	6	7	6	5	6	8	8	8	8
Kredietinstellingen										
Kredietinstellingen naar Belgisch recht										
In België gevestigde bijkantoren van kredietinstellingen die ressorteren onder een staat die geen lid is van de EER	39	37	37	34	34	32	31	31	30	30
In België gevestigde bijkantoren van kredietinstellingen die onder een andere lidstaat van de EER ressorteren	10	10	10	8	8	8	6	6	6	5
<i>Totaal kredietinstellingen</i>	55	56	52	50	46	47	48	46	47	45
Ingeschreven betalingsinstellingen naar Belgisch recht	104	103	99	92	88	87	85	83	83	80
Instellingen voor elektronisch geld naar Belgisch recht	11	15	17	21	24	22	26	33	34	34
<i>Totaal</i>	10	10	10	8	8	7	7	7	6	6
<i>Totaal</i>	21	25	27	29	32	29	33	40	40	40
Centrale effectenbewaarinstanties vergund in België										
<i>Totaal</i>	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Kaartbetalingsschema's²										
<i>Totaal</i>	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Retailbetalingssystemen										
<i>Totaal</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2
Verstrekkers van diensten inzake financieel berichtenverkeer										
<i>Totaal</i>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Verzekerings- en herverzekeringsondernemingen										
Verzekerings- en herverzekeringsondernemingen naar Belgisch recht										
In België gevestigde bijkantoren van verzekeringsondernemingen die onder een andere lidstaat van de EER ressorteren	84	81	76	73	68	69	68	66	64	64
In België gevestigde bijkantoren van verzekeringsondernemingen die ressorteren onder een staat die geen lid is van de EER	46	47	43	45	46	46	45	37	34	35
<i>Totaal</i>	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Volgens specialisatie										
Verzekeringsondernemingen Leven	23	23	21	22	20	16	16	14	12	11
Verzekeringsondernemingen Niet-leven	81	79	72	70	67	72	71	64	62	64
Gemengde verzekeringsondernemingen	24	24	24	24	25	24	24	23	21	22
Herverzekeringsondernemingen	2	2	2	2	2	3	2	2	3	2
<i>Totaal verzekeringsondernemingen</i>	130	128	119	118	114	115	113	103	98	99
Vrije dienstverlening										
Kredietinstellingen	673	683	709	640	672	672	677	688	582	621
Verzekeringsondernemingen	933	950	970	999	917	1 095	1 118	1 123	961	768
<i>Totaal vrije dienstverlening</i>	1 606	1 633	1 679	1 639	1 589	1 767	1 795	1 811	1 543	1 389
Beursvennootschappen met vergunning in België³										
<i>Totaal</i>	20	20	20	20	19	17	17	14	14	12

Bron : NBB.

1 De nominatieve lijst van de aan het toezicht van de Bank onderworpen instellingen is te raadplegen op haar website www.nbb.be.

2 Bancontact en Mastercard (inclusief Maestro).

3 In het kader van de met de FSMA overeengekomen taakverdeling ziet de Bank bovendien toe op 10 bijkantoren van beleggingsondernemingen naar buitenlands recht uit landen van de EER.

Methodologische toelichting

Gegevens die van het ene jaar tot het andere met elkaar worden vergeleken, verwijzen naar dezelfde periode van elk van de beschouwde jaren, tenzij anders vermeld. Als gevolg van afrondingen kunnen de totalen in de tabellen afwijken van de som van de rubrieken.

Om te kunnen beschrijven hoe diverse belangrijke economische gegevens zich in België over het gehele jaar 2022 hebben ontwikkeld, waren ramingen nodig; het voor het verslagjaar beschikbaar statistisch materiaal is immers soms nog onvolledig. In de tabellen en de grafieken staat naast die ramingen – die werden afgesloten op basis van de gegevens die beschikbaar waren op 30 januari 2023 – de letter ‘r’. Het gaat daarbij slechts om orden van grootte die de tendensen toelichten die zich op dat ogenblik reeds leken af te tekenen. De Belgische gegevensbronnen zijn voornamelijk het INR, Statbel en de Bank. De toelichting bij de internationale omgeving en ook de vergelijkingen tussen de economieën onderling zijn doorgaans gebaseerd op de recentste gegevens of ramingen van instellingen zoals de EC, het IMF, de OESO en de ECB.

De euro is de valuta-eenheid die in het Verslag wordt gebruikt voor de gegevens die betrekking hebben op de landen van het eurogebied. De bedragen die verwijzen naar de periodes vóór de invoering van de euro – 1 januari 1999 voor België en voor de meeste lidstaten – werden omgerekend tegen de onherroepelijk vastgestelde omrekeningskoers van de euro. In dit Verslag wordt het eurogebied voor zover mogelijk gedefinieerd als het geheel van de EU-landen die tijdens de periode 1999-2015 de eenheidsmunt hebben aangenomen, behalve in de hoofdstukken over het monetair beleid en de prijzen, waarin de definitie van het eurogebied overeenstemt met zijn samenstelling op het beschouwde ogenblik. Naast België omvat het eurogebied dus ook Cyprus, Duitsland, Estland, Finland, Frankrijk, Griekenland, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Malta, Nederland, Oostenrijk, Portugal, Slovenië, Slowakije en Spanje. Aan deze landengroep wordt gemakshalve ook gerefereerd als het ‘eurogebied’ wanneer het gaat over de periode vóór de inwerkingtreding van de derde fase van de EMU. Voor bepaalde analyses is de OESO als bron gebruikt, wat betekent dat de landen van het eurogebied die geen lid zijn van deze internationale instelling, namelijk Cyprus en Malta, niet in de analyse worden betrokken. Aangezien het kleine economieën betreft, blijven de gegevens van de OESO toch representatief voor het eurogebied als geheel. In dit Verslag omvat de Europese Unie (EU) de 27 landen die eind 2022 lid waren.

Ter vereenvoudiging worden, bij de uitsplitsing naar sectoren, de gezinnen en de instellingen zonder winstoogmerk ten behoeve van de huishoudens – volgens het ESR 2010 afzonderlijke sectoren – ondergebracht bij de ‘particulieren’; de termen ‘particulieren’ en ‘gezinnen’ worden echter door elkaar gebruikt. Hetzelfde geldt voor ‘vennootschappen’ en ‘ondernemingen’. Uit het oogpunt van de bestedingen van het bbp omvatten de ‘ondernemingen’ echter ook de zelfstandigen, terwijl deze laatsten in de reële en financiële sectorrekeningen deel uitmaken van de ‘gezinnen’.

Conventionele tekens

bv.	bijvoorbeeld
cf.	confer
enz.	enzovoort
K	kwartaal
m.b.t.	met betrekking tot
p.m.	pro memorie
r	raming van de Bank
t.e.m.	tot en met
t.o.v.	ten opzichte van
€	euro
%	procent

Afkortingen

Landen van het eurogebied

EA	Eurogebied
AT	Oostenrijk
BE	België
CY	Cyprus
DE	Duitsland
EE	Estland
EL	Griekenland
ES	Spanje
FI	Finland
FR	Frankrijk
IE	Ierland
IT	Italië
LT	Litouwen
LU	Luxemburg
LV	Letland
MT	Malta
NL	Nederland
PT	Portugal
SI	Slovenië
SK	Slowakije

Overige landen van de Europese Unie

EU	Europese Unie
EU27	Europese Unie, ongerekend Kroatië
CH	Zwitserland
HR	Kroatië

Andere landen

BR	Brazilië
CN	China
JP	Japan
RU	Rusland
VK	Verenigd Koninkrijk
VS	Verenigde Staten

Andere afkortingen

Actiris	Gewestelijke dienst voor werkgelegenheid in Brussel
AI	Artificiële intelligentie
API	Application programming interface
APP	Expanded asset purchase programme – Programma voor de aankoop van activa
Bbp	Bruto binnenlands product
BCBS	Basel Committee on Banking Supervision – Bazels Comité voor Banktoezicht
BEL20	Aandelenindex Euronext Brussel
BEMGIE	Belgium in a Macroeconomic General International Equilibrium
BIS	Bank for International Settlements – Bank voor Internationale Betalingen
BLS	Bank Lending Survey – Enquête naar de bancaire kredietverlening
BLS	Bureau of Labour Statistics (US)
BRRD	Bank Recovery and Resolution Directive
Btw	Belasting over de toegevoegde waarde
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEIC	Census and Economic Information Center
CET 1	Common equity Tier 1 – Tier 1-kernkapitaal
CFI	Cel voor financiële informatieverwerking
CO ₂	Koolstofdioxide
COICOP	Classification of Individual Consumption by Purpose – Classificatie van individuele verbruiksfuncties
COVID-19	CoronaVirus Disease 2019
CPI	Consumer Price Index – Consumptieprijsindex
CRB	Centrale Raad voor het Bedrijfsleven
CRD	Capital Requirements Directive
CREG	Commissie voor de Regulering van de Elektriciteit en het Gas
CRR	Capital Requirements Regulation
CSD	Central securities depository – Centrale effectenbewaarinstelling
CSRD	Corporate Sustainability Reporting Directive – Richtlijn betreffende duurzaamheidsrapportage door ondernemingen
DDoS	Distributed denial of service – Verspreide denial-of-service
DGSD	Deposit Guarantee Schemes Directive – Richtlijn inzake de depositogarantiestelsels
DLT	Distributed Ledger Technology
DORA	Digital Operational Resilience Act
EBA	European Banking Authority – Europese Bankautoriteit
EBITDA	Earnings Before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization – Winst vóór rentelasten, belastingen, waardeverminderingen en afschrijvingen
EC	Europese Commissie
ECB	Europese Centrale Bank
EDIS	European deposit insurance scheme
EER	Europese Economische Ruimte
EIB	Europese Investeringsbank
EIOPA	European Insurance and Occupational Pensions Authority – Europese Autoriteit voor Verzekeringen en Bedrijfspensioenen
EMIR	European Market Infrastructure Regulation
ENTSOG	European Network of Transmission System Operators for Gas
Eonia	Euro OverNight Index Average

EPC	Energieprestatiecertificaat
ESA	European Supervisory Authority – Europese toezichtsautoriteit
ESG	Environmental, Social and Governance
ESMA	European Securities and Markets Authority – Europese Autoriteit voor Effecten en Markten
ESR	Europees Systeem van Rekeningen
ESRB	European Systemic Risk Board – Europees Comité voor Systeemrisico's
€STR	Euro short-term rate
EU-ETS	European Emission Trading Scheme – EU-regeling voor het verhandelen van emissierechten
Eurostat	Statistical Office of the European Union
FATF	Financial Action Task Force
FinTech	Financial Technology
FMI	Financiëlemarktinfrastructuur
FOD	Federale Overheidsdienst
FOD BOSA	Federale Overheidsdienst Beleid en Ondersteuning
FOD WASO	Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg
Forem	Office wallon de la formation professionnelle et de l'emploi
FPB	Federaal Planbureau
FSAP	Financial Sector Assessment Program
FSB	Financial Stability Board
FSMA	Financial Services and Markets Authority – Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten
FTSE	Financial Times Stock Exchange
G7	Groep van 7
GMMMI	Gewaarborgd Gemiddeld Minimum Maandinkomen
GME	Global Monitoring Exercise
GSIB	Global Systemically Important Bank
GW	Gigawatt
HFCS	Household Finance and Consumption Survey
HICP	Geharmoniseerde consumptieprijsindex
Horeca	Hotels, restaurants en cafés
HRW	Hoge Raad voor de Werkgelegenheid
IAIG	Internationally active insurance groups – Internationaal actieve verzekeringsgroepen
IAIS	International Association of Insurance Supervisors – Internationale vereniging van verzekeringstoezichthouders
ICB	Instellingen voor collectieve belegging
ICS	International Capital Standard – Internationale kapitaalstandaard
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IEA	Internationaal Energieagentschap
IFD	Investment Firm Directive
IFR	Investment Firms Regulation
IMD	Institute for Management Development
IMF	Internationaal Monetair Fonds
INR	Instituut voor de Nationale Rekeningen
InsurTech	Insurance Technology
IRR	Insurance Recovery and Resolution Directive
ISSB	International Sustainability Standards Board
IT	Information Technology – Informatietechnologie
JST	Joint Supervisory Team

KMO	Kleine of middelgrote onderneming
kWh	Kilowatt-hour – Kilowattuur
LAC-DT	Loss-absorbing capacity of deferred taxes – Verliescompensatievermogen van uitgestelde belastingen
LCR	Liquidity coverage ratio – Dekkingsratio voor de liquiditeit
LNG	Liquefied natural gas
LSEG	London Stock Exchange Group
LSI	Less significant institution – Minder belangrijke instelling
LTV	Loan-to-value ratio
MiCA	Regulation on Markets in Crypto-assets – Verordening betreffende markten in cryptoactiva
MifID	Markets in Financial Instruments Directive – Richtlijn betreffende markten in financiële instrumenten
MifIR	Markets in Financial Instruments Regulation – Verordening betreffende markten voor financiële instrumenten
MREL	Minimum requirement for own funds and eligible liabilities – Minimumvereiste voor eigen vermogen en in aanmerking komende passiva
MSCI EM	Morgan Stanley Capital International Emerging Markets
MW	Megawatt
MWh	Megawatt hour – Megawattuur
NACE	Nomenclatuur van de economische activiteiten van de Europese Gemeenschap
NBB	Nationale Bank van België
NBFI	Non-bank financial intermediation – Niet-bancaire financiële intermediatie
NCPI	Nationale consumptieprijsindex
NEET	Neither in employment nor in education and training
NEIG	Niet-energetische industriële goederen
NFC	Near-field communication
NIS	Network and information system security – Beveiliging van netwerk- en informatiesystemen
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
OCMW	Openbaar Centrum voor Maatschappelijk Welzijn
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OLO	Lineaire obligatie
OMT	Outright Monetary Transactions
ONS	Office for National Statistics
ORSA	Own Risk and Solvency Assessment
OSA	Open strategische autonomie
P2G	Pillar 2 guidance – Pijler 2-aanbeveling
P2R	Pillar 2 requirement – Pijler 2-vereiste
PCCI	Persistent and Common Component of Inflation
PEPP	Pandemic Emergency Purchase Programme – Pandemie-noodaankoopprogramma
PISA	Programme for International Student Assessment
PMI	Purchasing Managers' Index
POD MI	Programmatorische Federale Overheidsdienst Maatschappelijke Integratie
RIZIV	Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering
RRF	Recovery and Resilience Facility
RRP	Recovery and Resilience Plan

RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid
RVA	Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening
RWA	Risk-weighted assets – Risicogewogen activa
S&P	Standard & Poor's
SAFE-enquête	Survey on the Access to Finance of Enterprises in the euro area
SCR	Solvency capital requirement – Solvabiliteitskapitaalvereiste
SCvV	Studiecommissie voor de Vergrijzing
SDG	Sustainable development goal
SFDR	Sustainable Finance Disclosure Regulation
SFTR	Securities Financing Transactions Regulation
SGP	Stabiliteits- en groeipact
SI	Significant institution – Belangrijke instelling
SRB	Single Resolution Board – Gemeenschappelijke Afwikkelingsraad
SREP	Supervisory Review and Evaluation Process – Procedure van prudentiële toetsing en evaluatie
SRF	Single Resolution Fund – Gemeenschappelijk Afwikkelingsfonds
SRM	Single Resolution Mechanism – Gemeenschappelijk Afwikkelingsmechanisme
SRMR	Single Resolution Mechanism Regulation – Verordening betreffende het Gemeenschappelijk Afwikkelingsmechanisme
SSM	Single Supervisory Mechanism – Gemeenschappelijk toezichtsmechanisme
SSyRB	Sectoral systemic risk buffer – Sectorale systeemrisicobuffer
Statbel	Belgisch Statistiekbureau
STEM	Science, technology, engineering & mathematics
SWG/FT	Strijd tegen het witwassen van geld en de financiering van terrorisme
TIBER	Threat Intelligence Based Ethical Red Teaming
TLAC	Total loss-absorbing capacity – Totaal verliesabsorptievermogen
TLPT	Threat Led Penetration Testing – Dreigingsgestuurde penetratietests
TLTRO	Targeted longer-term refinancing operations – Gerichte langerlopende herfinancieringstransacties
TPI	Transmission Protection Instrument – Transmissiebeschermingsinstrument
TRIM	Targeted Review of Internal Models
TTF	Title transfer facility
TWh	Terawatt hour – Terawattuur
VDAB	Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding
WG/FT	Witwassen van geld en financiering van terrorisme
WIOD	World Input-Output Database

Nationale Bank van België
Naamloze vennootschap
RPR Brussel – Ondernemingsnummer: 0203.201.340
Maatschappelijke zetel: de Berlaimontlaan 14 – BE-1000 Brussel
www.nbb.be

Verantwoordelijke uitgever

Pierre Wunsch

Gouverneur

Nationale Bank van België
de Berlaimontlaan 14 – BE-1000 Brussel

Contactpersoon voor de publicatie

Dominique Servais

Hoofd van het departement Secretariaat-generaal

Tel. +32 2 221 21 07
dominique.servais@nbb.be

© Illustraties: Nationale Bank van België
Omslag en opmaak: NBB CM – Prepress & Image
Gepubliceerd in februari 2023

